

Statens Skolinspektion Årsredovisning 2016

Årsredovisning 2016

Innehåll

Generaldirektörens förord	5
Statens skolinspektion	7
1. Resultatredovisning	8
1.1 Skolinspektionens samlade produktion	8
1.2 Tillsyn, anmälningar och kvalitetsgranskning	10
1.2.1 Regelbunden tillsyn	10
1.2.2 Anmälningsärenden	31
1.2.2.1 Barn- och elevombudet	39
1.2.3 Kvalitetsgranskning	43
1.2.4 Övriga särskilda redovisningskrav i regleringsbrev – tillsyn och kvalitetsgranskning	56
1.2.4.1 Erfarenheter utifrån myndighetens tillsyn enligt 26 kap. skollagen	56
1.2.4.2 Erfarenheter från tillsyn och kvalitetsgranskning inom yrkesutbildningsområdet	59
1.2.4.3 Insatser för att utvärdera myndighetens arbete med tillsyn och kvalitetsgranskning	60
1.2.4.4 Redovisning av hur ett ökat flyktingmottagande i kommunerna påverkar myndighetens verksamhet på kort och lång sikt och myndighetens samverkan med andra aktörer	64
1.3 Tillståndsprovning	65
1.4 Hur Skolinspektionen kommunicerar sina resultat	73
1.5 Kostnader per verksamhet	75
1.6 Organisationsstyrning	78
1.6.1 Kvalitetssäkring av arbetsmetoder och internt kvalitetssäkringsarbete	78
1.6.2 Samverkan med Skolverket och andra myndigheter	84
1.6.3 Myndighetens tillhandahållande av kansliresurser för Skolväsendets överklagandenämnd	87
1.6.4 Kompetensförsörjning och andra personalrelaterade uppgifter	88
1.7 Övrig verksamhet och återrapportering	91
1.7.1 Skolväsendets överklagandenämnd	91
1.7.2 Redovisning av vidtagna åtgärder när det gäller jämställdhetsintegrering och resultat av arbetet	95

2. Finansiell redovisning	100
2.1 Resultaträkning.....	100
2.2 Balansräkning	101
2.3 Anslagsredovisning	103
2.4 Tilläggsupplysningar och noter	104
2.4.1 Tilläggsupplysningar	104
2.4.2 Noter	107
2.5 Sammanställning över väsentliga uppgifter.....	115
3. Undertecknande av årsredovisningen 2016	116

Generaldirektörens förord

Under 2016 har Skolinspektionen på ett brett sätt fortsatt sin granskning och inspektion av svenska skolor. Vi har många grenar att arbeta utifrån och i fokus är att hela tiden granska för att förbättra. Våra inspektörer är dagligen i kontakt med svenska skolor och huvudmän. Vissa besöker vi och andra skolor och huvudmän möter oss på andra sätt. Drygt hälften av grund- och gymnasieskolorna i Sverige, totalt nästan 3 800 verksamheter, har på något sätt berörts av Skolinspektionens verksamhet under 2016. Under året har många viktiga undersökningar och utredningar presenterats på skolområdet. I flera av dessa refereras till Skolinspektionens granskningsresultat. Det är positivt att våra rapporter bidrar som underlag för diskussion och analys. En ny PISA-undersökning har också kommit som glädjande nog visar bättre kunskapsresultat än tidigare. De faktorer som mäter likvärdighet visar dock på en större spridning. I Skolinspektionens uppdrag ligger att bidra till goda kunskapsresultat och till en likvärdig skola. Inte minst har vi en mycket viktig roll att uppmärksamma och agera när barn och elever inte får samma och likvärdiga chanser.

Inom tillsynen granskar Skolinspektionen flera områden som är centrala för att elever ska få en god utbildning i en trygg miljö. Den nuvarande tillsynsmodellen är inne på andra året och den innebär att vi granskar djupare där det finns störst risk att elever inte når målen. Under 2016 har vi fattat drygt 1 580 tillsynsbeslut, vilket är fler än förra året. Vanliga brister efter tillsyn finns främst när det gäller elevhälsa, rektors ledarskap och särskilt stöd. Av våra samtliga beslut var 101 förenade med vite varav 89 inom den regelbundna tillsynen och fem beslut innebar att skolor stängdes.

Under året har vi publicerat drygt 20 övergripande rapporter om olika ämnen, 16 av dessa är kvalitetsgranskningar. Det är en stor ökning jämfört med tidigare år. Kvalitetsgranskningarna har bland annat rört hur skolor arbetar med elever med långtidsfrånvaro, arbetslivsanknytningen inom yrkesutbildningar och hur skolor arbetar med kränkningar på nätet. Större insatser för kvalitetsgranskning har varit möjliga främst genom resurser från det särskilda regeringsuppdrag som Skolinspektionen har inom förskolans område. Många verksamma i skola och förskola tar del av våra kvalitetsgranskningar och det finns ett stort intresse för våra webinarier efter slutrapport.

Under året som gått har vi i hög grad observerat undervisningen både i vår tillsyn och i våra kvalitetsgranskningar, vi har bland annat gjort 1 300 lektionsobservationer. När vi granskar undervisningen är det för att vi ska ha ett brett underlag för våra beslut. För oss handlar det om hur styrkedjan hänger ihop – huvudmannens styrning och rektors systematiska kvalitetsarbete ska synas även inne i klassrummet.

Anmälningarna till Skolinspektionen fortsatte att öka under 2016. Den vanligaste orsaken till att anmäla är kränkande behandling. Andra skäl att anmäla kan vara att eleven inte får det stöd som hen har rätt till. Vi har fattat 4 808 beslut i inkomna anmälningssärenden, varav 1 440 varit kritikbeslut. Trots ett kraftigt ökat inflöde så har vi sett till att balanserna inte har ökat. I stort har vi klarat de mål vi satt upp för våra

handläggningstider. Detta har byggts på att vi har systematiskt utvecklat och effektiviserat vår handläggning.

Vi har fattat 296 beslut om tillstånd för nya skolor, vilket är en liten ökning jämfört med förra året. Under 2016 har vi även inom tillstånd utvecklat vår handläggning och analyserat vår tillståndsprövning.

Flera uppgifter tyder på att skolor förbättrar och utvecklar sin kvalitet efter våra granskningar. Det är resultat som jag vill lyfta och som jag menar är viktiga. I postgranskningssenkäter efter tillsyn 2016 svarar 73 procent av tillfrågade rektorer att det vi sett kommer att leda till ett förändringsarbete. Efter kvalitetsgranskning är motsvarande siffra än högre, 87 procent. Vi kan också se att skolor och huvudmän i mycket hög grad rättar de brister vi tagit upp i våra beslut. Efter de flesta uppföljningar vi gör, kan vi se att mycket har hänt på skolor som vi besökt. Vi har under 2016 startat projekt för att ytterligare försöka fånga hur våra granskningar tas emot och hur de bidrar till det lokala förbättringsarbetet.

Omvärldens intresse för Skolinspektionen är fortsatt stort. Vår verksamhet uppmärksammas ofta i media och under 2016 omnämndes Skolinspektionen i 8 837 webbpublicerade artiklar. Vi har deltagit i flera utåtriktade aktiviteter och evenemang och arrangerat Skolinspektionens dag för 2 200 deltagare där vi fick mycket bra utvärderingsresultat. Jag bedömer att vi under 2016 visat goda resultat, men vi strävar självklart efter att hela tiden utveckla vår verksamhet. Vi vill göra ännu mer för att hela skolan förbättras. Vi blickar nu framåt och planerar för en ny inspektionsmodell. Under 2016 har Skolinspektionen gjort en förstudie och vi har bland annat tagit utgångspunkt i OECD:s rapport "Improving schools in Sweden". Utvecklingsarbete kommer att fortsätta under 2017. I fokus är att vi än mer vill arbeta för god och bred återkoppling till de skolor vi granskar och därigenom ytterligare kunna bidra till kvalitetsutveckling.

Jag är mycket nöjd med det samlade resultatet som Skolinspektionens medarbetare åstadkommit under 2016.

Helén Ängmo

Generaldirektör

Statens skolinspektion

Skolinspektionen redovisar, med denna årsredovisning, sitt åttonde hela verksamhetsår sedan starten i oktober 2008. I resultatredovisningsdelen redovisas jämförande information för tre år i följd, det vill säga 2016, 2015 och 2014. Viss information återfinns på fler ställen i årsredovisningen för att underlätta för läsaren.

Organisation

Skolinspektionens kärnverksamheter bedrivs inom fem regionala inspektionsavdelningar med stöd av ett huvudkontor bestående av en avdelning för verksamhetsstöd, en analys- och statistikavdelning, ett kommunikationssekretariat och en rätts- och tillståndsavdelning. Huvudkontorets avdelning för verksamhetsstöd innehåller enheter för ekonomi, HR, IT och kontorsservice respektive verksamhetsstyrning. Analys- och statistikavdelningen består av tre enheter – en för analys, en för ekonomisk granskning samt en för statistik. Rätts- och tillståndsavdelningen består av en rättsenhet och en enhet för tillståndsprövning samt ett kansli för Skolväsendets överklagandenämnd.

Inom varje inspektionsavdelning finns två till tre enheter som arbetar med regelbunden tillsyn och kvalitetsgranskning. Vidare finns på varje inspektionsavdelning en enhet som handlägger anmälningsärenden.

BEO, Barn- och elevombudet, är en del av Skolinspektionen, men är samtidigt självständig i sitt beslutsfattande. ÖKN, Skolväsendets överklagandenämnd, är en egen myndighet som Skolinspektionen är värmyndighet för.

Figur 1: Organisation 2016

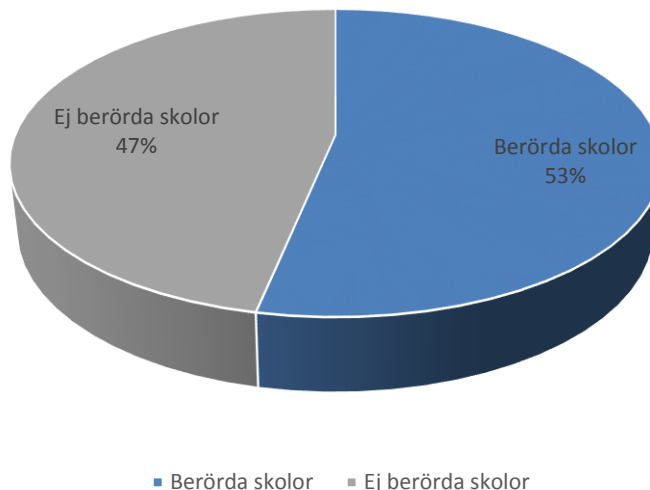
1. Resultatredovisning

1.1 Skolinspektionens samlade produktion

I detta avsnitt ges en övergripande bild av Skolinspektionens verksamhet, beslut och närvaro i kvantitativa termer.

Idag går ungefär 1,3 miljoner elever i omkring 7 000 skolenheter inom skolformerna grund- och gymnasieskola i Sverige.¹ Skolinspektionen har under 2016 besökt eller på annat sätt genomfört tillsyn och kvalitetsgranskningar samt hanterat anmälningsärenden från drygt hälften av dessa grund- och gymnasieskolor, nära 3 800 stycken², och drygt 1 300 andra verksamheter såsom förskola och vuxenutbildning. Sammanlagt har Skolinspektionen fattat runt 10 900 beslut.

Diagram1: Andel grund- och gymnasieskolor i landet som direkt berörts av Skolinspektionen 2016.

Tillsyn, kvalitetsgranskningar och anmälningar

Under året har Skolinspektionens regelbundna tillsyn avsett nära 1 600 skolenheter och andra verksamheter, vilket omfattar drygt 300 kommunala och enskilda huvudmän. Inom ramen för etableringskontroll och förstagångstillsyn har totalt 91 beslut för

¹ http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.249030!/Samtliga%20skolformer_Elever_Riksniv%C3%A5_Tab1_2015_16webb.xls

² Till skillnad från motsvarande uppgift i årsredovisning 2015 (2 700 stycken) så ingår uppföljningar i den regelbundna tillsynen i antalet år 2016 vilket till viss del förklarar ökningen mellan åren.

83 olika skolenheter fattats. Skolinspektionen har även fattat beslut för cirka 470 skolenheter och andra verksamheter i de 16 kvalitetsgranskningar som avslutades under året. I den oanmälda granskningen har 156 huvudmän i 124 kommuner berörts. Utöver det har Skolinspektionen skrivit drygt 1 100 uppföljningsbeslut för tillsynen som helhet.

För anmälningsärenden har nästan 6 900 beslut fattats, varav drygt 1 800 beslut efter uppföljning.

Ombedömning av nationella prov

På uppdrag av regeringen har Skolinspektionen redovisat ombedömningen av 43 881 nationella prov som genomfördes i grundskolan och gymnasiet under 2015, och nationella prov inom den kommunala vuxenutbildningen på gymnasienivå som genomfördes under 2014. I urvalet ingick 627 skolenheter.

Tillståndsprovning

Skolinspektionen har inom tillståndsprovning fattat 296 beslut avseende ansökningar om att starta eller utöka fristående skolverksamhet. Utöver detta har 147 beslut fattats gällande omprövningar av ansökningar om tillstånd, betygsrätt för vuxenutbildning, tillstånd för undervisning på engelska, utbildning utan att tillämpa timplanen, färdighetsprov, internationella skolor samt om särskilda skäl för provning utanför ordinarie ansökningstid.

Enkäter

Vid Skolinspektionens två skolenkätundersökningar under 2016 ingick drygt 3 000 skolenheter och besvarades av drygt 320 000 respondenter. Resultatet utgör bland annat en viktig del vid prioriteringar i tillsynen.

Skolinspektionen använder sig även av enkäter efter avslutad tillsyn, kvalitetgranskning respektive efter ansökan och beslut om tillstånd.

Under 2016 har en enkät (postinspektionsenkät) besvarats av 640 rektorer som haft tillsyn av verksamheten.

Under 2016 har också en postkvalitetsgranskningenkät besvarats av 232 rektorer/huvudmän/förskolechefer som ingått i en kvalitetsgranskning.

Därutöver har en posttillståndsenkät besvarats vid två tillfällen (efter ansökan om tillstånd respektive efter beslut om tillstånd). Vid första tillfället var det 98 kontaktpersoner som besvarade enkäten och vid andra tillfället besvarade 71 kontaktpersoner enkäten.

1.2 Tillsyn, anmälningar och kvalitetsgranskning

1.2.1 Regelbunden tillsyn

Regelbunden tillsyn innebär en återkommande granskning av skolenheter och huvudmän för att se om de följer skollagen, förordningar, läroplaner, kursplaner och andra bestämmelser som gäller för utbildningen och som de är skyldiga att följa. Inriktningen på tillsynen har sedan år 2015 fått en ökad tyngdpunkt mot att granska huvudmannens ansvar, exempelvis genom att i tillsynen tydligare inrikta granskningen på huvudmannanivå respektive skolenhetsnivå. Tillsynen har även fått en tydligare inriktning mot att granska de arbetsprocesser och faktorer som har en mer direkt betydelse för elevers tillgång till den utbildning som de har rätt till.

Åtterrapporering

Skolinspektionen ska särskilt redovisa:

- Erfarenheter av tillgången till personal med kompetens att tillgodose behovet av vägledning inför utbildning och yrkesval hos flickor och pojkar samt unga kvinnor och män i grundskolan och gymnasieskolan. (se sid 25).

- Hur huvudmännen arbetar för att säkerställa att behöriga lärare och förskollärare används för undervisningen och hur huvudmän, rektorer och förskolechefer säkerställer att personal får nödvändig kompetensutveckling. (se sid 26).

(Skolinspektionens regleringsbrev 2016)

Skolinspektionens tillsynsmodell

Utöver fokus på huvudmannens ansvarstagande och på de processer som har stor betydelse för att barn och elever får tillgång till den utbildning som de har rätt till, bygger Skolinspektionens nuvarande tillsynsmodell på riskbedömning. Det betyder att myndigheten fokuserar på att besöka de skolor som bedöms ha störst behov av tillsyn, det vill säga de skolor där det finns starkast signaler om att det kan finnas elever som inte får den utbildning som de har rätt till.

Samtliga huvudmän och skolor ingår i tillsynen och cirka 25 procent av grund- och gymnasieskolenheterna får besök genom prioriterad tillsyn. Samtliga grund- och gymnasiesärskolenheter besöks. Även samtliga fristående skolenheter besöks i tillsynen, antingen genom en mindre omfattande tillsyn, eller genom en prioriterad tillsyn.

Differentieringen innebär att Skolinspektionen i tillsynen kan göra något längre besök, lägga mer tid på analys och göra lektionsobservationer av undervisningen på de granskade skolenheterna. Utredningen behovsanpassas utifrån de risksignaler som finns för varje skolenhet, och principen om behovsanpassning följer även efter tillsynsbeslutet genom att det återförs muntligen utifrån de bedömningar som gjorts för skolenheten. Då kan råd och vägledning ges på ett anpassat sätt för att bidra till att de brister som uppmärksammas i tillsynen omhändertas skyndsamt och beständigt.

Syftet med den nuvarande tillsynsmodellen är att påverka utbildningen för elever på följande tre nivåer.

- Svensk skola i sin helhet
- De huvudmän som granskas
- De skolenheter som granskas

För alla tre nivåer ska påverkan ske genom två orsakskedjor.

1. Dels ska besluten peka ut om och inom vilka områden som brister återfinns generellt. Huvudmän och skolledare ska genom Skolinspektionens beslut också se om och var de har brustit i sitt ansvar och förstå hur de ska åtgärda bristerna, vilket förväntas leda till att utbildningen utvecklas.
2. Dels ska påverkan ske genom hela tillsynsprocessen, från kommunikation kring vad regelbunden tillsyn innebär, varför tillsynen görs samt vilka områden som granskas, till uppstartsbesök, verksamhetsbesök samt återföring och uppföljning av beslut.

Dessa båda orsakskedjor ska bidra till att öka huvudmäns och skolledares kunskap om vilket ansvar de har och vilka åtgärder som behöver vidtas för att rätta konstaterade brister och förebygga att de återuppstår.

För att orsakskedjorna i så hög grad som möjligt ska få förväntad effekt har Skolinspektionen inom tillsynen gjort en satsning på klarspråk under 2016. Detta utvecklingsarbete har bland annat inneburit att beslut efter tillsyn blivit mer tillgängliga och lättare att förstå.

Skolinspektionen har bland annat tillsynsansvar för förskolan³, vuxenutbildningen⁴, fritidshemmen⁵, grundskolan, gymnasieskolan, grundsärskolan och gymnasiesärskolan. All skolverksamhet som en viss huvudman ansvarar för ingår i tillsynen. Tillsynen omfattar därför förskoleklass, grundskola, gymnasieskola, grundsärskola, gymnasiesärskola, vuxenutbildning, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet som kommunala huvudmän ansvarar för. I den nuvarande tillsynsmodellen har huvudmannens ansvar för varje skolform tydliggjorts, bland annat genom att det i normalfallet fattas ett beslut per skolform.

Vidare ingår alla skolenheter i tillsynen, men myndigheten prioriterar som framgått tidigare att besöka de grund- och gymnasieskolenheter där det finns signaler om att en hög andel elever riskerar att inte få den utbildning de har rätt till. På dessa skolenheter görs en prioriterad tillsyn. Risk- och väsentlighetsanalysen är bland annat base-

³ Tillsynen omfattar inte fristående förskolor. Kommunala förskolor granskas på huvudmannanivå. I tillsynen av kommunala huvudmän granskas även kommunens tillsyn av fristående förskolor och fristående fritidshem.

⁴ Tillsyn sker på huvudmannanivå.

⁵ Se föregående fotnot.

rad på kunskapsresultat och resultat från enkäter till elever, vårdnadshavare och pedagogisk personal. Utöver de skolenheter som prioriteras utifrån risk- och väsentlighetsanalysen, besöker myndigheten samtliga kommunala grund- och gymnasieskolenheter. Anledningen till det är att stärka denna elevgrupps rätt till utbildning.

Tillsyn genomförs på samtliga fristående skolenheter. Skälet är att stärka insynen i de skolenheterna. I de fristående skolenheter där risk- och väsentlighetsanalysen visar att en hög andel elever riskerar att inte få den utbildning de har rätt till, genomför myndigheten en prioriterad tillsyn, på samma sätt som för offentliga grund- och gymnasieskolenheterna. För övriga fristående skolenheter genomförs en mindre omfattande tillsyn, en så kallad bas-tillsyn. Utöver tillsyn på skolenhetsnivå granskas varje enskild huvudman utifrån sitt ansvarstagande för de skolformer som huvudmannen har tillstånd att bedriva. I analysen för enskilda huvudmän ingår, förutom vad som beskrivits ovan, även en riskanalys av ekonomiska förutsättningar att bedriva utbildningen. Denna analys utgör ett av underlagen för att utreda om det finns sådana risker som innebär att det förekommer brister i utbildningen.

Utveckling av processen regelbunden tillsyn

En stor utvecklingsinsats inom tillsynen under året har varit att ta fram utredningsstöd inom de områden som granskas i tillsynen. Detta arbete har omfattat inventering av intern kunskap och erfarenhet och stöden har fungerat vägledande för utredare i såväl det förberedande arbetet inför en tillsyn som i kvalitetssäkringsarbetet. Utredningsstöden har bland annat fungerat som ett sätt för nyanställda att se helheten i tillsynsarbetet, men också som ett sätt för alla medarbetare inom tillsynen att verka för en ökad likvärdighet. Under året har även en rad processförbättringar genomförts, som effektiviserat själva arbetsflödet för såväl medarbetare och chefer. Exempelvis har administration vid handläggning förenklats och procesens grundläggande principer har synliggjorts och understött löpande prioritering i arbetet. Det har exempelvis lett till att tiden för väntan på beslut efter tillsyn har kunnat angripas och i många fall kortas under 2016 och att huvudmännen därmed kan vidta utvecklingsåtgärder i ett så tidigt skede som möjligt. Vidare har ett arbete skett för att stärka de dialogbaserade delarna i utrednings- och kvalitetssäkringsarbetet för att se till att såväl juridisk, pedagogisk som metodkompetens kommer alla ärenden till del. Detta har bland annat skett genom ett strukturerat erfarenhetsutbyte och forum för internt/kollegialt lärande.

Under året har även ett arbete skett för att förbereda nästkommande tillsynsperiod. Arbetet har dels omfattat inventering av kunskap och erfarenheter som innevarande tillsynsmodell gett, dels en kartläggning av kunskap och erfarenheter från tillsyn och granskning i Europa, Sverige och från forskning. Detta har utmynnat i en förstudie som varit underlag för utvecklingen av inspektionen framöver. Detta arbete fortsätter under 2017.

Ekonomisk granskning

Enheten för ekonomisk granskning vid Skolinspektionen har specialistkompetens avseende ekonomisk analys. Enheten utgör en stödfunktion till övriga myndigheten.

Inför regelbunden tillsyn av en enskild huvudman och dess skolenheter analyserar myndigheten huvudmannens ekonomiska situation. Analysen är ett av de underlag som används vid de prioriteringar som görs inför tillsynsbesöken (bastillsyn eller prioriterad tillsyn). En uppdaterad analys används också då tillsynen av enskilda huvudmän och fristående skolor genomförs. Under 2016 har analyser gjorts inför samtliga regelbundna tillsyner av enskilda huvudmän och dess skolenheter. När det har funnits behov av ekonomisk expertis har medarbetare inom enheten för ekonomisk granskning också deltagit vid huvudmannaintervjuer och tillsynsbesök. Enheten lämnar på motsvarande sätt också analyser som underlag i samband med etableringskontroll och förstagångstillsyn.

Enheten för ekonomisk granskning genomför också en löpande ekonomisk bevakning av samtliga enskilda huvudmän. En analys av en enskild huvudmans ekonomiska situation till följd av en risksignal kan leda till att en planerad regelbunden tillsyn tidigare läggs, eller att tillsyn av en huvudman görs i särskild ordning. Syftet är att se till att elevernas rätt inte åsidosätts på grund av bristfälliga ekonomiska förhållanden.

Läs mer om Skolinspektionens ekonomiska granskning under avsnitt 1.3 *Tillståndsprövning*.

Tabell 1a: Regelbunden tillsyn 2014 (tidigare tillsynsmodell) – antal beslut på huvudmann- och skolenhetsnivå respektive antal övriga verksamheter som omfattats.

Huvudman	Antal beslut på huvudmannnivå	Antal beslut på skolenhetsnivå	Antal beslut för övriga verksamheter
Offentlig	91	1 301	227
Enskild	2	265	-
Totalt	93	1 566	227

Tabell 1b: Regelbunden tillsyn, nuvarande modell och tillsynscykel från och med år 2015, ej jämförbar med tidigare modell – antal beslut på huvudmannanivå och skolenhetsnivå.

Huvudman	Antal beslut på huvudmannanivå ⁶		Antal beslut på skolenhetsnivå	
	2016	2015	2016	2015
Offentlig	489	489	560	445
Enskild	163	146	372 ⁷	330 ⁸
Totalt	652	635	932	775

Fler beslut för både huvudmän och skolenheter

Skolinspektionen har under år 2016 som beräknat fattat fler beslut för både huvudmän och för skolenheter, jämfört med föregående år. Framför allt har fler beslut fattats för skolenheter. Totalt har Skolinspektionen fattat 932 skolbeslut (år 2015 fattades 775) och 652 beslut på huvudmannanivå (år 2015 fattades 635).

Majoriteten av de planerade besöken har genomförts, men ett antal beslut kommer att fattas först i början av år 2017. Skillnaden mellan antalet beslut 2015 och 2016 beror framför allt på att medarbetarna kommit in i arbetet med den nuvarande tillsynsmodellen, som implementerades 2015. Ett exempel är att tillsyner i högre grad än tidigare behövsanpassas och i större utsträckning närmar sig skolans kärnprocesser. Genomsnittlig tid för skolbesök för tillsyn av en skolenhet är liksom tidigare omkring två dagar, dock varierade omfattningen av de skolbesök som gjordes under 2016 mellan en och sju dagar (år 2015 var variationen mellan en och fem). Förändringen av disponering av tid vid skolbesök speglar att en större del av skolbesöken än tidigare åtgår till att i utredningen komma närmare skolans kärnverksamhet – undervisningen – genom exempelvis lektionsobservationer. Sådana gjordes i 69 procent av de prioriterade tillsynerna i grundskolan och gymnasieskolan (år 2015 gjordes det i 58 procent). Totalt gjordes 456 lektionsobservationer under 2016 (under 2015 gjordes 321 stycken).

Under 2016 har myndigheten fattat 89 beslut som inneburit föreläggande vid vite (72 beslut 2015, 20 beslut år 2014 och 17 beslut år 2013) inom den regelbundna tillsynen.

⁶ 2015 och 2016 års tillsynsmodell innebär att både enskilda och offentliga får huvudmannabeslut per verksamhetsform de bedriver (Gr, Gy, Grs, Gys, Vux, Fh, Fs). Enskilda huvudmän med endast en skolenhet kan endast få huvudmannabeslut på fritidshemsnivå (Fs), övriga verksamhetsformer inkluderas i deras skolbeslut. Siffror för 2014 följer dåvarande modell och kan inte jämföras med 2015 och 2016.

⁷ 161 av de 372 skolbesluten som gällde enskilda huvudmän inkluderade även huvudmannabeslut.

⁸ 169 av de 330 skolbesluten som gällde enskilda huvudmän inkluderade även huvudmannabeslut.

Ökningen de två senaste åren beror på att myndigheten tillämpar den nya lagstiftningen om att förena föreläggande med vite om det finns brister som allvarligt försvårar förutsättningarna för eleverna att nå målen för utbildningen. De vanligaste bristerna vid vitesbeslut inom grundskoleenheter och gymnasieenheter rör skolors arbete med extra anpassningar och särskilt stöd, 8 procent av vitesbesluten rör detta. I 5 procent av besluten handlar det om sådant som har att göra med viktiga *förutsättningar* för elevers lärande och elevers trygghet i skolan, såsom exempelvis elevhälsa. I 4 procent av fallen rör det skolornas arbete med trygghet, studiero och arbete mot kränkande behandling. Det är i första hand vid tillsyn av prioriterade skolenheter som föreläggande förenas med vite, 15 procent av alla beslut efter tillsyn vid dessa skolenheter är vitesbeslut. Vid bas-tillsyn är det 2 procent av alla beslut efter tillsyn som för-enats med vite.

De vanligaste bristerna

I den regelbundna tillsynen granskas ansvarstagandet för utbildningen inom grundskolan och gymnasieskolan samt inom grundsärskolan och gymnasiesärskolan på två nivåer. Dels på huvudmannanivå, dels på skolenhetsnivå. Denna uppdelning syftar till att tydliggöra huvudmannens ansvar för utbildningen och synliggöra styrkedjan från huvudman till skolenhet. I båda fallen riktar sig Skolinspektionens tillsyn till huvudmannen som ytterst ansvarig för utbildningen. Inom förskolan, fritidshemmet och vuxenutbildningen görs tillsynen på huvudmannanivå.

Huvudmannatillsyn

Vid regelbunden tillsyn av huvudmannens ansvarstagande är granskningen indelad i två övergripande områden – *Förutsättningar för utbildningen* samt *Utveckling av utbildningen*. Inom det förstnämnda området granskas förutsättningar såsom tillgång till elevhälsa, skolbibliotek och studie- och yrkesvägledare och rutiner för att ta emot och hantera anmälningar om kränkande behandling. Inom det andra området granskas huvudmannens uppföljning och utveckling av utbildningen och omfattar därmed det systematiska kvalitetsarbetet på huvudmannanivå och resursfördelning. Denna granskning görs för varje skolform som en huvudman bedriver, och inom de två övergripande områdena granskas även skolformsspecifika faktorer.

Under året var det exempelvis 62 procent av de granskade huvudmännen som, oavsett område, hade någon form av konstaterad brist inom grundskolan och inom gymnasieskolan var det 63 procent⁹.

⁹ Inom grundsärskolan 63 procent, gymnasiesärskolan 56 procent, förskolan 62 procent, offentliga fritidshem 70 procent, enskilda fritidshem 41 procent och inom vuxenutbildning 75 procent.

En vanlig brist som identifieras vid huvudmannatillsyn handlar om *utvecklingen av utbildningen* vid skolenheterna, det vill säga huvudmannens systematiska kvalitetsarbete. Inom grundskola var det 31 procent av de granskade huvudmännen som hade brister i det systematiska kvalitetsarbetet, och inom gymnasieskola var det 39 procent.

Tabell 2a: Andel brister per bedömningsområde efter regelbunden tillsyn av grundskola och gymnasieskola på huvudmannanivå. Period 2016 och 2015.¹⁰

Bedömningsområde	Huvudmäns grundskoleverksamhet		Huvudmäns gymnasieverksamhet	
	2016	2015	2016	2015
Förutsättningar för utbildningen vid skolenheterna	50%	53%	47%	54%
Utveckling av utbildningen vid skolenheterna	31%	39%	39%	39%
Totalt	62%	65%	63%	41%

Tabell 2b: Andel brister per bedömningsområde efter regelbunden tillsyn av grundsärskola och gymnasiesärskola på huvudmannanivå. Period 2016 och 2015.¹¹

Bedömningsområde	Huvudmäns grundsärskoleverksamhet		Huvudmäns gymnasiesärskoleverksamhet	
	2016	2015	2016	2015
Förutsättningar för utbildningen vid skolenheterna	38%	43%	31%	27%
Utveckling av utbildningen vid skolenheterna	51%	67%	44%	34%
Totalt	63%	72%	56%	44%

En vanlig orsak till brist är att huvudmannen inte gjort analyser av utbildningens resultat och därmed saknar det underlag som krävs för att kunna identifiera vilka utvecklingsbehov som finns för utbildningen och genomföra utvecklingsåtgärder. Detta är vanligast för de verksamheter där det inte finns tillgång till offentlig resultatstatistik, såsom exempelvis fritidshem. Där har 59 procent av granskade offentliga huvudmän för fritidshem och 39 procent av de enskilda huvudmän med fler än en skolenhet fått brister inom detta område. Detsamma gäller grundsärskola och gymnasiesärskola samt vuxenutbildning. Av huvudmän för grundsärskola (både offentliga och enskilda) var det 50 procent som hade brister inom detta område respektive 43 procent av huvudmän för gymnasiesärskola. Inom vuxenutbildningen har brister inom

¹⁰ Då nuvarande tillsynsmodell skiljer sig väsentligt från tidigare tillsynsmodell är andelen konstaterade brister inte jämförbara. Tidigare tillsynsmodell hade ett större fokus på dokumentationsbrister, medan nuvarande tillsynsmodell har ett större fokus på bedömning av arbetsprocesser. Därför redovisas resultat endast från år 2015 och 2016.

¹¹ Se föregående fotnot.

detta område konstaterats i verksamheten hos 46 procent av de granskade huvudmännen. När det gäller gymnasieskola återkommer detta mönster i de fall där offentlig statistik saknas, exempelvis när det gäller introduktionsprogram.

En annan fortsatt vanligt förekommande brist i huvudmannatillsynen är tillgången till elevhälsa i de verksamheter där detta ska finnas¹². Det betyder att Skolinspektionen konstaterat brister i själva *tillgången* till elevhälsa. Vanliga problem är att psykologtid endast köps in vid behov, vilket innebär att psykologen inte deltar aktivt med sin kompetens i elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande arbete. Det förekommer också att alla elevhälsans kompetenser, exempelvis specialpedagogisk kompetens, inte finns tillgänglig i den dagliga verksamheten. *Användningen* av elevhälsan granskas vid skolenhetstillsyn.

Utöver dessa två utmärkande bristområden (elevhälsa och systematiskt kvalitetsarbete) inom vilka brister konstateras inom samtliga skolformer, har huvudmannatillsynen visat följande vad gäller vanligt förekommande brister inom de olika skolformerna. Inom grundskolan och gymnasieskolan handlar det om tillgång till modersmålsundervisning¹³. Inom förskolan och fritidshemmet utmärker sig barngruppernas sammansättning som ett område där brister återkommande konstateras¹⁴. Även rutiner för att ta emot anmälan om kränkande behandling från personalen är ett område där brister återkommande identifieras¹⁵. Inom vuxenutbildningen handlar det om att huvudmannen inte bedriver utbildningen kontinuerligt under hela året¹⁶.

Tillsyn av skolenhet

Vid regelbunden tillsyn på skolenhetsnivå är granskningen indelad i sex övergripande områden¹⁷. Dessa är *Bedömning och betygssättning, Undervisning och lärande, Extra anpassningar och särskilt stöd, Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling, Förutsättningar för lärande och trygghet* samt *Styrning och utveckling av verksamheten*¹⁸.

Inom det förstnämnda området granskas skolans arbete med att bedöma elevers kunskapsutveckling och sätta betyg. Inom *Undervisning och lärande* granskas det mer

¹² Grundskola (29 procent), gymnasieskola (28 procent), grundsärskola (21 procent) och gymnasiesärskola (18 procent).

¹³ Här konstaterades brister i 11 procent av huvudmannatillsynerna inom grundskolan respektive 19 procent inom gymnasieskolan.

¹⁴ 14 procent i såväl förskolan som i de offentliga fritidshemmen.

¹⁵ 13 procent i förskolan och 11 procent i de offentliga fritidshemmen.

¹⁶ 32 procent.

¹⁷ Inom gymnasieskolan granskas även arbetsplatsförlagt lärande, grundläggande behörighet och introduktionsprogram.

¹⁸ Vid BAS-tillsyn granskas tre av dessa områden; *Undervisning och lärande, Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling* samt *Styrning och utveckling av verksamheten*.

undervisningsnära arbetet såsom aktivt lärarstöd, undervisningens inriktning och elevers möjlighet att få utmaning och stimulans i sitt lärande. När det gäller området *Extra anpassningar och särskilt stöd* granskas både det stöd som lärare ska ge inom ramen för den ordinarie undervisningen och skolans rutiner för att se till att elever som kan ha behov av särskilt stöd också får det. Området *Trygghet och studiero och åtgärder mot kränkande behandling* innebär granskning av skolans arbete för att försäkra sig om att elever har studiero på lektionerna och att de är trygga i skolan. Det omfattar även skolans målinriktade arbete för att hindra att elever utsätts för kränkande behandling. Området *Förutsättningar för lärande och trygghet* omfattar grundläggande förutsättningar såsom samverkan mellan lärare, värdegrundsarbete, studie- och yrkesvägledning, användning av skolbibliotek och elevhälsans arbete. Området *Styrning och utveckling av utbildningen* rör det systematiska kvalitetsarbetet på skolenhetsnivå som rektorn är ansvarig för. Inom detta område granskas även rektors resursfördelning samt personalens kompetensutveckling.

Under året var det 77 procent av de granskade prioriterade grundskolorna som, oavsett områden, hade någon form av brist. Motsvarande siffra för gymnasieskolor är 85 procent. Inom grundsärskolan var det 65 procent och inom gymnasiesärskolorna var det 75 procent. En viktig skillnad mellan granskningen av grund- och gymnasieskolor och grundsärskolor och gymnasiesärskolor är att samtliga särskolenheter prioriteras, medan endast cirka 25 procent av grund- och gymnasieskolorna får prioriterat besök.

Tabell 3a: Andel brister per bedömningsområde efter regelbunden tillsyn av grundskolenheter och gymnasieskolenheter med prioriterat besök. Period 2016 och 2015¹⁹.

Bedömningsområde	Grundskoleenheter		Gymnasieenheter	
	2016	2015	2016	2015
Bedömning och betygssättning	8%	10%	9%	10%
Undervisning och lärande	26%	33%	22%	34%
Styrning och utveckling av verksamheten	34%	51%	39%	41%
Extra anpassningar och särskilt stöd	38%	41%	37%	41%
Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling	40%	34%	32%	28%
Förutsättningar för lärande och trygghet	55%	58%	62%	53%
Arbetsplatsförlagt lärande, grundläggande behörighet och introduktionsprogram ²⁰			20%	14%
Totalt	77%	84%	85%	76%

¹⁹ Då nuvarande tillsynsmodell skiljer sig väsentligt från tidigare tillsynsmodell är andelen konstaterade brister inte jämförbara. Tidigare tillsynsmodell hade ett större fokus på brister i dokumentation, medan nuvarande tillsynsmodell har ett större fokus på bedömning av arbetsprocesser. Därför redovisas resultat endast från år 2015 och 2016.

²⁰ Bedöms endast om yrkesprogram och/eller introduktionsprogram finns vid skolenheten.

Tabell 3b: Andel brister per bedömningsområde efter regelbunden tillsyn av grundsärskolenheter och gymnasiesärskolenheter. Period 2016 och 2015²¹.

Bedömningsområde	Grundsärskolenheter		Gymnasiesärskolenheter	
	2016	2015	2016	2015
Bedömning och betygssättning	6%	4%	1%	5%
Undervisning och lärande	6%	6%	4%	4%
Styrning och utveckling av verksamheten	31%	50%	42%	54%
Extra anpassningar och särskilt stöd	6%	9%	13%	5%
Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling	20%	16%	28%	9%
Förutsättningar för lärande och trygghet	52%	48%	58%	37%
Totalt	65%	68%	75%	70%

När det gäller de områden inom vilka brister konstateras i tillsynen på skolenhetsnivå, följer det samma mönster som de brister som återfinns på huvudmannanivå. De vanligaste bristerna vid prioriterad tillsyn av grund- och gymnasieskolenheter finns alltså inom området *Förutsättningar för lärande och trygghet*. Inom området bedöms hur skolan arbetar med elevhälsa, elevers frånvaro, lärarbehörighet, samverkan mellan lärare, förebyggande värdegrundsarbete, studie- och yrkesvägledning och skolbibliotek. Ett annat område där brister ofta förekommer är *Styrning och utveckling av utbildningen* på enhetsnivå (det vill säga det systematiska kvalitetsarbetet). Det handlar exempelvis om hur rektorn arbetar med och dokumenterar uppföljningen av skolenhetens resultat, samt trygghet och studiero, i relation till de nationella målen.

Under året konstaterades brister i 41 procent av de granskade prioriterade grundskolorna när det gäller elevhälsa²². Motsvarande siffra för gymnasieskolor är 48 procent²³.

Orsakerna till att Skolinspektionen konstaterar brister inom området *Styrning och utveckling av utbildningen* (det systematiska kvalitetsarbetet) på skolenhetsnivå är desamma som i huvudmannatillsynen. Det är vanligt att rektorn inte gör analyser av utbildningens resultat tillsammans med skolenhetens personal och elever och därmed saknas det underlag som krävs för att kunna identifiera vilka utvecklingsbehov som finns för utbildningen och genomföra utvecklingsåtgärder. Det är också vanligt förekommande att resultat av utbildningen inte följs upp i tillräcklig utsträckning för att

²¹ Se fotnot 19.

²² År 2015 var det 37 procent.

²³ År 2015 var det 43 procent.

kunna göra en analys av utvecklingsbehoven. Denna brist är vanligast för de verksamheter där det inte finns tillgång till offentlig resultatstatistik såsom grundskolor, gymnasieskolor och gymnasieskolornas introduktionsprogram.

En annan vanlig brist vid prioriterad tillsyn av grund- och gymnasieenheter gäller området *Extra anpassningar och särskilt stöd till elever*.

Brister inom området *Undervisning och lärande* konstaterades vid prioriterad tillsyn av grund- och gymnasieenheter främst avseende hänsynen till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. På granskade grund- och gymnasieskolor återfanns dock få brister inom detta område.

När det gäller området *Trygghet, studiero och arbete mot kränkande behandling* visar årets tillsyn att brister inom detta område också återkommer på skolorna. Av granskade grund- och gymnasieskolor var det exempelvis 29 procent respektive 23 procent av dessa där det fanns brister i arbetet med att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero. På motsvarande sätt fanns brister i skolornas målinriktade arbete mot kränkande behandling i 23 procent av de granskade grund- och gymnasieskolorna. På granskade grund- och gymnasieskolor konstaterades brister i arbetet med trygghet och studiero endast för tre granskade skolor (grundskola). När det gäller skolornas målinriktade arbete mot kränkande behandling kunde brister i detta arbete dock konstateras i 18 procent av de granskade grundskolorna respektive 28 procent i de granskade gymnasieskolorna.

Uppföljning

Under 2016 har myndigheten fortsatt att följa upp om huvudmännen vidtar åtgärder för att avhjälpa de brister som har uppmärksammats i tillsynen. Under 2016 fattades 1 138 uppföljningsbeslut. Det är fler än både år 2015 (616 uppföljningsbeslut) och 2014 (640 uppföljningsbeslut), vilket är en följd av nuvarande tillsynsmodell där minst ett uppföljningsbeslut fattas för varje tillsynsbeslut där Skolinspektionen konstaterat brister²⁴. Jämfört med år 2015, som var det första året i tillsynsnyckeln, är det en logisk följd att uppföljningsbesluten ökade under 2016 givet att uppföljningen sker i den senare delen av tillsynsprocessen. Tiden som huvudmännen ges för att åtgärda brister är i den nuvarande modellen generellt längre än i tidigare tillsynsmodell. Det beror på att många brister som konstaterats i den nuvarande modellen handlar om processer, såsom systematiskt kvalitetsarbete, som i många fall fordrar längre tid att åtgärda än andra brister.

Av uppföljningsbesluten framgår att de allra flesta huvudmän vidtar sådana åtgärder att de kommer till rätta med de brister som konstaterats i tillsynen. 90 procent av beslutade och avslutade ärenden med brist har åtgärdats vid första uppföljningstillfället.

²⁴ En huvudmannatillsyn kan innebära upp till 7 tillsynsbeslut, ett för varje skolform.

Riktad tillsyn

Skolinspektionen genomför även riktad tillsyn där fokus ligger på regelefterlevnad inom ett specifikt område på ett urval av skolenheter eller verksamheter.

Tre riktade tillsyner har avslutats under året.

Utbildningsanordnare med betygsrätt

Skolinspektionen har under året genomfört en tillsyn av utbildning som bedrivs av enskilda utbildningsanordnare som har fått tillstånd att sätta betyg, anordna provning samt utfärda betyg och intyg i den så kallade betygsrätten. Detta har dels gjorts för att Skolinspektionen har tillsynsansvar över sådan utbildning, dels för att det på senare tid inkommit signaler till myndigheten om misstänkta felaktigheter i vissa utbildningsanordnares betygssättning. Områden som granskats i denna tillsyn är om betygen som sätts utgår från författningarnas krav, om givna tillstånd följs och om utbildningsanordnarna har en fungerande process för att säkerställa likvärdighet i bedömning och betygssättning.

Skolinspektionen har i denna granskning sett att styrningen kan uppfattas som otydlig. Otydligheten yttrar sig exempelvis i att avtal mellan uppdragsgivare och utbildningsanordnare riskerar att bli mer styrande än elevernas rätt till en god utbildning. Granskningen visar också att det finns aktörer som ofta bedriver utbildning under kortare perioder utifrån uppdragsgivares efterfrågan. Det är därför svårt att löpande få en nationell bild av var och när utbildning pågår. Utbildningsanordnarna har inte heller krav på sig att bevara underlag för satta betyg efter avslutad utbildning, vilket ytterligare försvårar extern kontroll.

Sammantaget är detta en utbildningsform som saknar krav på intern kvalitetskontroll och vars verksamhet endast följs upp av en uppdragsgivare som säkerställer att avtal följs, samt genom statlig tillsyn. Skolinspektionen bedömer att denna utformning medför en hög risk att eleverna inte får den utbildning de har rätt till.

Riktad tillsyn av gymnasiala idrottsutbildningars arbete mot kränkande behandling

Skolinspektionen har under året granskat ett urval av riksidrottsgymnasier (RIG), nationella idrottsutbildningar på gymnasial nivå (NIU) samt utbildningar inom ridsport som ges inom ramen för naturbruksprogrammet. Gemensamt för utbildningarna var att det fanns elevhem för elevernas boende. Tillsynens syfte var att granska om gymnasiala idrottsutbildningar är utformade så att eleverna tillförsäkras en miljö fri från kränkningar. Granskningen har skett bland annat mot bakgrund av att eleverna vid idrottsutbildningarna befinner sig i sammanhang som kan vara präglade av konkurrens och starka normer samt att det fanns risker med boende på elevhem.

Tillsynen visar att eleverna över lag känner sig trygga på sina elevhem men att det på vissa skolor finns en tuff jargong och ett hårt språkbruk i bland annat omklädningsrummen. Det förekommer exempelvis att det förlorande laget eller de yngre eleverna får utföra extra arbetsuppgifter som att plocka upp puckar eller hämta vattenflaskor. Granskningen visar också att specialidrottslärarna har en otydlig roll i elevernas ut-

bildning. Många specialidrottslärare är också tränare utanför skoltid. I flera fall uppstår då en otydlighet i rollfördelningen. Till exempel deltar inte alltid specialidrottslärare i skolans förebyggande arbete mot kränkande behandling. Dessa personer kallas också ofta tränare även inom skolans ram. Det klargörs inte alltid tillräckligt att de är just lärare och att de arbetar efter skolans styrdokument.

Riktad tillsyn av utbildningen vid Statens institutionsstyrelses (SiS) särskilda ungdomshem

Den riktade tillsynen av Statens Institutionsstyrelse (SiS) syftade till att granska om SiS som huvudman ser till att utbildningen vid de särskilda ungdomshemmen genomförs i enlighet med de nationella målen. Samtliga skolenheter granskades och vid ett urval av dessa (tio stycken) har besök gjorts och lärargruppen intervjuats.

Skolinspektionens riktade tillsyn vid SiS särskilda ungdomshem har visat att utbildningen inte alltid motsvarar grundskola. Inte alla skolpliktiga elever deltar i undervisning motsvarande heltid och alla elever erbjuds inte samtliga grundskoleämnen. Det finns stora variationer mellan SiS skolenheter på dessa punkter.

Det har också framträtt skillnader mellan skolenheterna rörande hur man bemöter ungdomarna vid placeringen, vilket yttrar sig i olika förväntningar på elevernas deltagande i utbildning och hur fort de kommer in i undervisning och i vilken omfattning. Dessa skillnader kan kopplas till olika synsätt hos personalen på skolverksamhetens roll i förhållande till det vårdande och, framför allt, det behandlande uppdraget. Detta synsätt kan skilja sig åt inom ett och samma ungdomshem. Vidare fanns skillnader mellan olika skolenheter när det gäller tillgång till specialpedagogisk kompetens, studiehandledning på modersmålet och modersmålsundervisning.

Skolinspektionen har identifierat brister i det systematiska kvalitetsarbetet vid samtliga besökta skolenheter. Vid tiden för tillsynen pågick utvecklingsarbete, men rektorerna vid de olika skolenheterna hade hunnit olika långt i detta arbete. Skolinspektionen har bland annat konstaterat att det finns särskilda omständigheter för utbildningen som gör att huvudmannen behöver utveckla nya kompletterande mått för att kunna följa upp hur väl utbildningen inriktas mot de nationella målen och för att utbildningen ska utvecklas till att motsvara grundskola respektive gymnasieskola.

Tabell 4: Huvudmän och berörda kommuner i riktad tillsyn 2016–2014

	2016	2015	2014
Antal avslutade riktade tillsyner	3	2	-
Antal berörda huvudmän	41	42	-
Antal berörda kommuner	56	42	-

Etableringskontroll

Etableringskontroll sker innan en huvudman startar en fristående skola eller utökar befintliga skolverksamhet. Syftet är att kontrollera att de skolor som har fått godkännande att bedriva utbildning har förutsättningar att från start bedriva en utbildning som uppfyller kraven i skolförfattningarna. Från och med den 1 januari 2015 är Skolinspektionen skyldig att genomföra etableringskontroll vid såväl nyetablering som vid utökning av skolor.

Etableringskontrollen sker inom ramen för Skolinspektionens tillsynsuppdrag. Den har egna bedömningsområden och kontrollerna sker som regel under maj och juni inför skolstart till efterföljande hösttermin. Inför skolstarten höstterminen 2016 genomfördes totalt 68 etableringskontroller. Av dessa rör 11 stycken nyetableringar (år 2015 etableringskontrollerades 26 stycken nyetableringar och år 2014 var det 30 stycken). Vid fyra av skolorna fanns brister vid tidpunkten för etableringskontrollen, i samtliga fall vid nyetablerad skola (2015 var det också fyra skolor som hade brister, i huvudsak gällande nyetablerade skolor). Bristerna rörde huvudmannaskap, lokaler och utrustning, elevhälsa, samråd med kommunen samt tillgång till lärare med rätt kompetens. Tre av de fyra huvudmän som fick beslut om brist har åtgärdat bristerna, medan ett ärende är ännu inte avslutat.

Inte i något fall av de genomförda etableringskontrollerna återkallades alltså tillståndet till följd av brister i huvudmännens förberedelser inför utbildningens start. Däremot avbröt 10 huvudmän sin etablering genom att skjuta upp skolstarten till kommande läsår eller genom att besluta att inte starta alls. Detta gjordes emellertid före Skolinspektionens etableringskontroll, och dessa planerade etableringar ingår därmed inte i de 68 etableringskontroller som genomfördes.

Tabell 5: Etableringskontroller 2016, 2015 och 2014

	2016		2015		2014	
	Nyetable- ringar	Utök- ningar	Nyetable- ringar	Utök- ningar	Nyetable- ringar	Utök- ningar
Antal genomförda etableringskontroller	11	57	26	76	30	-
Antal skolor med brist	4	0	3	1	5	-
Varav återkallanden	0	0	0	0	0	-
Antal skolor som får starta eller utöka verksamheten efter etableringskontroll	10 ²⁵	57	25 ²⁶	76	30	-

²⁵ Ett ärende är ännu inte avslutat.

²⁶ En sökande avbröt sin etablering under pågående etableringskontroll.

Förstagångstillsyn

För de fristående skolenheter som startar sin verksamhet efter etableringskontrollen genomför Skolinspektionen en tillsyn under skolenhetens första verksamhetsår, en förstagångstillsyn. Huvudsyftet med tillsynen är att kontrollera att de fristående skolenheterna startar sin verksamhet i enlighet med beslutet om godkännande. Syftet är även att informera om regelverket för att underlätta för skolenheterna att långsiktigt bedriva en verksamhet av god kvalitet och förekomma brister i utbildningen. Förstagångstillsynen följer samma process och bedömningsområden som den regelbundna tillsynen, men anpassas utifrån att skolenheten inte varit igång så länge.

Tabell 6: Antal förstagångstillsyner år 2016, 2015 och 2014.

	2016	2015	2014
Grundskola, förskoleklass	15	7	33
Grundsärskola	1	-	3
Gymnasieskola	7	4	8
Gymnasiesärskola	-	-	-
Totalt	23	11	44

Störst ökning av antalet förstagångstillsyner har grundskola och förskoleklass, där 15 förstagångstillsyner genomfördes 2016.

I 13 skolenheter har brister konstaterats, varav i 9 av 16 grund- och grundsärskolenheter och i 4 av 7 av gymnasieskolenheter. Det arbetsområde där flest brister konstaterades är området *Förutsättningar för lärande och trygghet*. I totalt 12 skolenheter (8 stycken grund- och grundsärskolor och 4 gymnasieskolor) konstaterades brister inom detta område. Det är då framför allt arbetet med elevhälsan som brister.

Återkallanden av godkännande

Om en fristående skolenhet inte åtgärdar allvarliga brister, trots att huvudmannen har fått möjlighet att åtgärda bristerna efter ett föreläggande från Skolinspektionen, kan myndigheten återkalla godkännandet.

Tabell 7: Antal återkallanden av godkännande år 2016, 2015 och 2014.

	2016	2015	2014
Beslut om återkallanden av godkännande ²⁷	5	0	3

²⁷ Endast skolor återkallade efter brister i verksamheten år 2014–2016. Återkallanden pga att huvudmannen gått i konkurs eller där verksamheten upphört och huvudmannen begärt att Skolinspektionen ska återkalla godkännandet ingår ej.

Skolinspektionen fattade under 2016 fem beslut om att återkalla godkännande på grund av brister i verksamheten. Besluten var kopplade till omfattande och allvarliga brister i undervisningen, extra anpassningar och särskilt stöd, systematiskt kvalitetsarbete, förläggning av utbildningen samt elevhälsa. I enstaka ärenden skedde återkallandet även utifrån att huvudmannen upphört att bedriva den aktuella verksamheten.

Erfarenheter av tillgången till personal med kompetens att tillgodose behovet av vägledning inför utbildning och yrkesval hos flickor och pojkar samt unga kvinnor och män i grundskolan och gymnasieskolan

Detta område ingår i den regelbundna tillsynen på såväl skolenhets- som huvudmannanivå. Inom området *Förutsättningar för utbildningen* granskas på huvudmannanivå att huvudmän för såväl grundskolor som gymnasieskolor ser till att eleverna har *tillgång till personal med sådan kompetens* att elevernas behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. På skolenhetsnivå granskas att den *studie- och yrkesorienterande verksamheten* tillgodoser elevernas behov av vägledning inför elevernas val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet. Detta granskas inom området *Förutsättningar för lärande och trygghet*.

Under 2016 har studie- och yrkesvägledningen granskats på totalt 427 grundskolenheter och gymnasieskolenheter i regelbunden tillsyn (skolenhetstillsyn). Av de grundskolenheter som granskades under 2016 konstaterades att 11 procent av grundskolenheterna hade brister i den studie- och yrkesorienterade verksamheten (2015 var det 20 procent, 51 skolor). De brister som påpekades här handlar till stor del om att studie- och yrkesvägledarens arbete alltför ensidigt har varit inriktat på att endast tillgodose de äldre elevernas behov av stöd inför framför allt gymnasievalet. Yngre elevers behov av vägledning inför elevernas val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet har inte tillgodosetts i samma grad.

Av de gymnasieskolenheter som granskades inom detta område var det 5 procent som fick påpekad brist (2015 var det 6 procent).

Under 2016 har 218²⁸ huvudmän för grundskolor och 128²⁹ huvudmän för gymnasieskolor inspekterats inom ramen för den regelbundna tillsynen (huvudmannatillsyn). Av de huvudmän för grundskolor som Skolinspektionen inspekterat i den regelbundna tillsynen fick 10 procent (22 stycken) av huvudmännen påpekad brist för sitt arbete med att tillhandahålla personal med studie- och yrkesvägledande kompetens. Bristerna avsåg flera fall där det för elever i lägre årskurser inte fanns tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av vägledning kunde tillgodoses.

²⁸ Inklusivt huvudmannabedömningen för enskilda huvudmän med endast en skolenhet, 124 stycken.

²⁹ Inklusivt huvudmannabedömningen för enskilda huvudmän med endast en skolenhet, 35 stycken.

Av de huvudmän för gymnasieskolor som Skolinspektionen inspekterat under 2016 har brister konstaterats för 4 procent av de granskade huvudmännen (5 stycken).

En kvalitetsgranskning av det kommunala aktivitetsansvaret med anknytning till tillgången till studie- och yrkesvägledning som genomfördes under 2015 (en redovisning lämnades i mars månad 2016) visade att mer än hälften av de 16 granskade kommunerna som ingick i granskningen inte arbetade på ett strukturerat och kontinuerligt sätt med de unga som varken studerar eller arbetar. Det innebär att flera av dessa ungdomar inte fick den individuella stöttning och hjälp av kommunerna som de har rätt till för att kunna göra välgrundade val för fortsatta studier och arbete.

När det gäller erfarenheter av studie- och yrkesvägledning för *flickor och pojkar samt unga kvinnor och män* är Skolinspektionens erfarenheter från den regelbundna tillsynen mycket begränsade eftersom utredning inom detta område i regel inte skett på den nivån. Detta har under året emellertid förstärkts i myndighetens interna stödmaterial för utredning inom tillsynen (utredningsstöd).

Hur huvudmännen arbetar för att säkerställa att behöriga lärare och förskollärare används för undervisningen och hur huvudmän, rektorer och förskolechefer säkerställer att personal får nödvändig kompetensutveckling.

Skolinspektionens erfarenheter från 2016 går fortsatt i linje med resultaten av den kartläggning av huvudmäns och skolledares arbete med att säkra tillgången till behöriga lärare och förskollärare som Skolinspektionen gjorde under år 2014³⁰. Huvudmännen har alltså fortfarande betydande rekryteringsproblem.

En stor svårighet handlar om att finna lämpliga sökande med rätt kvalifikationer. På kort sikt löser huvudmän och rektorer problemen genom att använda den undantagsbestämmelse om lärares behörighet som finns i skollagen. Andra strategier är att låta legitimerade och behöriga lärare anpassa sitt arbetsschema och undervisa på flera enheter eller att låta pensionerade lärare med rätt behörighet fylla vakanser.

Utöver nyrekrytering är kompetensutveckling en avgörande insats som används för att säkra kompetensförsörjningen, men genom våra intervjuer i tillsynen menar många ansvariga att det är svårt att skapa ekonomi och utrymme för den kompetensutveckling av redan anställda som krävs.

Arbetet med att säkerställa att behöriga lärare och förskollärare används för undervisningen och att huvudmän, rektorer och förskolechefer säkerställer att personal får nödvändig kompetensutveckling granskas i den regelbundna tillsynen på både skol- och huvudmannanivå. Om Skolinspektionen vid tillsyn av verksamheten vid

³⁰ Dnr 402-2014:4207

en skolenhet konstaterar återkommande brister som påtagligt påverkar förutsättningarna för elever att nå målen för utbildningen görs även en analys av lärarresurserna vid skolenheten.³¹

Under 2016 har Skolinspektionen konstaterat brister i 16 tillsyner i grundskolan och en brist i gymnasieskolan (motsvarande 5 procent respektive 1 procent) på grund av att lärarna vid skolenheten inte har legitimation och är behöriga för den undervisning de bedriver. (2015 konstaterades brister endast i ett beslut).

Trots att andelen konstaterade brister i det här avseendet ökat i tillsynen under 2016 är det fortfarande i relativt få fall som brister konstaterats, i förhållande till de svårigheter som huvudmän och rektorer ger uttryck för. En anledning till detta är den tidigare nämnda undantagsbestämmelsen som finns kring detta område. Även om huvudregeln är att endast den som har legitimation som lärare eller förskollärare och är behörig för viss undervisning får bedriva undervisningen, aktualiseras undantag om det inte finns "någon att tillgå i huvudmannens organisation". Vid bedömningen om det finns behörig personal "att tillgå" inom huvudmannens organisation kan arbetsrättsliga aspekter aktualiseras utifrån hur lärarens anställning är utformad. Därmed krävs att den aktuella läraren har utrymme i sin tjänst att jobba vid en annan skolenhet samt att läraren uppgett sig villig att arbeta vid flera skolenheter. Att genomföra en sådan utredning kräver stora resurser för Skolinspektionen. Dessutom är Skolinspektionens möjlighet att ställa krav på huvudmannen begränsade. Av propositionen till skollagen³² framgår nämligen att det inte bör ställas något krav på att huvudmannen måste ha gjort *stora* ansträngningar för att rekrytera lärare eller förskollärare som har en utbildning avsedd för att bedriva viss undervisning, även om det är önskvärt att huvudmannen gör sådana ansträngningar. Dessa aspekter gör det svårt för Skolinspektionen att vid tillsyn konstatera brister i huvudmannens ansvarstagande för utbildningen på grund av att lärarna vid skolenheten inte har legitimation är behöriga för den undervisning de bedriver.

I enstaka fall har en analys av lärarresurser föranlett föreläggande om förändringar av lärarresurserna. Detta har aktualiserats när återkommande brister som påtagligt påverkar förutsättningarna för elever att nå målen konstaterats. De aktuella besluten handlade om brister i undervisningen, i arbetet med särskilt stöd samt bristande studiero. De konstaterade bristerna kopplades till lärares avsaknad av behörighet. Skolinspektionen konstaterade i dessa fall att huvudmannen och rektorn behövde se till att lärarresursen på skolenheten var utformad så att elevernas rätt till utbildning garanteras samt att det i detta ingick att huvudmannen aktivt ska verka för att lärarna har utbildning för den undervisning de ska bedriva.

När det gäller personalens möjlighet till den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter, fattade Skolinspektionen endast 2

³¹ 26 kap. 2 § skollagen

³² Prop. 2009/10:165 s. 268

beslut om föreläggande under 2016, samtliga inom grundskolan (2015 fattades 4 beslut).

Utöver erfarenheterna av området genom den regelbundna tillsynen, tar Skolinspektionen allt oftare emot samtal från föräldrar och allmänhet om att det förekommer utbildad personal på skolor och uppgifter om problem som uppkommer med anledning av detta.

På grund av de svårigheter och signaler som beskrivs ovan har Skolinspektionen initierat en kvalitetsgranskning om hur kommunala huvudmän och rektorer arbetar för att lärarresurser fördelas och rustas efter elevernas förutsättningar och behov. Granskningen är påbörjad och besöken pågår mellan oktober 2016 och januari 2017.

Under 2017 kommer ytterligare en granskning att genomföras med fokus på organisering av undervisningen i skolor där lärare till relativt hög andel är obehöriga. Också detta med anledning av den problembild som finns när det gäller tillgången till och användningen av behöriga lärare och förskollärare. Under 2016 vidareutvecklar Skolinspektionen även metoder för att granska huvudmännens resursfördelning, där lärarresurserna utgör en del.

I flera av de kvalitetsgranskningar som Skolinspektionen genomfört under 2016 har behovet av kompetensutveckling hos såväl personal som olika huvudmän konstaterats. Exempel på kvalitetsgranskningar där behovet av kompetensutveckling lyfts fram är bland annat Förskolans arbete med jämställdhet, Integrerade elever (dvs elever som är mottagna i grundsärskolan och får sin undervisning i grundskolan) samt Senare matematik i gymnasieskolan.

Skolenkäten

Skolenkäten är en webbenkätundersökning som Skolinspektionen riktar till elever i årskurs fem, nio och gymnasiet år två, vårdnadshavare till barn i förskoleklass, grundskola och grundsärskola samt pedagogisk personal på grund- och gymnasieskolor. Undersökningen har från 2010 till och med hösten 2016 genomförts 13 gånger.

Resultatet av skolenkäten ligger till grund för bedömning av hur omfattande tillsynen av en skola ska vara, bidrar med underlag för vidare observationer och intervjuer vid skolbesök samt utgör en del av Skolinspektionens helhetsbedömning i ett skolbeslut. Delar av resultatet utgör från och med 2015 även underlag till Skolverkets informationstjänst för föräldrar och elever.³³

Enkäten utgår framför allt från de huvudområden och bedömningsunderlag som den regelbundna tillsynen är inriktad på. Enkäten fokuserar särskilt på frågor som kan vara svåra att få grepp om på annat sätt, som till exempel trygghet och studiero. Skol-

³³ www.valjaskola.se

enkäten är en totalundersökning i de utvalda målgrupperna och riktas till rikets samtliga grund-, grundsär- och gymnasieskolor under en tvåårsperiod. Under 2016 genomfördes skolenkäten i 166 kommuner. Totalt besvarade mer än 320 000 elever, lärare och vårdnadshavare enkäten under 2016 (år 2015 ca 340 000). I tabell 9 redovisas antal svar per år och genomsnittliga svarsfrekvenser per respondentgrupp. Siffrorna är hämtade från totalrapporten för respektive enkätomgång.

Tabell 8: Antal skolenheter och respondenter som genomfört Skolenkäten 2014-2016.³⁴

	2016	2015	2014
Antal skolenheter som ingått	3024	3 357	1 189
Elever			
Antal registrerade elever	146 566	163 482	55 719
Antal elevsvar	123 547	133 578	45 281
<i>Varav elever i åk 5</i>	48 237	50 726	16 496
<i>Varav elever i åk 9</i>	40 271	41 503	13 932
<i>Varav elever i år 2 (Gy)</i>	35 039	41 349	14 853
Svarsfrekvens elevsvar	84 %	82 %	81 %
Personal			
Antal registrerad personal	58 214	64 404	23 002
Antal personalsvar	42 475	44 808	17 531
<i>Varav grundskola</i>	31 250	32 848	12 579
<i>Varav gymnasieskola</i>	11 225	11 960	4 952
Svarsfrekvens personalsvar	73 %	70 %	76 %
Vårdnadshavare			
Antal svar vårdnadshavare	162 457	164 019	47 548

På grund av de kvalitets- och anonymitetsprinciper som vi tillämpar för redovisning av resultat, erhåller inte samtliga medverkande skolenheter resultatrapporter.

Några av de viktigaste resultaten som framkommer i Skolenkäten, avseende helåret 2016, är följande:

³⁴ Antal registrerade respondenter och antal svarande för respektive grupp framgår av respektive totalrapport för varje termin. När det gäller svar från vårdnadshavare redovisas antal svar istället för individer. Detta beror på att vi inte kan uppge antal vårdnadshavare som svarat, eftersom en vårdnadshavare kan ge upphov till flera svar. Eftersom båda vårdnadshavarna kan svara för ett och samma barn, eller besvara enkäten för ett barn tillsammans är svarsfrekvens är inte möjlig att ange. Antal svar från vårdnadshavare summeras för grundskola, grundsärskola och förskoleklass. Antal skolenheter ovan är totalt antal som deltog i de två enkätomgångarna.

- Alla elever känner sig inte trygga i skolan. Det gäller både äldre och yngre elever, men andelen är störst i årskurs nio, där drygt en av tio elever inte känner sig trygg.
- Skolorna kan göra mer för att förhindra kränkande behandling. Nästan var fjärde elev i årskurs 9 instämmer till exempel inte i påståendet "min skola arbetar aktivt med att förhindra kränkande behandling" och drygt var femte elev instämmer inte i påståendet "de vuxna på skolan reagerar om de får reda på att en elev har blivit kränkt".
- Mer än var fjärde elev har inte studier på lektionerna och mer än hälften av eleverna i både årskurs 5 och årskurs 9 uppger att andra elever stör ordningen på lektionerna. Bland lärare i grundskolan uppger tre av tio att arbetet med att upprätthålla ordningen upptar en stor del av undervisningstiden.
- Många elever tycker att de får för lite utmaningar eller att skolarbetet är för svårt. Var fjärde elev i årskurs 9 tycker att skolarbetet är för svårt och ännu något fler tycker att de får för få utmaningar. I gymnasiet minskar andelen som tycker att de får för få utmaningar något, medan andelen som tycker att skolarbetet är för svårt ligger på en något högre nivå än för grundskolans årskurs 9.
- Var femte lärare i grundskolan uppger att de inte har förutsättningar att hjälpa elever som är i behov av det.
- Drygt var femte lärare anser inte att rektor ser till att arbetssätten förändras om det visar sig att eleverna inte når kunskapskraven.

I en totalrapport redovisas vilka offentliga och enskilda huvudmän som ingick i undersökningen respektive enkätomgång. Rapporter på skolenhetsnivå och huvudmannanivå finns publicerade på SIRIS (Skolverkets internetbaserade resultat och informationssystem)³⁵.

³⁵ <http://siris.skolverket.se/siris/ris.skolenkat.searchForm>

Verksamhetens kostnad och kostnad per prestation ³⁶

Den totala kostnaden för verksamheten regelbunden tillsyn var 222 434 tkr³⁷ år 2016 (motsvarande kostnad var 245 274 tkr år 2015 och 238 120 tkr år 2014).

Kostnaden per skolenhet/verksamhet³⁸ för vilken beslut fattats eller rapport upprättats samt beslut för huvudmän uppgick år 2016 till 116 400 kr (motsvarande kostnad var 128 800 kr år 2015 och 95 800 kr år 2014).

Den totala kostnaden för regelbunden tillsyn minskade under 2016 i jämförelse med föregående år. Även kostnaden per skolenhet/verksamhet ligger lägre jämfört med år 2015.

En förklaring är att oanmälda granskning (som tidigare benämndes flygande inspektion) från och med år 2016 redovisas som kostnader inom verksamheten kvalitetsgranskning istället för inom verksamheten regelbunden tillsyn. Den totala kostnaden för verksamheten regelbunden tillsyn inklusive oanmälda granskningar uppgår år 2016 till 225 618 tkr vilket är den kostnad som är jämförbar med tidigare år.

Utöver dessa delförklaringar är det dock sannolikt att kostnaderna för 2016 är mer rättvisande för vilka resurser som faktiskt åtgår, givet att år 2015 innebar implementering av en ny tillsynsmodell. Det är rimligt att kostnaderna per tillsyn har minskat något och nu ligger på en mer förväntad nivå, på samma sätt som den genomsnittliga arbetstiden per tillsyn också har minskat något från år 2015. Det tyder på att arbetsätten i tillsynen har effektiviserats och stabiliserats under 2016, jämfört mot implementeringsåret 2015.

Den nya modellen för regelbunden tillsyn innebär bland annat färre skolbesök jämfört med tidigare modell, men att mer resurser avsätts per skolbesök. Detta bidrar till att kostnaden per skolenhet ökat jämfört med 2014.

1.2.2 Anmälningssärenden

Anmälningarna till Skolinspektionen handlar för det mesta om skolsituationen för en enskild elev. Anmälningar görs ofta av föräldrar som är missnöjda med eller oroade

³⁶ Kostnader för regeringsuppdraget Central rättning av nationella prov redovisas inom verksamheten regelbunden tillsyn. Vid beräkning av kostnad per prestation har emellertid regeringsuppdraget lagts utanför. Detsamma gäller tillsynsformen riktad tillsyn som ingår i kostnaderna för verksamheten regelbunden tillsyn, men som vid beräkning av kostnad per prestation exkluderas. Detta gäller även kostnaden för oanmälda granskningar (fd flygande inspektioner) som för åren 2015-2014 ingick i verksamheten regelbunden tillsyn, men som exkluderades vid beräkning av kostnad per prestation. Från år 2016 ingår kostnader för oanmälda granskningar ej längre verksamheten regelbunden tillsyn utan istället i verksamheten kvalitetsgranskning.

³⁷ Total kostnad inklusive oanmälda granskningar uppgår år 2016 till 225 618 tkr vilket är den kostnad som är jämförbar med tidigare år.

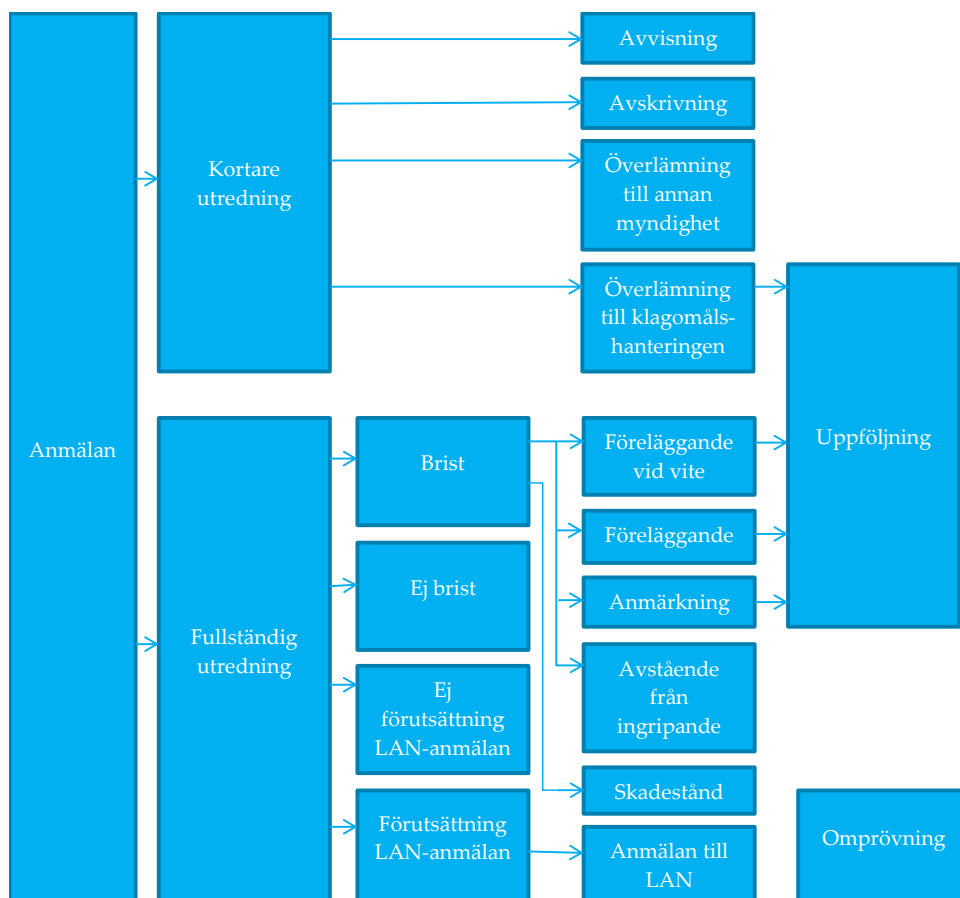
³⁸ Se fotnot 36.

över sitt barns skolsituation. Det kan till exempel gälla att en elev utsätts för kränkande behandling eller att eleven inte får det stöd den har rätt till. I vissa fall handlar anmälan om mer generella brister inom en verksamhet eller hos en huvudman. Inom ramen för anmälningsärenden utreder Skolinspektionen i huvudsak anmälningar som rör en enskild elev. Anmälningar som rör generella brister kan överlämnas till Skolinspektionens regelbundna tillsyn eller under vissa förutsättningar till huvudmannens klagomålshantering. Skolinspektionen följer sedan upp de ärenden som lämnats till klagomålshanteringen.

Ärenden som gäller kränkande behandling handläggs såväl vid Skolinspektionens regionala avdelningar som av Barn- och elevombudet. Till anmälningsärenden räknas också Skolinspektionens utredning av anmälningar mot legitimerade lärare eller förskollärare för oskicklighet eller olämplighet. En sådan utredning kan leda till att Skolinspektionen gör en anmälan till Lärarnas ansvarsnämnd med yrkande om att legitimationen dras in eller att den anmälda tilldelas en varning.

Som en introduktion till Tabell 9 visas i Figur 2 schematiskt på vilka sätt en anmälan som kommit in till Skolinspektionen kan hanteras.

Figur 2: Anmälningsärenden, översikt

Utveckling av processen anmälningsärenden

Under hösten har ett nytt omfördelningssystem av ärenden mellan de regionala avdelningarna införts. Detta har inneburit att alla regionala avdelningar har ett gemensamt ansvar för de äldsta ärendena. Syftet med denna förändring har varit att alla elever ska få ett besked från Skolinspektionen så snabbt som möjligt, oavsett i vilken kommun eleven bor eller var i landet elevens ärende blir utrett.

De regionala avdelningarna har även tagit ett nationellt ansvar för att besvara frågor från allmänheten genom att en ny informationstelefon har införts. Informationstelefonen är till för att besvara allmänhetens frågor om hur man gör en anmälan och att ge vägledning om var man kan vända sig om man är missnöjd eller har klagomål på en skola eller förskola. Införandet av ett gemensamt roterande ansvar för informationstelefonen har till syfte att öka tillgängligheten för allmänheten och samtidigt frigöra tid för övriga medarbetare, då varje avdelning inte längre måste bemanna en regional informationstelefon.

För att Skolinspektionen ska kunna hantera ett stort, och ökande, inflöde av anmälningar är det viktigt att medarbetarna gör rätt avgränsningar och prioriteringar. Myndigheten har under året ytterligare prioriterat att utreda ärenden där den kan påverka skolsituationen för en enskild elev.

Skolinspektionen har under 2016 tagit fram en postanmälningsenkät för att få bättre kunskap om hur anmälare, rektorer och huvudmän upplever myndighetens handläggning och fattade beslut och hur anmälningsärenden ytterligare kan bidra till utveckling för berörda verksamheter. Postanmälningsenkäten kommer att skickas ut med början under januari 2017. Enkäten kompletteras med djupintervjuer, som inledes under december 2016, med utvalda huvudmän för att få ytterligare kunskap om vilka effekter Skolinspektionens beslut har för den enskilde eleven och verksamheten i stort.

Under 2016 inledde Skolinspektionen även ett arbete med att granska huvudmännens klagomålshantering.

Tabell 9: Anmälningssärenden, inkomna ärenden och beslutade ärenden 2016, 2015 och 2014.³⁹

	Totalt Skolinspektionen						Totalt		
	Skolinspektionen			BEO ⁴⁰					
	2016	2015	2014	2016	2015	2014	2016	2015	2014
Antal öppna ärenden vid årets början	881	1 086	956	231	141	137	1 112	1 227	1 093
Anmälningar									
Inkomna	3 826	3 275	2 988	966	760	759	4 792	4 035	3 747
Flickor	1 103	949	839	378	313	303	1 481	1 262	1 142
Pojkar	1 791	1 571	1 346	553	418	421	2 344	1 989	1 767
Flera elever	712	497	637	23	22	31	735	519	668
Ej specificerat	220	258	166	12	7	4	232	265	170
Beslut	3 888	3 399	2 858	1 028	794	865	4 916	4 193	3 723
Därav beslut efter fullständig utredning	1 478	1 392	1 211	778	591	638	2 256	1 983	1 849
<i>Varav utan brister</i>	522	443	373	294	189	236	816	632	609
<i>Varav med brister⁴¹</i>	956 (65%)	949 (68 %)	838 (69 %)	484 (62%)	402 (68 %)	402 (63 %)	1 440 (64%)	1 351 (68 %)	1 240 (67 %)
Därav beslut efter kortare utredning ⁴²	2 410	2 007	1 647	142	102	133	2 552	2 109	1 780
Därav skadeståndsprövningar ⁴³				108	101	94	108	101	94
Omprövningar									
Inkomna	111	77	72	32	23	32	143	100	104
Beslut	105	79	73	35	22	31	140	101	104
Uppföljningar									
Inkomna	1 553	1 251	1 208	287	222	10	1 840	1 473	1 218
Beslut	1 527	1 306	1 173	284	212	7	1 811	1 518	1 180
Antal öppna ärenden totalt vid årets slut	845	881	1 086	268	231	141	1 113	1 112	1 227

³⁹ Anmälningar av och beslut om lärare och förskollärare som agerat olämpligt eller oskickligt redovisas i ett separat avsnitt.

⁴⁰ Utgående balans för BEO påverkas, utöver egna ärenden, även av antalet överlämnade ärenden från den övriga myndigheten.

⁴¹ Andel beslut med konstaterade brister efter fullständig utredning.

⁴² Inkluderar beslut eller annan hantering av ärenden som: avvisning, avskrivning, anmälan överlämnad till huvudmannen för utredning och eventuella åtgärder, anmälan/uppgifter överlämnad till rätt myndighet, uppgifter överlämnad till regelbunden tillsyn.

⁴³ Beslut gällande förutsättningarna för att begära skadestånd i ärenden som tidigare avgjorts av andra enheter inom Skolinspektionen och som resulterade i brister.

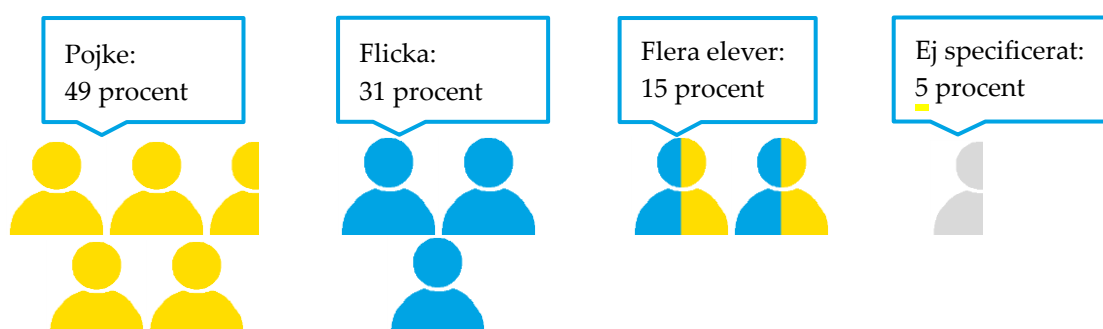
Under 2016 har det totalt inkommit 6 775 ärenden som gäller anmälningar från elever, föräldrar och andra. I talet ingår även ärenden som initierats av myndigheten, som uppföljningar och omprövningar. För ett antal ärenden om kränkande behandling fattas två beslut: ett gäller anmälan och det andra gäller prövning av förutsättningar för skadestånd. Vid slutet av året hade myndigheten 1 113 öppna ärenden, från att vid årets början haft 1 112 öppna ärenden. Trots att antalet anmälningar ökat under året, så är således balansen oförändrad i jämförelse med föregående år.

Inkomna anmälningar

Under år 2016 fortsatte antalet nya anmälningar om brister till Skolinspektionen att öka. Totalt ökade antalet anmälningar med 19 procent jämfört med 2015 års nivå. Av de 4 792 inkomna anmälningarna avsåg cirka 18 procent enskilda huvudmän.

Fördelningen mellan anmälningsgrunderna är i stort sett densamma jämfört med året innan. Den vanligaste anmälningsgrunden var även 2016 kränkande behandling. Totalt var anmälningarna om kränkande behandling 1 869 stycken, varav BEO hanterade 966 stycken. Resterande 903 ärenden omfattade, utöver kränkande behandling, även andra anmälningsgrunder och hanterades därför av de regionala avdelningarna. Andra vanliga anmälningsgrunder var upplevda brister i särskilt stöd och elevens rätt till utbildning.

Diagram 2: Andel inkomna anmälningar efter kön, 2016.

De största skillnaderna mellan könen bland de vanligaste anmälningsgrunderna är anmälningar om kränkande behandling av personal mot elev, där 62 procent berör pojkar, 28 procent berör flickor och 7 procent berör flera elever, samt anmälningar om särskilt stöd där 67 procent berör pojkar, 28 procent berör flickor och 4 procent berör flera elever. En genomlysning har gjorts för att särskilt undersöka de könsskillnader som finns vad gäller kränkande behandling, se avsnitt 1.7.2 *Redovisning av vidtagna åtgärder när det gäller jämställdhetsintegrering och resultat av arbetet*.

Beslutade ärenden

Antalet fattade beslut i anmälningsärenden ökade under 2016 för Skolinspektionen totalt. Ökningen var totalt 18 procent jämfört med 2015 (5 812 beslut), vilket innebär att Skolinspektionen totalt under 2016 fattade 6 867 beslut som rör anmälningsärenden, inklusive uppföljnings- och omprövningsärenden. I 64 procent av de ärenden som

gick till beslut efter prövning konstaterades brister, vilket var 4 procentenheter färre än 2015.

Uppföljningar och omprövningar

Skolinspektionen följer upp beslut där brister konstaterats och vissa ärenden som överlämnats till huvudmannens klagomålshantering för att kontrollera att huvudmannen vidtagit relevanta åtgärder för den berörda eleven. Under 2016 genomfördes totalt 1 811 uppföljningar, vilket är en ökning med 19 procent jämfört med föregående år. Denna ökning kan förklaras av att Skolinspektionen totalt fattat fler beslut som ska följas upp på grund av ett större antal inkomna ärenden. Under 2016 har även fler beslut att överlämna till klagomålshanteringens följts upp än tidigare.

Omprövning innebär att Skolinspektionen, på begäran eller på eget initiativ, gör en ny prövning av ett ärende där det finns ett tidigare beslut. Omprövning innebär sällan att det tidigare fattade beslutet ändras. År 2016 fattade Skolinspektionen beslut i 140 sådana omprövningar, vilket är en ökning med 39 procent jämfört med föregående år. Andelen beslut som leder till omprövningar är dock fortsättningsvis relativt låg. Under 2015 ledde 1,7 procent av besluten till omprövning och motsvarande 2,1 procent under 2016.

Allvarliga missförhållanden

Anmälningssärenden ska generellt hanteras snabbt och effektivt, men det kan ibland vara fråga om ärenden eller uppgifter som kommit in, där situationen är så allvarlig att Skolinspektionen med högsta prioritet måste agera snabbt och kraftfullt till skydd för elever. Dessa ärenden kräver en särskild hantering och handläggs enligt myndighetens riktlinjer för detta. I hanteringen av dessa ärenden kontaktas huvudmannen eller rektorn skyndsamt för att åtgärder ska kunna vidtas omgående av de som har ansvar för att rätta till bristerna.

Under 2016 har 15 ärenden behandlats enligt Skolinspektionens riktlinjer för ärenden som kräver en särskild hantering. Det är en minskning jämfört med 2015 då 17 ärenden behandlades. De flesta av ärendena som varit aktuella under året har gällt allvarliga kränkningar.

Handläggningstiden för anmälningssärenden

Myndighetens mål är att 80 procent av ärendena ska beslutas inom fyra månader och att 100 procent av ärendena ska beslutas inom fem månader.

I Tabell 10 nedan redovisas målnivån på fyra och fem månader samt handläggningstiden i genomsnitt.

Tabell 10: Handläggningstider för anmälningsärenden 2016, 2015 och 2014.

	Totalt Skolinspektionen						Totalt		
	Skolinspektionen			BEO					
	2016	2015	2014	2016	2015	2014	2016	2015	2014
Andel av beslutade ärenden med handläggningstider på fyra månader eller kortare	79 %	72 %	72 %	96 %	95 %	95 %	82 %	75 %	77 %
Andel av beslutade ärenden med handläggningstider på fem månader eller kortare	83 %	77 %	79 %	99 %	99 %	99 %	86 %	81 %	83 %
Handläggningstid i genomsnitt (kalenderdagar) ⁴⁴	72	100	91	75	74	64	72	95	92

För 82 procent av de ärenden som avslutades under helåret 2016 uppnådde myndigheten målet med handläggningstider på fyra månader eller kortare. Samtidigt hade 14 procent av de avslutade ärendena 2016 en längre handläggningstid än fem månader.

Under 2016 har handläggningstiden räknat i antal kalenderdagar förkortats avsevärt från föregående år. Detta har varit möjligt genom en tydlig prioritering av ärenden där elevens skolsituation kan förbättras genom Skolinspektionens beslut. Utredningarna har även fokuserats på de frågor som Skolinspektionen bedömer som viktigast ur ett barn- och elevperspektiv. Ett flertal avdelningar har även arbetat med handlingsplaner för att korta sina handläggningstider och de som arbetat med anmälningsärenden har gjort stora ansträngningar under året. Dessa ansträngningar har även innefattat övertidsarbete vid ett par avdelningar. Handläggningstiden för beslutade ärenden 2016 har minskat jämfört med föregående år, från 95 till 72 dagar i genomsnitt.

Skolinspektionens bedömning är att handläggningstiderna har förkortats utan att någon nedprioritering av kvaliteten och rättsäkerheten i handläggningen har gjorts. En indikation på detta är att andelen beslut som omprövas fortsatt är relativt låg.

Anmälningar mot lärare och förskollärare för oskicklighet eller olämplighet

Skolverket meddelar legitimationer och Lärarnas ansvarsnämnd har till uppgift att pröva ärenden om varningar och återkallande av legitimationer. Skolinspektionen är den enda instansen som kan göra anmälningar till Lärarnas ansvarsnämnd och yrka

⁴⁴ Handläggningstiden för ärenden där BEO endast prövade förutsättningar för skadestånd, där Skolinspektionen tidigare fattat kritikbeslut, ingår inte i beräkningarna. Handläggningstiden är exklusive uppföljningar och omprövningar.

att en legitimerad lärare ska meddelas en varning eller att legitimationen ska återkallas.

Tabell 11: Anmälningar och brottmålsdomar mot lärare och förskollärare, 2016, 2015 och 2014. Öppna, inkomna och beslutade ärenden.

	2016	2015	2014
Antal öppna ärenden vid årets början	49 ⁴⁵	60	27
Inkomna ärenden	347	266	211
Beslutade ärenden	311	277	178
Avskrivningar - Lärare ej legitimerad	94	60	66
Avskrivningar - Andra skäl	55	66	31
Avslutat utan anmälan till LAN	151	138	76
Anmälan till LAN	11	13	5
Antal öppna ärenden vid årets slut	81	49	60

Under 2016 kom totalt 347 anmälningar mot lärare och förskollärare in till Skolinspektionen, vilket är en ökning med 30 procent jämfört med föregående år.

Beslut har fattats i 311 ärenden. Av dessa ärenden har 94 avskrivits därför att utredningen visat att läraren eller förskolläraren saknar legitimation eller att ärendet gällde annan personal i verksamheten.

Av de 311 ärendena har 150 utretts och avslutats utan att någon anmälan har gjorts till LAN och i 11 ärenden har Skolinspektionen beslutat att göra en anmälan till LAN. Vid årets slut fanns det 81 öppna ärenden, vilket är en ökning med 76 procent jämfört med föregående år.

Verksamhetens kostnad och kostnad per prestation

Den totala kostnaden för verksamheten anmälningsärenden⁴⁶ var 77 784 tkr år 2016 (motsvarande kostnad var 92 731 tkr år 2015 och 79 113 tkr år 2014).

Kostnaden per beslutat ärende⁴⁷ var 10 300 kr år 2016 exklusive BEO⁴⁸ (motsvarande kostnad var 14 800 kr år 2015 och 14 600 kr år 2014).

⁴⁵ Av antalet öppna ärenden vid årets början kom tre ärenden att makuleras. Ytterligare ett ärende beslutades under 2015, men blev först registrerat som beslutat i myndighetens LAN-register under 2016.

⁴⁶ Kostnader för Barn- och elevombudet och Skolväsendets överklagandenämnd redovisas inom verksamheten Anmälningsärenden.

⁴⁷ Kostnader för Skolväsendets överklagandenämnd exkluderas vid beräkning av prestationskostnaden.

⁴⁸ Redovisas som avslutning på avsnitt 1.2.2.1 Barn- och elevombudet.

Den totala kostnaden minskade under 2016 jämfört med föregående år. En bidragande orsak till minskad totalkostnad är att myndigheten haft lägre bemanning för anmälningsärenden jämfört med föregående år. Även kostnaden per beslutat anmälningsärende minskade jämfört med tidigare år. Det har varit möjligt genom prioriteringar och ett systematiskt förbättringsarbete och fokus på effektiv handläggning under främst våren 2016, vilket utvecklas under rubriken "Handläggningstiden för anmälningsärenden".

1.2.2.1 Barn- och elevombudet

Åtterrapporering:

Skolinspektionen ska redovisa Barn- och elevombudets insatser för att handläggningstiderna för de ärenden som ombudet fattar beslut i ska hållas så korta som möjligt samt övriga insatser för att säkerställa en rättssäker och effektiv verksamhet. Skolinspektionen ska vidare redovisa uppgifter om ärendenas antal och innehåll, vilken skol- eller verksamhetsform de hänför sig till samt de beslut som ombudet har fattat. Redovisningen ska därutöver omfatta resultatet av de domstolsprocesser som ombudet drivit och en redogörelse för ombudets verksamhet utöver ärendehantering.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2016)

Inkomna och beslutade ärenden

Under året inkom 966 anmälningar (760 anmälningar år 2015) om kränkande behandling till Barn- och elevombudet. Antalet anmälningar fortsätter att öka och de senaste åren har ökningen varit kraftigare än tidigare år. Under 2016 har antalet anmälningar som BEO handlade ökat med 27 procent. Mycket talar för att antalet anmälningar kommer fortsätta öka även under 2017.

Av de inkommande anmälningarna till BEO om kränkningar under 2016 avsåg 87 procent en utsatt elev som gick i grundskolan (88 procent år 2015). Av det totala antalet anmälningar om kränkningar uppgavs att eleven varit kränkt av andra elever i 75 procent av anmälningarna (76 procent år 2015) och att eleven kränkts av skolans personal i 36 procent av anmälningarna (35 procent år 2015).

I 57 procent av anmälningarna uppgavs att en pojke utsatts för kränkande behandling och i 39 procent gällde anmälan en utsatt flicka. Av resterande anmälningar angavs i 2 procent att flera elever utsatts för kränkande behandling och i 1 procent var inte uppgift om kön specificerat.

Under 2016 fattade BEO sammanlagt 1 347 beslut (1 028 beslut år 2015). Av det totala antalet beslut avsåg 1 028 stycken anmälningar (794 anmälningar år 2015), 35 stycken omprövningar (22 omprövningar år 2015) och 284 stycken uppföljningar (212 uppföljningar år 2015).

Efter fullständig prövning fattades 778 beslut (591 beslut år 2015). Under 2016 fattades således 187 fler beslut efter fullständig prövning, vilket motsvarar en ökning på drygt

30 procent. I 484 av besluten konstaterade BEO att det förelåg brister i huvudmannens arbete mot kränkande behandling. Andelen ärenden där BEO fann att det förelåg en brist minskade således något i förhållande till 2015 – 62 procent 2016 jämfört med 68 procent 2015. Den främsta anledningen till den relativt höga andelen kritikbeslut är alltså att huvudmannen brustit i förhållande till den anmälningsskyldighet som förskrivs i 6 kap. 10 § skollagen (sfs-2010-800).

Handläggningstider

Tabell 12: Barn- och elevombudets beslut och handläggningstider⁴⁹ för anmälningssärenden (inkomna anmälningar, uppföljningar och omprövningar) 2016, 2015 och 2014.

	2016	2015	2014
Beslut totalt	1 347	1 028	903
Andel ärenden med en handläggningstid på fyra månader eller kortare	97 %	96 %	95 %
Andel ärenden med en handläggningstid på fem månader eller kortare	99 %	99 %	98 %
Genomsnittlig handläggningstid (dagar)	62	62	64

Den genomsnittliga handläggningstiden under 2016 är densamma som under 2015, det vill säga 62 kalenderdagar. Under 2016 var handläggningstiden för anmälningar 75 dagar, för omprövningar 48 dagar och för uppföljningar 23 dagar. BEO har även under 2016 avgjort 99 procent av de inkommande ärendena inom 5 månader.

Enligt FN:s konvention om barns rättigheter – barnkonventionen – artikel 12 är det barnets rättighet att få komma till tals i alla frågor som rör honom eller henne. Där framgår att barnet ska ges möjlighet att delta i diskussionen, få uttrycka sina åsikter om det som har inträffat och göra sin röst hörd i processen. Med beaktande härav förs inom BEO en ständig dialog om avvägningen mellan korta handläggningstider och behovet av att höra eleven i utredningen.

Skadeståndsprocesser med mera

Utöver de inkomna anmälningarna handlade BEO även 108 ärenden under 2016 där förutsättningarna för skadestånd prövades för beslut som tidigare avgjorts av de regionala avdelningarna (101 år 2015). Av dessa 108 ärenden ledde 19 stycken till ett beslut om krav på skadestånd för aktuell elev.

Under 2016 har sammanlagt 58 beslut om att framställa krav på skadestånd fattats (46 år 2015). Av dessa beslut härrörde 39 beslut från utredningar genomförda av BEO.

Av de 58 beslut om krav på skadestånd under 2016 gällde 19 stycken kränkningar mellan elever och resterande 39 stycken kränkningar av skolans personal.

⁴⁹ Handläggningstiden för ärenden där BEO endast prövade förutsättningar för skadestånd, där Skolinspektionen tidigare fattat kritikbeslut, ingår inte i beräkningarna.

Vid årsskiftet 2016/2017 har 42 huvudmän medgivit att betala de framställda kraven på skadestånd i sin helhet och i två fall har huvudmannen betalat ett lägre belopp överenskommet efter förlikning. I sju ärenden avvaktades vid årsskiftet huvudmannens inställning till det framställda kravet och i sju ärenden har huvudmannen motsatt sig att betala det framställda kravet.

Under 2016 har BEO ingivit stämningsansökan till domstol i fyra fall där huvudmannen motsatt sig kravet på skadestånd. BEO har även under året upprättat ytterligare tre stämningsansökningar där huvudmännen, först i samband med att dessa överlämnades till dem för påseende, valt att ingå förlikning.

BEO har under 2016 erhållit en dom från Högsta domstolen, vilken ändrade tingsrättens och hovrättens domar och tillerkände eleven 5 000 kr i skadestånd. Högsta domstolen har under året även beslutat att inte meddela prövningstillstånd i ett av BEO överklagat mål, vilket innebär att underinstansernas domar om att tillerkänna eleven 5 000 kr i skadestånd stod fast. Sammanlagt pågår vid årsskiftet 2016/2017 tre domstolsprocesser.

Informationsverksamhet

BEO har under året bedrivit informationsverksamhet genom att medverka vid 51 konferenser, föreläsningar och utbildningar (70 stycken år 2015). Av dessa har Barn- och elevombudet själv medverkat vid 28 tillfällen (30 stycken år 2015). Bland de informationsinsatser som genomförts kan nämnas föreläsningar på rektorsutbildningar, föreläsningar för skolledare i ett antal kommuner och föreläsning i Almedalen. Barn- och elevombudet har även föreläst om nätkränkningar på Skolinspektionens dag. Detta skedde vid tre tillfällen under hösten 2016 och målgruppen var skolhuvudmän och skolledare.

Antalet externa uppdrag som BEO genomfört har under 2016 minskat väsentligt jämfört med året innan. Den kraftiga minskningen är en direkt konsekvens av den ökade ärendeinströmningen under året. Efterfrågan av informationsinsatser från BEO:s sida är omfattande och BEO har under året tackat nej till uppdrag för att kunna upprätthålla de korta handläggningstiderna.

Under 2016 har delegationer från såväl Norge som Danmark visat stort intresse för den verksamhet som BEO bedriver.

BEO har via telefon och e-post bedrivit rådgivning om den del av skollagen som handlar om kränkande behandling. Telefontiden har uppgått till 15 timmar i veckan. BEO har även under 2016 besvarat en stor mängd telefonsamtal och förfrågningar från skolpersonal, vårdnadshavare och elever.

Under 2016 har BEO haft ett löpande samarbete med kommunikationsenheten i syfte att öka elevers kunskaper om sina rättigheter och att öka kännedomen om BEO:s funktion. I januari 2016 lanserade Skolinspektionen/BEO en elevkampanj med titeln "Din rätt i skolan". I kampanjen ingick en ny webbplats, en film som spreds i sociala medier, en Facebooksida samt affischer och visitkort för spridning på skolorna. Syftet med kampanjen var att eleverna skulle bli mer medvetna om sina rättigheter samt om

möjligheten att kunna vända sig till BEO. BEO har vidare under året tagit fram en ny broschyr till skolpersonal samt lanserat en kampanj om nätkränkningar.

Den 1 april 2016 var det 10 år sen BEO bildades. För att uppmärksamma detta och summera de första 10 åren har BEO sammanställt en rapport med titeln "10 år med BEO – 10 miljoner till utsatta elever". I rapporten ges en beskrivning av lagstiftningen och domstolspraxis avseende kränkande behandling samt olika former av statistik. Rapporten innehåller även berättelser från elever och föräldrar. Barn- och elevombudet höll en föreläsning i Almedalen i juli 2016 med anledning av rapporten.

Sedan februari 2014 skriver Barn- och elevombudet en blogg på portalen elevhälsan.se. Bloggen riktar sig i första hand till elevhälsans personal och handlar om elevers rättigheter i skolan när det gäller kränkande behandling och mobbing. Under 2016 har 7 inlägg publicerats. Bloggen har även under 2016 varit välbesökt.

Verksamhetens kostnad och kostnad per prestation

Den totala kostnaden för Barn- och elevombudets verksamhet var 18 451 tkr år 2016 (motsvarande kostnad var 19 307 tkr år 2015 och 16 877 tkr år 2014). Se även tabell 13.

Kostnaden per beslutat ärende var 12 600 kr år 2016⁵⁰ (motsvarande kostnad var 17 100 kr år 2015 och 16 900 kr år 2014)

Enligt regleringsbrevet för 2016 avseende Statens skolinspektion fick högst 20 miljoner kronor användas från anslaget för kostnader för BEO:s verksamhet. Den totala kostnaden för BEO:s verksamhet uppgick till 18,5 miljoner kronor år 2016, vilket är en minskning från föregående år.

Även kostnaden per beslutat ärende minskade under 2016 jämfört med tidigare år och uppgår nu till 12 600 kr. De minskade kostnaderna torde kunna förklaras med en fortsatt översyn av arbetssätt och rutiner.

Ekonomisk redovisning

Tabell 13: Kostnader avseende Barn- och elevombudet åren 2016, 2015 respektive 2014.

Verksamhetens intäkter och kostnader, Tkr	2016	2015	2014
Anmälningar	8 521	9 326	7 536
Informationsinsatser	1 456	1 706	1 298
Overheadkostnader	8 474	8 275	8 043
Summa	18 451	19 307	16 877

⁵⁰ Kostnader för ombud och informationsverksamhet räknas bort vid beräkning av prestationskostnaderna.

1.2.3 Kvalitetsgranskning

Kvalitetsgranskningar utförs i syfte att granska utbildningens eller verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och riktlinjer inom ett avgränsat område. Syftet är också att påvisa särskilda utvecklingsområden och förmedla framgångsrika erfarenheter från granskningarna för att bidra till utveckling inom skolväsendet. Bedömningarna av kvalitet utgår från författningarnas krav samt utifrån forskning, kunskap och beprövad erfarenhet inom det aktuella granskningsområdet.

Kvalitetsgranskningarna är indelade i två huvudtyper: granskning av undervisning och temagranskning. I granskning av undervisning riktas fokus mot grundskolan och gymnasieskolan i första hand och det är främst ämnesundervisningens kvalitet inom ett eller flera skolämnen som granskas. De tematiska granskningarna berör samtliga skolformer – från förskola till vuxenutbildning – och behandlar ett särskilt tema i utbildningen. Kvalitetsgranskningarna är utformade som projekt med en projektledare och inspektörer från myndigheten samt externa referenspersoner och sakkunniga. Arbetet utgår från en gemensam processmodell för att uppnå en hög och likvärdig kvalitet.

För att granskningarnas resultat ska nå ut i skolvärlden utarbetar varje granskning en kommunikationsplan där det specificeras vilka kanaler som kan vara relevanta för att sprida granskningens resultat. Inte sällan genomförs webinarier och målgruppsanpassade föreläsningar i olika forum. Skolinspektionen anordnar även konferenser där de övergripande rapporternas huvudresultat presenteras. I samband med vissa granskningar utarbetas också olika typer av verktyg, till exempel "kolla din skola" (se Skolinspektionens webbplats). Genom att tillhandahålla denna typ av verktyg och discussionsfrågor hoppas Skolinspektionen kunna bidra till samtliga skolors lokala utvecklingsarbete.

Under 2016 har Skolinspektionen avslutat 16 kvalitetsgranskningar (2015 var antalet åtta).

Sju av de avslutade temagranskningarna under 2016 har gällt utbildning i förskola⁵¹, där samtliga är en del av regeringens särskilda satsning på förskolans kvalitet och måluppfyllelse;

- *Förskolans pedagogiska uppdrag III*
- *Platsgaranti och kvaliteten i förskolans pedagogiska uppdrag*
- *Socioekonomisk resursfördelning till förskolan*
- *Barns lärande i pedagogisk omsorg*
- *Kommunernas tillsyn av fristående förskolor*
- *Förskolechefens ledning av förskolans pedagogiska verksamhet*
- *Omsorg på obekvämt arbetstid*

⁵¹ Två granskningar *Barns lärande i pedagogisk omsorg* och *Omsorg på obekvämt arbetstid* gäller så kallad *annan pedagogisk verksamhet*, men ingår i förskolesatsningen.

Utöver dessa har ytterligare sju temagranskningar genomförts. Fem av dessa har berört grundskolan och två gymnasiet;

- *Skolans arbete för att säkerställa studiero*
- *Omfattande ogiltig frånvaro i Sveriges grundskolor*
- *Skolans arbete med extra anpassningar*
- *Integrerade elever*
- *Skolors arbete mot trakasserier och kränkande behandling på nätet*
- *Samverkan för bättre arbetslivsanknytning*
- *Kommunernas arbete med det kommunala aktivitetsansvaret*

Under året avrapporterades även två granskningar av undervisningen; en i grundskolan och en på gymnasiet:

- *Läs- och skrivundervisning inom ämnena svenska/svenska som andraspråk i årskurserna 4–6*
- *Senare matematik i gymnasieskolan (matematik 3c)*

Granskning av förskolans kvalitet och måluppfyllelse – ett uppdrag som pågår 2015–17

Under tre år har Skolinspektionen ett särskilt fokus på att granska förskolans kvalitet och måluppfyllelse i satsningen "Förskolans kvalitet och måluppfyllelse". Ett syfte är att lyfta fram viktiga områden som förskolan behöver förbättra. Satsningen ska också kunna identifiera framgångsfaktorer och beskriva dessa genom konkreta exempel på förutsättningar och arbetssätt i förskolan som skapar god kvalitet.

Skolinspektionen har inom ramen för satsningen besökt 349 förskolor och 58 verksamheter i pedagogisk omsorg. Observationer och intervjuer med olika personalgrupper har genomförts i samband med besöken. I enkäter och intervjuer har Skolinspektionen haft kontakt med samtliga kommunala huvudmän samt ett stort antal enskilda huvudmän. Cirka 1 100 personer har intervjuats och cirka 1 375 timmars observationer har genomförts över hela landet i förskolor och i pedagogisk omsorg.

I den treåriga satsningen granskas många olika områden. De flesta projekt handlar om förskolornas och förskolepersonalens arbete i den dagliga verksamheten – till exempel hur man genomför det pedagogiska uppdraget – undervisningen i förskolan och förskollärares ansvar, hur man arbetar med jämställdhetsuppdraget och värdegrund i förskolan, språkarbete med barn som har andra modersmål än svenska, förskolans arbete med särskilt stöd och arbetet med målområdena teknik, matematik och naturvetenskap i förskolan. Skolinspektionen granskar också mer övergripande områden såsom kommunernas resursfördelning, samt förskolechefens ledning och huvudmannens styrning av förskolan, liksom verksamhetens kvalitet i pedagogisk omsorg. Efter att varje delprojekt publicerats genomförs också webinarier för att sprida resultat och erfarenheter inom det aktuella granskningsområdet. Under 2016 genomförs även en ny satsning på *Förskoleenkäten* som skickas ut till såväl vårdnadshavare med barn i förskolan som förskolepersonal. Personalenkäten berör cirka 800–900 förskolor i varje omgång.

Resultaten hittills visar bland annat att förskolorna förvisso arbetar för att ge barnen förutsättningar att utvecklas och lära, men att det inte alltid sker på ett medvetet sätt i form av undervisning, det vill säga med hjälp av målstyrda processer. Skolinspektionen kan också konstatera att personalens kompetens, antal och organisation av arbetet, påverkar personalens förmåga till uppsikt och därmed barnens möjlighet till trygghet och säkerhet. På samma sätt påverkar personalens kompetens förmågan att använda rutinsituationer i vardagen som lärandemöjligheter. Vidare pekar granskningsresultaten på att det finns en hel del skillnader i hur förskolorna tar sig an alla delar i läroplansuppdraget, hur organisation och ledning ser ut samt vilka förutsättningar som förskolechef och förskolan får av sin huvudman.

Varje år delrapporteras erfarenheter och resultat från genomförda granskningar i en separat årsrapport till regeringen. Den första årsrapporten publicerades i mars 2016, nästa kommer i februari 2017 och slutrapporten för förskolesatsningen avrapporteras i februari 2018.

Förskolans pedagogiska uppdrag III samt Platsgaranti och kvaliteten i förskolans pedagogiska uppdrag

Resultaten av dessa två granskningar på 82 förskolor visar att barnen i stort ges förutsättningar att utvecklas och lära men det sker sällan genom medveten undervisning, det vill säga med hjälp av målstyrda processer som syftar till utveckling och lärande. Det är därmed inte säkerställt att barnens utveckling och lärande sker i riktning mot de mål som förskolan ska sträva efter. Med en medveten undervisning kan barnen erbjudas större möjligheter att utvecklas optimalt. Arbetslag och förskolechefer upplever ofta att det är otydligt vad undervisning i förskolan innebär och hur den ska bedrivas. Förskollärarna ser inte alltid sig själva som undervisande lärare. Det varierar också i vilken omfattning förskolechefer skapar förutsättningar för att förskollärarna ska kunna ta sitt ansvar för undervisningen. Drygt hälften av förskolorna behöver utveckla sitt arbete med att medvetet använda språklig och kommunikativ interaktion som verktyg i undervisningen. Cirka hälften av förskolorna behöver utveckla arbetet med att ta tillvara barnens nyfikenhet och vetgirighet som tillfällen till att undervisa på ett medvetet sätt. Cirka en tredjedel av förskolorna behöver använda leken på ett mer medvetet sätt i undervisning.

Socioekonomisk resursfördelning till förskolan

Skolinspektionen har kartlagt om landets kommuner tar hänsyn till så kallade *socioekonomiska faktorer* när de fördelar pengar till förskolan, och om de följer upp vilka effekter fördelningen gett. Socioekonomiska faktorer kan till exempel vara att en relativt stor andel av barnen på en förskola har föräldrar som har låg utbildning, är arbetslösa eller nyligen har flyttat till Sverige. Forskning visar att möjligheten att gå i en förskola av hög kvalitet är särskilt viktig för dessa barn. Fördelningen kan ske på många olika sätt och ta hänsyn till många olika faktorer, men den ska således utgå från barnens olika förutsättningar och behov. Kartläggningen visar att få kommuner har en socioekonomisk resursfördelning till förskolan. Många kommuner ser svårigheter kring

vad som är mätbart eller resultat i förskolan. Dialog och återkoppling mellan huvudman och förskolechef är i många fall bristfällig. Endast en tredjedel av kommunerna har modeller med utjämnande inslag. Få kommuner har strategier för vilka kvalitetsdrivande effekter de avser uppnå med de socioekonomiskt baserade resurserna. Få kommuner följer upp hur resurserna används eller analyserar hur fördelningen påverkar måluppfyllelsen.

Barns lärande i pedagogisk omsorg

Skolinspektionen har granskat kvaliteten i pedagogisk omsorg som är ett alternativ till förskola. I Sverige finns cirka 13 000 barn inskrivna i pedagogisk omsorg, allt från ett till fem år gamla. Ofta arbetar dagbarnvårdarna ensamma med en liten barngrupp. Ibland driver de verksamheten som ett eget företag, ibland är de anställda av kommunen eller av ett större företag. Cirka sju av tio dagbarnvårdare saknar utbildning för arbete med barn. Enligt skollagen ska pedagogisk omsorg främja och stimulera barnens utveckling och lärande. Läroplanen för förskolan är vägledande för verksamheten, men inte bindande. Sammanfattningsvis visar granskningen att barnen i de flesta verksamheterna erbjuds en god verksamhet där de ges omsorg och trygghet och på så vis även förutsättningar att lära och utvecklas. Vidare visar granskningen att barnens allsidiga kontakter i relativt stor utsträckning främjas. Dagbarnvårdarna lyckas i stort anpassa verksamheten efter barngruppens erfarenheter, behov, åsikter och intressen. De allra flesta föräldrar som Skolinspektionen mött är mycket nöjda med verksamheten. De beskriver att de främsta anledningarna till att de valt pedagogisk omsorg för sina barn är den lilla gruppen och den hemlika, lugna och trygga miljön. I vissa av de besökta verksamheterna är bilden dock inte lika positiv som ovan. I några fall har torftiga lärandemiljöer observerats, verksamheter där dagbarnvårdare i liten utsträckning stöttar och stimulerar barnens lek, kreativitet och språkutveckling.

Kommunernas tillsyn av fristående förskolor

Skolinspektionen har i den här granskningen undersökt om kommunernas tillsyn av fristående förskolor är utformad så att den lever upp till kraven i lagar och förordningar. Granskningen visar att samtliga kommuner i granskningen genomför tillsyn av fristående förskolor i någon form, men det varierar hur tillsynen görs. Två av tre kommuner behöver bli bättre på att granska hur de fristående förskolorna arbetar utifrån läroplanens mål och uppdrag. Många kommuner har inte tagit fram bedömningsunderlag och kriterier utifrån läroplanens krav för att kunna bedöma hur väl förskolorna lever upp till dessa. De har därmed inte tillräcklig kunskap om de fristående förskolorna har en god pedagogisk kvalitet. Åtta av tio kommuner i årets granskning behöver utveckla sitt arbete med att fatta tydliga beslut efter tillsynen, där det står vilka åtgärder som behöver vidtas på förskolorna. Många fristående förskolor upplever att det är otydligt vad de ska göra för att förbättra sin verksamhet. Det är också ofta otydligt hur och när kommunen planerar att följa upp hur bristerna som upptäckts i verksamheten och vad som händer om bristerna inte åtgärdas. Granskningen ger flera exempel på kommuner som inte följer upp brister förrän vid nästa tillsynstillfälle.

Förskolechefens ledning av förskolans pedagogiska verksamhet

I granskningen av förskolechefens ledning, som genomfördes vid 35 förskolor, har Skolinspektionen konstaterat att förskolechefen behöver tydliggöra roller och ansvar i den pedagogiska verksamheten för att öka förskolans måluppfyllelse. De förskolechefer som behöver utveckla sin ledning lämnar över stora delar av ansvaret för den pedagogiska verksamheten till personalen. Personalen behöver i sin tur förutsättningar för att kunna bedriva verksamheten i enlighet med de nationella målen. Vid förskolor där personalen inte ges förutsättningar finns det ingen klar delegering eller fördelning av arbetsuppgifter. Förskolechefen följer sällan upp hur det går för personen som har fått delegerade ledningsuppgifter.

Granskningen visar också att det är viktigt med en situationsspecifik ledning. Detta innebär att ledningen fungerar i enlighet med de nationella styrdokumenterna när förskolecheferna lyckats balansera, prioritera och delegera arbetsuppgifter, samt skapat en inre organisation och anpassat sin ledning utifrån det sammanhang de verkar i.

Vid förskolor där förutsättningarna kan förbättras har huvudmannen låg kännedom om verksamheten. Huvudmannen behöver ge mer stöd och avlastning till förskolechefen för att hen ska ges de bästa förutsättningarna att driva och utveckla förskolans pedagogiska verksamhet.

Omsorg på obekväm arbetstid

Skolinspektionen har granskat om kommuner erbjuder omsorg på obekväm tid i den omfattning som barn och föräldrar behöver. Resultatet visar att 70 procent av landets kommuner erbjuder omsorg på obekväm tid, samtidigt som flera av landets kommuner har fattat ett beslut om att inte erbjuda omsorg på obekväm tid.

De kommuner som erbjuder omsorg på obekväm arbetstid behöver bli bättre på att göra sina verksamheter tillgängliga för föräldrar. Granskningens resultat visar att flera kommuner ställer krav på föräldrarna för att de ska få en plats i verksamheten. Enstaka kommuner har lång kötid för att få en plats i verksamheten. Det finns också en risk att kommunernas erbjudande av omsorg på obekväm tid inte är anpassat utifrån de föräldragrupper i samhället som har störst behov. Två av dessa grupper är ensamstående kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Kommunerna skulle därför i högre grad kunna anpassa sitt erbjudande utifrån ett jämställdhets- och integrationsperspektiv. Vidare visar granskningen att kommunerna kan bli bättre på att säkerställa att kvaliteten i omsorg på obekväm tid är god. En del kommuner ställer inte några krav på personalens utbildning eller erfarenhet och de erbjuder inte heller någon kompetensutveckling. Det finns också flera kommuner som inte följer upp och utvärderar verksamheterna. Kommunerna behöver därför genomföra ett systematiskt kvalitetsarbete som fångar de frågor som är specifika för verksamheten.

Övriga avslutade tema- och ämnesgranskningar under 2016

Skolans arbete för att säkerställa studiero

Skolinspektionen har granskat om, och i så fall hur, ett antal grundskolor arbetar för att säkerställa studiero i undervisningen. Att ha studiero i undervisningen är viktigt för elevers lärande och handlar både om elevernas arbetsmiljö i stort och om deras möjligheter att nå målen för utbildningen. Granskningen visar bland annat att studiero främjas av tydliga lektionsstrukturer, variation och ett tydligt ledarskap i klassrummet. I granskningen har samma elevgrupp observerats under olika lärares undervisning och ett genomgående resultat är att elevgruppen inte är den avgörande faktorn för om lektionen präglas av studiero eller inte. Mer än fyra av tio observerade lektioner hade brister i tydligheten vad gäller mål, innehåll och struktur. Detsamma gäller för individanpassning, variation och utmaningar. Observationerna visar att elever kan sitta länge utan att vara aktiva, något som inte uppmärksammas av läraren. Lärarnas förutsättningar att skapa studiero i undervisningen påverkas av andra faktorer på skolan och i vilken utsträckning rektorn tar ansvar för att utveckla och förbättra dessa. Det handlar framför allt om skolans arbete med normer och värden och att skolan har ett gemensamt arbete kring förhållningssätt och regler. Ett annat viktigt område är att skolan tar ansvar för att alla elever ges det stöd och de utmaningar de behöver. På hälften av de granskade skolorna behöver rektorn mer systematiskt följa upp enskilda lärares undervisning när det gäller studiero. På en tredjedel av de granskade skolorna behöver rektorn även förbättra arbetet med skolans ordningsregler.

Omfattande ogiltig frånvaro i Sveriges grundskolor

Granskningen om ogiltig frånvaro mynnade ut i två rapporter under 2016. I våras publicerade Skolinspektionen en nationell kartläggning vilken visade att åtminstone 20 000 elever i den svenska grundskolan hade ogiltig frånvaro. Under hösten kompletterades bilden med en kvalitativ granskning av hur frånvaron kan se ut och drabba enskilda elever. Rapporterna visar att frånvaron innebär en risk för skolmisslyckande och framtida utanförskap. Skolor och kommuner har ett utvecklingsarbete framför sig i att komma tillrätta med skolfrånvaro. Flera skolor uttrycker att "vi har gjort allt, men det hjälper inte". Skolan bör tillsammans med kommunen vidta *rätt* åtgärder i *rätt* tid. Skolorna behöver bli bättre på att tidigt upptäcka och ta frånvaron på allvar, ta reda på orsakerna bakom frånvaron och vidta åtgärder utifrån dessa orsaker. I stort sett har samtliga elever i granskningen visat tecken på att utveckla omfattande frånvaro redan i årskurserna 4–5, men den aktuella skolan har inte agerat i tid. Flera år senare, när eleverna nått högstadiet, uppmärksammar skolan den då mycket omfattande frånvaron. Det tycks finnas en attityd av att "vänta och se" hos skolorna – en attityd som riskerar att få allvarliga konsekvenser för den enskilda eleven. Skollagen är tydlig med att en elev har rätt till särskilt stöd som inte bara är kopplat till inlärningssvårigheter och möjligheter att nå kunskapskraven, utan också om eleven har andra svårigheter i sin skolsituation. Vidare behöver kommunerna bli bättre på att stödja skolorna i det arbetet och underlätta samverkan med andra verksamheter. Granskningen visar också att skolorna i flera fall använt sig av elevhälsans olika kompetenser i mycket begränsad utsträckning. Elevhälsan glöms bort i arbetet med elevers frånvaro. Trots att det i

flera fall finns rutiner för hur och när elevhälsan ska involveras, är rutinerna inte alltid kända av övrig skolpersonal.

Skolans arbete med extra anpassningar

Skolinspektionen har granskat om elever som inte når eller riskerar att inte nå kunskapskraven och som inte får särskilt stöd, får extra anpassningar i undervisningen. Granskningen visar att flertalet skolor behöver utveckla sitt arbete med extra anpassningar för att eleverna ska kunna nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. 12 av 15 skolor identifierades ha utvecklingsbehov i Skolinspektionens granskning. Arbetet med att organisera för extra anpassningar i undervisningen är fortfarande i ett uppbyggnadsskede hos huvudmännen, flertalet skolor har inte identifierat vilka behov eleverna har. Åtgärder sätts in utan analys av elevens faktiska behov. Skolorna bedömer således ofta insats före behov. Endast för var fjärde elev "matchar" de extra anpassningarna som ges elevens behov. När insatserna inte är optimala utifrån ett behov kan det exempelvis handla om att de anpassningar som gjorts är alltför kortsiktiga eller att eleverna behöver fler anpassningar än de som gjorts. I knappt hälften av elevfallen följer skolan upp de extra anpassningarna, det vill säga utvärderar om de ger avsedd effekt. Ansvariga rektorer har en avgörande betydelse för att elevernas behov av extra anpassningar ska tillgodoses. För att lyckas behövs riktlinjer och strukturer för kvalitetsarbetet kring särskilda anpassningar, samt en organisation där lärare och elevhälsa samverkar.

Integrerade elever

Skolinspektionen har granskat hur skolsituationen ser ut för elever som är mottagna i grundsärskolan, men som får sin undervisning i grundskolan. På de flesta av de granskade skolorna fungerar undervisningen väl för de integrerade eleverna. Lärarna anpassar i hög grad undervisningen efter elevernas behov och förutsättningar. Elevernas delaktighet i det pedagogiska och sociala arbetet främjas av att eleverna i stor utsträckning arbetar med uppgifter inom samma område som den övriga klassen. Granskningen visar dock att undervisningen inte alltid planeras efter grundsärskolans kursplan. Den osäkerhet kring grundsärskolans kursplaner som granskningen visar på, kan innebära ett större behov av samverkan mellan lärare för att utbyta erfarenheter om undervisningen av integrerade elever. Vidare framkommer att kompetensutveckling och stöd kring arbetet med grundsärskolans kursplaner inte alltid erbjuds lärare som ska undervisa en integrerad elev. Om undervisningen planeras utifrån grundskolans kursplan och innehåll finns en risk att undervisningen blir för svår för eleven. Av granskningen framgår att det finns huvudmän som inte följer upp de integrerade elevernas utbildning. Cirka en tredjedel av kommunerna samlar inte in de integrerade elevernas kunskapsresultat och/eller annan måluppfyllelse. När denna information inte samlas in saknar huvudmännen en aktuell bild av skolsituationen och eventuella utvecklingsområden.

Skolors arbete mot trakasserier och kränkande behandling på nätet

På nätet, precis som i den fysiska skolmiljön, förekommer trakasserier och kränkande behandling av elever. Skolan har en skyldighet att utreda alla kränkningar som har en

koppling till dess verksamhet. Detta gäller oavsett om de sker i skolan eller på nätet. Skolinspektionen har mot denna bakgrund granskat skolors arbete mot trakasserier och kränkande behandling på nätet. Granskningen omfattar både fristående och kommunala skolor. Skolinspektionens övergripande slutsats är att majoriteten av skolorna i granskningen behöver förbättra sitt arbete mot kränkningar på nätet. Ungas sociala miljö och relationer har i hög grad påverkats av den digitala utvecklingen. Närvaro på sociala medier och olika digitala forum är idag en självklar del i elevernas vardag. För skolans del gäller det att utveckla arbetet mot kränkande behandling utifrån denna samhällsförändring. De granskade skolornas medvetenhet och kunskap om kränkningar på nätet behöver öka. Annars finns en risk att det blir svårare för skolorna att arbeta effektivt mot kränkningar. Skolinspektionen konstaterar att skolorna behöver finna nya sätt att arbeta för att få kännedom om kränkningar på nätet.

Samverkan för bättre arbetslivsanknytning

Skolinspektionen har granskat utbildningens arbetslivsanknytning på *Restaurang- och livsmedelsprogrammet* samt *Hantverksprogrammet* på 15 gymnasieskolor, åtta skolor med kommunal huvudman och sju med enskild huvudman. För elever på yrkesprogram är det arbetsförlagda lärande en viktig del av utbildningen. Ett bra samarbete mellan skolan och arbetslivet är därför viktigt för att bidra till att elevernas möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden stärks. Skolinspektionens granskning visar att samverkan mellan skola och arbetsmarknad behöver utvecklas för att säkerställa att elevernas yrkesutbildning håller en god kvalitet. Rektorer med ansvar för yrkesprogram behöver ta ett större övergripande ansvar i arbetet med de lokala programrådenas innehåll och det arbetsförlagda lärandet och även införliva det i skolans systematiska kvalitetsarbete. För att yrkesutbildningarna ska ha en bra arbetslivsanknytning är det centralt för rektorer och huvudmän att hitta former för fungerande programråd, där en god samverkan med det lokala arbetslivet tydligt ingår i skolans systematiska kvalitetsarbete. Samverkan med arbetslivet, arbetslivsanknytning och/eller det arbetsplatsförlagda lärandet finns sällan beskrivet i de granskade skolornas systematiska och dokumenterade kvalitetsarbete. Värdefulla perspektiv kan tillföras yrkesutbildningen om skolan hittar former för att involvera programrådet i det utvecklingsarbetet.

Kommunernas arbete med det kommunala aktivitetsansvaret

Cirka 30 000 ungdomar mellan 16–19 år står utanför gymnasieskolan och går heller inte något introduktionsprogram, det vill säga de är varken inskrivna i eller har tagit ut ett fullständigt slutbetyg från gymnasieskolan. Med lagstiftningen (från 2015) om ett kommunalt aktivitetsansvar fick kommunerna ett lagstadgat krav på sig att se till att unga som varken studerar eller arbetar erbjuds *lämpliga individuella åtgärder*.

Skolinspektionen har granskat om kommunerna erbjuder individuellt behovsanpassade insatser som syftar till att den unge i första hand återgår till eller påbörjar utbildning samt om dessa insatser följs upp och utvärderas. Granskningen visar att insatser pågår för att utveckla aktivitetsansvaret, men mycket arbete återstår i förhållande till

lagstiftningens intentioner. Flera utvecklingsområden kan konstateras, framför allt behöver kommunen se till att samtliga ungdomar i målgruppen kontaktas samt bli bättre på att möta de ungas behov. I de kommuner Skolinspektionen besökt finns ett flertal professioner som har erfarenhet av att arbeta med och möta unga som till exempel fältassistenter, socialsekreterare, kuratorer samt studie- och yrkesvägledare. Dessa används dock alltför sällan när de ungas behov ska bedömas. Som ett resultat av detta kartläggs inte den unges behov på ett systematiskt och heltäckande sätt. När den unges behov inte klarlagts saknas därmed viktiga förutsättningar för kommunerna att erbjuda lämpliga individuella insatser som utgår från den ungas förutsättningar, behov och önskemål. 11 av de 16 granskade kommunerna saknar eller har ofullständiga handlingsplaner, målsättningar eller andra dokument som kan ange ramar, förutsättningar och inriktning för arbetet med aktivitetsansvaret. I dessa kommuner fanns också i många fall otydlig ansvars- och uppgiftsfördelning i arbetet med aktivitetsansvaret.

Läs- och skrivundervisning inom ämnena svenska/svenska som andraspråk i årskurserna 4–6

Skolinspektionen har granskat skolornas arbete med att utveckla elevernas läs- och skrivförmåga i årskurserna 4–6 inom svenska och svenska som andraspråk. Exempelvis har Skolinspektionen undersökt om eleverna får arbeta med olika typer av texter, lära sig att urskilja texters budskap och utveckla sina egna texter. Granskningen visar att skolan måste ge eleverna bättre möjligheter att utveckla sin läsförståelse och skrivförmåga och därmed också sin förmåga att tänka, kommunicera och lära. Framför allt behövs ett mer aktivt stöd från lärarna.

I flera av de granskade skolorna får eleverna arbeta med läs- och skrivstrategier och möta olika typer av texter. På många skolor används också läromedel med inriktning mot läs- och skrivstrategier. Men när det gäller stödet från lärarna, det vill säga att lärare aktivt visar och vägleder eleverna samt leder och stödjer textsamtal, varierar kvaliteten i hög grad mellan skolor, men också mellan lärare på en och samma skola. Vid de flesta av de skolor där granskningen visar på goda resultat, har man på olika sätt skapat en gemensam inriktning för läs- och skrivundervisningen. Det kan innebära att kartlägga och ta fram en utvecklingsplan samt att rektor ser till att det finns en lärare som driver arbetet framåt.

Senare matematik i gymnasieskolan (matematik 3c)

Matematik kurs 3c är en kurs på senare nivå i gymnasieskolan där eleverna ska ges förutsättningar att utveckla ett antal förmågor som exempelvis att formulera, analysera och lösa matematiska problem samt värdera valda strategier, metoder och resultat. Skolinspektionens har granskat om undervisningen utformas så att eleverna får möjlighet att utveckla sin begrepps- och problemlösningsförmåga. Tidigare studier och granskningar har visat att matematik traditionellt är ett "tyst ämne" med mycket eget arbete i läroboken efter att läraren har gjort en genomgång. Bilden bekräftas i denna granskning hos de skolor där ett utvecklingsbehov identifierats. En sådan

undervisning riskerar att inte ge eleverna tillräckliga möjligheter att resonera om matematiska problem och lära sig att se samband mellan begrepp. Vidare pekar granskningen på att undervisningen inte alltid utmanar eleverna på rätt nivå. Undervisningen behöver ge stöd för att utforska matematiska problem och stimulera abstrakt tänkande.

Skolinspektionen kan konstatera att det, med några undantag, inte saknats fortbildningsinsatser för lärarna i de granskade skolorna. Rektorn behöver se till att det finns en organisation för utvecklingsarbetet och hålla fokus på utvecklingen bland annat genom en tydlig uppföljning. Det krävs ett samarbete och ett kollegialt lärande mellan de lärare som undervisar i matematik, både för att diskutera vad som är god undervisning och hur den kan utformas i praktiken.

Oanmälda granskningar

Skolinspektionen genomför även oanmälda granskningar, vilka från år 2016 ska ses som en del av verksamhetens kvalitetsgranskning. Oanmälda granskningar har i tidigare årsredovisningar benämnts flygande inspektioner och redovisats under verksamheten regelbunden tillsyn och kunde då i vissa fall innefatta tillsynsbeslut för varje besökt skola.

I oanmälda granskningar gör myndigheten en samlad insats där en avgränsad del av verksamheten granskas på många skolenheter samtidigt. Resultatet kan sedan bilda underlag för andra typer av granskningar, till exempel en kvalitetsgranskning, som innebär att Skolinspektionen gör en djupare studie av hur ett mindre antal verksamheter arbetar inom området.

Under 2016 har två oanmälda granskningar genomförts.

Lärarstöd och arbetsformer i gymnasieskolans yrkesprogram

Skolinspektionens samlade erfarenhet i både kvalitetsgranskning och tillsyn visar att det förekommer brister i lärarstöd i undervisningen som särskilt kan drabba elever på yrkesprogram. I förlängningen innebär bristande lärarstöd att elevernas möjligheter att tillgodogöra sig utbildningen och nå kunskapskraven försämras. Ungefär 30 procent av eleverna på yrkesprogrammen tar till exempel inte gymnasieexamen inom den förväntade studietiden, tre år. Mot denna bakgrund genomförde Skolinspektionen under 2016 oanmälda besök i 47 gymnasieskolor med yrkesprogram.

Granskningen visade att majoriteten av eleverna får ett aktivt lärarstöd. Men i mer än en fjärdedel av den observerade undervisningen fanns problem. Det bristande lärarstödet tar sig till exempel uttryck i att eleverna inte förstår vad det är de ska göra, hur de kan få hjälp eller hur de kommer att bli bedömda. Det förekom också att elever kan komma och gå under lektionerna utan att det är motiverat och utan att läraren reagerar. Graden av lärarstöd var som lägst då eleverna hade individuellt arbete. Undervisningen på vård- och omsorgsprogrammet samt el- och energiprogrammet utmärkte sig särskilt negativt gällande graden av lärarstöd. En slutsats som Skolinspektionen drar är att huvudmän och rektorer måste följa upp lärarstödet kontinuerligt och agera när det inte fungerar.

Trygghet och lärande för barn under 3 år – en ögonblicksbild av förskolans vardag

Skolinspektionen har granskat 196 slumpmässigt utvalda förskolor i en oanmäld granskning som genomfördes i två omgångar – den första under en vecka i maj 2015 och den andra under en vecka i oktober 2015. Resultatet av båda omgångarna presenterades i en övergripande rapport som publicerades i januari 2016. Syftet med granskningen har varit att ha barnens trygghet i fokus, men även kartläggning av barngruppernas storlek och personaltäthet samt förskolornas arbete med lärande i vardagliga situationer ingick.

Majoriteten av de granskade förskolorna bedömdes kunna ge barnen den uppmärksamhet och tillsyn som barnen behöver för att känna sig trygga. Verksamheterna genomsyrades av empati, glädjefylld stämning samt vänliga och respektfulla relationer mellan barn och personal. Här var tydlig ansvarsfördelning och ständig kommunikation mellan personalen viktiga faktorer för personalens uppsikt över barnen. Cirka en femtedel av förskolorna gav inte barnen tillräckligt med uppmärksamhet och tillsyn. Till exempel var personalens tillgänglighet och lyhördhet för barnens behov otillfredsställande, vilket främst tog sig uttryck i en delvis passivt övervakande attityd. På dessa förskolor hade personalen bristande uppsikt över barnens interaktion och vistelsemiljöer.

Kartläggning av barngruppernas storlek och personaltätheten visade att ju fler barn eller ju fler barn per personal det var i de observerade barngrupperna, desto mindre uppmärksamhet och tillsyn bedömdes personalen ge barnen. Risken för en otrygg miljö var större i de grupper där personalen hade fler barn att ta hand om. Däremot innebar många barn i en grupp i sig inte ökad risk för otrygg miljö, om det i den gruppen fanns tillräckligt med vuxna. Förutom personaltätheten fanns en rad andra faktorer som påverkade hur väl förskolorna kunde tillgodose barnens behov av uppmärksamhet. Till dessa hör bland annat personalens förhållningssätt mot barnen, den fysiska miljöns utformning och hur arbetet på förskolan var organiserat.

Tabell 14: Huvudmän och berörda kommuner i oanmälda granskningar 2016–2014⁵²

	2016	2015	2014
Antal avslutade oanmälda granskningar	2	2	2
Antal berörda huvudmän	156	65	151
Antal berörda kommuner	124	74	91

⁵² I årsredovisningar tidigare än 2016 benämndes oanmälda granskningar för flygande inspektioner.

Antalet avslutade oanmälda granskningar⁵³ har legat på två stycken per år de senaste åren. Antal berörda huvudmän och berörda kommuner var lägre år 2015, men ökade åter år 2016 delvis till nivåer över år 2014.

Tabell 15: Antal skolor/verksamheter som besökts i slutförda kvalitetsgranskningar under 2016, 2015 respektive 2014.

Verksamhetsform	Huvudman	2016		2015		2014	
		Tema-granskningar	Ämnes-granskningar	Tema-granskningar	Ämnes-granskningar	Tema-granskningar	Ämnes-granskningar
Antal projekt totalt		14	2	6	2	7	1
Förskoleklass	Kommunal	-	-	17			
	Fristående	-	-	3			
Grundskola	Kommunal	73	31	32	30	73	17
	Fristående	18	3	29	8	6	5
Gymnasieskola	Kommunal	24	21	17	-	55	-
	Fristående	7	12	24	-	10	-
Särskola	Kommunal	-		-	-	-	-
	Fristående	-		-	-	-	-
Förskola	Kommunal	238		-	-	-	-
	Fristående	42		-	-	-	-
Vuxenutbildning		-		18	-	-	-
Totalt antal skolenheter / verksamheter		402	67	140	38	144	22

Tabellen ovan visar att antalet besökta verksamheter har ökat sedan 2014 och 2015 då antalet var 166 respektive 178. 2016 är antalet besökta verksamheter 469, vilket till stor del kan förklaras av den särskilda satsningen på förskola som inneburit 238 besök under 2016.

Skolinspektionen har totalt gjort 837 lektionsobservationer under 2016 inom ramen för kvalitetsgranskningar och oanmälda granskningar. Dessutom har myndigheten inom

⁵³ Se föregående fotnot.

ramen för förskoleuppdraget observerat ytterligare cirka 1 500 timmar pedagogisk verksamhet.

Utveckling av processen kvalitetsgranskning

Under år 2016 påbörjade processen för kvalitetsgranskning ett förändringsarbete som syftar till att kvalitetsgranskningsresultat ska få större genomslag och spridning. Ett annat syfte med förändringsarbetet är att effektivisera och skapa stringens i processen.

Fokus i utvecklingsarbetet har riktats mot hur de övergripande kvalitetsgranskningsresultaten på bästa sätt kan bidra till förbättring och kvalitetsutveckling. Utgångspunkten är att resultat och analyser ska speglas i såväl bakgrund och problembild för respektive granskning, som i aktuellt kunskapsläge. Vidare är det också viktigt att samtliga skolor, även de som inte deltagit i granskningen, ska kunna ta del av och använda resultaten för att förbättra sin verksamhet. Mot denna bakgrund har vissa revideringar i processen införts under året som innebär att kommunikationsaspekterna fått ökad betydelse i respektive granskning. Även de skolor som inte deltagit i granskningen ska bli föremål för riktade informationsinsatser.

En viktig del inom kvalitetsgranskningsprocessen är återkoppling av resultat till de granskade verksamheterna som hittills har skett i form av såväl beslut som verksamhetsrapport. För att förbättra och effektivisera den lokala återkopplingen kommer resultatet av granskningen fortsättningsvis redovisas i ett samlat beslut. Arbetet med att revidera och uppdatera myndighetens kvalitetsgranskningsprocess med tillhörande stöddokument kommer att fortskrida under nästkommande år.

Verksamhetens kostnad och kostnad per prestation⁵⁴

Den totala kostnaden för verksamheten kvalitetsgranskning var 95 628 tkr⁵⁵ år 2016 (kostnad var 65 173 tkr år 2015 och 46 777 tkr år 2014).

Kostnaden i genomsnitt för de 16 avslutade kvalitetsgranskningarna 2016 var 4 459 tkr per granskning (motsvarande kostnad var 6 057 tkr år 2015 och 6 733 tkr år 2014)⁵⁶.

Kostnad per skola/verksamhet för vilka granskningsbeslut fattats var 180 250 kr år 2016 (motsvarande kostnad var 320 139 kr år 2015 och 345 185 kr år 2014).⁵⁷

⁵⁴ Vid beräkning av kostnad per prestation har aktuella gransknings totala kostnader, oavsett vilket år de fallit ut, summerats och lagts till grund för uträkningen.

⁵⁵ År 2016 inkluderas oanmälda granskningar i verksamheten kvalitetsgranskning till skillnad från tidigare år då dessa istället inkluderades i verksamheten regelbunden tillsyn. Kostnad år 2016 är 92 444 tkr exklusive oanmälda granskningar och är den siffra som då kan jämföras med tidigare år.

⁵⁶ Oanmälda granskningar ingår ej i dessa beräkningar på grund av annan karaktär på granskningen.

⁵⁷ Se föregående fotnot.

Antalet avslutade kvalitetsgranskningar var åtta både år 2015 och 2014. År 2016 ökade antalet till 16 avslutade kvalitetsgranskningar.

Den ökade totala kostnaden för kvalitetsgranskningar är i huvudsak resultatet av en satsning på kvalitetsgranskningar, exempelvis regeringsuppdraget om förskolan. Den totala kostnaden för kvalitetsgranskningar uppgick år 2016 till 95 628 tkr inklusive oanmälda granskningar vilket, som tidigare i avsnittet beskrivits, är en nyhet år 2016. Motsvarande kostnad exklusive oanmälda granskningar uppgår till 92 444 tkr vilket är den kostnad som är jämförbar med tidigare år.

Kostnaden per kvalitetsgranskning, för de som avslutades under året, har däremot sjunkit och uppgick till 4 459 tkr år 2016. En delförklaring är att tre kvalitetsgranskningar har betydligt lägre kostnader än övriga, Socioekonomisk resursfördelning till förskolan, Kommunernas tillsyn över fristående skolor samt Omsorg på obekvämt arbetstid. Dessa kvalitetsgranskningar har varit så kallade skrivbordsgranskningar utan fysiska verksamhetsbesök, vilket bidragit till lägre kostnader.

Även kostnaden per granskningsobjekt för vilka granskningsbeslut har fattats har sjunkit kraftigt till 180 250 kr år 2016 jämfört med 320 139 kr året innan. I genomsnitt fattades 31 beslut per avslutad granskning under 2016, vilket är fler än föregående år, då 22 beslut fattades år 2015 och 25 beslut år 2014. Lägre kostnader per kvalitetsgranskning och fler granskningsbeslut per kvalitetsgranskning 2016 har tillsammans bidragit till att dra ned kostnaderna per skola/verksamhet.

1.2.4 Övriga särskilda redovisningskrav i regleringsbrev – tillsyn och kvalitetsgranskning

1.2.4.1 Erfarenheter utifrån myndighetens tillsyn enligt 26 kap. skollagen

Åtterrapporering

Skolinspektionen ska särskilt redovisa erfarenheter från myndighetens tillsyn, där det av redovisningen ska framgå hur möjligheterna till ingripanden enligt 26 kap. har använts.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2016)

Med tillsyn avses i skollagen en självständig granskning som har till syfte att kontrollera om den verksamhet som granskas uppfyller de krav som följer av lagar och andra föreskrifter. I tillsynen ingår att fatta de beslut om åtgärder som kan behövas för att den huvudman som bedriver verksamheten ska rätta fel som upptäckts vid granskningen.

Vanliga brister

Skolinspektionen konstaterar att under år 2016 har 77 procent av de granskade prioriterade grundskolorna och 85 procent av de granskade prioriterade gymnasieskolorna haft någon form av påpekad brist. De vanligast förekommande bristerna fanns inom

arbetsområdet⁵⁸ "Förutsättningar för lärande och trygghet" framför allt inom elevhälsan.

I bastillsyner⁵⁹ under året av skolor med enskilda huvudmän fanns de vanligast förekommande bristerna inom arbetsområdet "Styrning och utveckling av verksamheten", det vill säga det systematiska kvalitetsarbetet.

En uförlig beskrivning om de vanligaste bristerna återfinns under rubriken Vanligaste bristerna i avsnitt 1.2.1 *Regelbunden tillsyn*.

Verktyg och sanktioner

När Skolinspektionen genomför tillsyn av skolenheter och dess huvudmän bedöms om verksamheten uppfyller författningarnas krav. Om brister upptäcks i verksamheten ska huvudmannen rätta till dessa. Skolinspektionen har då att ta ställning till vilket av verktygen eller sanktionerna i 26 kap. skollagen som ska användas. Vid valet av verktyg beaktas bland annat hur omfattande och allvarliga bristerna är, om huvudmannen kan rätta till bristerna och i sådana fall vad som krävs för att få huvudmannen att göra detta. Vissa av Skolinspektionens beslut kan överklagas av huvudmannen hos förvaltningsdomstol. Detta gäller exempelvis beslut om återkallelse, tillfälligt verksamhetsförbud och föreläggande förenat med vite.

Föreläggande, anmärkning och avstående från ingripande

Av verktygen i 26 kap. skollagen använder Skolinspektionen i de flesta fall förelägganden mot huvudmannen att fullgöra sina skyldigheter. I den regelbundna tillsynen har föreläggande använts i 81 procent av fallen vid konstaterade brister under året för grund- och gymnasieskolor. I ungefär 14 procent har föreläggandet förenats med vite. I fem procent har anmärkning använts och i en procent har avstående från ingripande använts. I de anmälningsärenden som prövats i sak under året och där brister konstaterats, har Skolinspektionen i drygt 72 procent av ärendena förelagt huvudmannen att avhjälpa bristerna. I 0,6 procent har föreläggandet förenats med vite. I drygt tre procent har huvudmannen fått en anmärkning och i 24 procent har Skolinspektionen avstått från att ingripa.

Vitesföreläggande

Den 1 januari 2015 trädde en skyldighet i kraft för Skolinspektionen att i vissa fall förena ett föreläggande med vite. Denna skyldighet kompletterar den tidigare möjligheten att förena ett föreläggande med vite.

⁵⁸ Skolinspektionens tillsyn har delats in i olika arbetsområden, vilka granskas genom bedömning av kritiska faktorer.

⁵⁹ Bastillsyner är mindre omfattande tillsyner än tillsyn av prioriterade skolor. Bastillsyner genomförs endast på skolor med enskild huvudman.

Sedan 2010 års skollag började tillämpas den 1 juli 2011 har totalt 240 av Skolinspektionens förelägganden mot huvudmän att fullgöra sina skyldigheter förenats med vite (139 förelägganden med vite fram till årsslutet 2015). Av dessa har 101 fattats under år 2016 (90 fattades under år 2015).

De beslut inom ramen för den regelbundna tillsynen där Skolinspektionen förenat föreläggandet med vite har gällt skolor där det konstaterats en eller ett flertal allvarliga brister. Det har framför allt gällt arbetsområdena "Extra anpassningar och särskilt stöd" och "Förutsättningar för lärande och trygghet".

Av föreläggandena som förenats med vite under år 2016 har 9 avsett anmälningar (17 under år 2015) framför allt beträffande enskilda elevers rätt till utbildning och särskilt stöd.

De beslutade vitesbeloppen har under år 2016 varit mellan 30 000 kr och 2 500 000 kr. Det högsta vitesbeloppet har beslutats i samband med föreläggandet vid vite mot Stockholms kommun.

12 förelägganden som förenats med vite har överklagats under år 2016. Hittills har 31 tillsyner med vitesförelägganden som beslutats under år 2016 kunnat avslutas på grund av att huvudmannen åtgärdat bristerna. För vissa beslut har dock redovisningstiden ännu inte gått ut eller så pågår uppföljning fortfarande.

Återkallade godkännanden och tillfälliga verksamhetsförbud

Skolinspektionen har under år 2016 återkallat godkännandet för fem huvudmän. Inga beslut om tillfälligt verksamhetsförbud har fattats.

Processer i förvaltningsdomstol

Skolinspektionen har under året fört ett flertal processer i förvaltningsdomstol.

Myndigheten har under år 2016 i 22 ärenden ansökt om utdömmande av vite hos förvaltningsrätten efter att huvudmännen inte följt Skolinspektionens föreläggande som förenats med vite. Två ärenden rörande utdömmande av vite har vunnit laga kraft under året. Dessa ärenden gällde ansökningar om utdömmande som lämnades in till förvaltningsdomstol under år 2014 och år 2016.

Skolinspektionen har även varit part i mål i förvaltningsdomstol efter att huvudmän överklagat Skolinspektionens beslut om föreläggande som förenats med vite.

Vid utgången av år 2016 hade Skolinspektionen 33 pågående processer i förvaltningsdomstol.

1.2.4.2 Erfarenheter från tillsyn och kvalitetsgranskning inom yrkesutbildningsområdet

Återrapportering

Skolinspektionen ska särskilt redovisa erfarenheter från tillsyn och kvalitetsgranskning inom yrkesutbildningsområdet.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2016)

Under 2016 har Skolinspektionen genomfört en kvalitetsgranskning av arbetslivsanknytning på yrkesprogram. Granskningen genomfördes på hantverksprogrammet och restaurang- och livsmedelsprogrammet. Projektet har granskat om programmen har en organiserad samverkan med det lokala arbetslivet, om eleverna får läsa kurser inom programfördjupningen som är utvecklade i samråd med det lokala arbetslivet och med hänsyn till utbildningens mål samt om innehållet i elevernas arbetsplatsförlagda lärande (APL) är sammansatt i samråd med det lokala arbetslivet och på ett sätt som bäst gynnar elevens utveckling mot ett relevant yrkeskunnande. Resultaten visade att de lokala programråden inte utgör aktiva forum för samverkan mellan skolan och arbetslivet för utvecklingen av yrkesutbildningarna och att många aktörer i det lokala arbetslivet väljer att inte delta i programrådet.

Vidare visade granskningen att rektorns och lärarnas informella nätverk eller andra lokala branschforum ofta spelar en viktigare roll i utvecklingen av yrkesutbildningen än programrådet. Rektorns engagemang och ledarskap i programrådet visade sig variera. I ungefär hälften av skolorna är det i praktiken yrkeslärare eller samordnare som ansvarar för programrådet.

Granskningen visade också att arbetslivets representanter i programråden saknar kunskap om att skolan bör samråda med dem om exempelvis utformningen av APL och programfördjupningen.

Flertalet skolor i granskningen har inte en systematisk planering för den del av utbildningen som förläggs till arbetsplatser. Det saknas alltför ofta strukturerade rutiner och system kring förberedelser, innehåll och uppföljning av elevernas lärande på APL. Detta innebär att eleverna inte får likvärdiga förutsättningar och möjligheter för att utveckla sitt yrkeskunnande ute på arbetsplatser.

Skolinspektionens erfarenhet från årets oanmälda granskning "Lärarstöd och arbetsformer i gymnasieskolans yrkesprogram" visar vidare att det förekommer brister i lärarstöd i undervisningen på gymnasieskolans yrkesprogram. Majoriteten av eleverna fick ett aktivt lärarstöd. Men i mer än en fjärdedel av den totala observerade undervisningen fanns problem. Skolinspektionen konstaterar i granskningen att det låga lärarstödet bara delvis kan förklaras av att enskilda lärare ibland brister i lektionsplanering och pedagogiskt ledarskap i klassrummet. Bristerna speglar troligtvis mer övergripande svagheter i skolans verksamhet. I förlängningen innebär bristande lärarstöd att elevernas möjligheter att tillgodogöra sig utbildningen och nå kunskapskraven försämras.

I den regelbundna tillsynen ingår granskning av utbildningen på gymnasieskolans yrkesprogram. Här granskas dels om elever på dessa program får APL under ledning av en handledare som har nödvändiga kunskaper och erfarenheter för uppdraget och i övrigt bedöms vara lämplig, dels om eleverna på yrkesprogrammen ges möjlighet att uppnå grundläggande behörighet till högskolan. På gymnasieskolor som bedriver introduktionsprogram (exempelvis yrkesintroduktion) granskas även om eleverna på dessa program ges en utbildning som är planerad så att eleven förbereds för arbete eller studier. Under 2016 har sammanlagt 81 gymnasieskolor granskats i en regelbunden tillsyn inom dessa områden. Av dessa har brister konstaterats på 16 skolor (20 procent) på de områden som är specifika för yrkesutbildning (2015 var det 11 stycken, 14 procent).

1.2.4.3 Insatser för att utvärdera myndighetens arbete med tillsyn och kvalitetsgranskning

Åtterrapporering

Skolinspektionen ska särskilt redovisa insatser för att utvärdera hur myndighetens arbete med tillsyn och kvalitetsgranskning bidrar till skolornas förbättringsarbete samt resultat av dessa insatser.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2016)

Modell för hur myndighetens arbete bidrar till skolornas förbättringsarbete

Skolinspektionen arbetar utifrån en forskningsbaserad modell för en bra skola för att bidra till förbättringsarbete i skolan. Modellen, som är beskriven nedan, är invävd i arbetsätten som myndigheten använder för att genomlysna utvecklingsbehoven hos respektive huvudman och skola.

Forskningsbaserad modell

I kvalitetsgranskningen identifieras inom respektive granskningsområde vad aktuell forskning visar är framgångsrika arbetssätt. Skolinspektionen beskriver sedan nuläget utifrån vad forskningen visar och pekar på möjliga områden som kan förbättra skolan.

Därtill har Skolinspektionen identifierat sex olika områden som påverkar resultaten i skolan, och som myndigheten kan påverka genom tillsyn. Områdena har identifierats med utgångspunkt i skolans och huvudmäns ansvar enligt lag och förordning och utifrån vad forskning anger bidrar till goda resultat i skolan⁶⁰.

⁶⁰ Se exempelvis Jan Håkansson och Daniel Sundbergs Utmärkt undervisning (2012) samt Skolverkets översikter Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? (2009) och Forskning för klassrummet (2013)

De sex områdena inom tillsynen, utan rangordning, är:

1. Undervisning och lärande: Ett aktivt lärarstöd är en av de faktorer som bidrar till att undervisning och lärande maximerar varje elevs möjlighet att nå de nationella målen och kunskapskraven. I det ingår exempelvis att genomföra strukturerade lektioner, genomföra undervisningen utifrån tydliga mål och syften och ge eleverna tydliga beskrivningar och förklaringar. Läraren behöver också anpassa undervisningen efter elevernas olika förkunskaper och intressen och ge eleverna såväl stöd som stimulans och utmaningar.

2. Extra anpassningar och särskilt stöd: Skolans lärmiljöer måste anpassas så att alla elever ges möjlighet att nå målen för utbildningen. I de fall detta inte är tillräckligt ska särskilt stöd ges. Skolan ska utveckla metoder för att stimulera och stödja tills åtgärderna får effekt genom att situationen för den enskilda eleven eller en grupp elever förbättras.

3. Bedömning och betygssättning: Skolan ska se till att läraren gör en allsidig bedömning av elevernas kunskaper utifrån de nationella kunskapskraven, och ger eleven och dess vårdnadshavare information om elevens kunskapsmässiga och sociala utveckling. Eleven ska, när omdömen ges eller betyg sätts i olika ämnen, enbart bedömas utifrån de nationella kunskapskraven och inte utifrån andra kriterier.

4. Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling: Skolan ska, i det dagliga arbetet, arbeta för att elevernas lärmiljö ska präglas av trygghet och studiero och vara fri från kränkande behandling. På skolan ska det bedrivas ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever.

5. Förutsättningar för lärande och trygghet: Skolan ska se till att viktiga förutsättningar för elevernas lärande och trygghet är uppfyllda på skolan. Hit hör bland annat att lärarna har rätt kompetens och behörighet. Här ingår också att rektor i ett tidigt skede uppmärksammar om elever av ogiltiga skäl inte deltar i skolarbetet. Skolan ska bedriva ett aktivt värdegrundsarbete, som innebär att exempelvis grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter kommer till uttryck i praktisk handling. I tillsynen inkluderas även frågor om skolans hälsofrämjande arbete, studie- och yrkesvägledning samt skolbibliotek.

6. Styrning och utveckling av verksamheten: Rektorn ska, genom ett aktivt ledarskap, styra och utveckla verksamheten vid skolan så att alla elever ges en likvärdig utbildning av god kvalitet i en trygg miljö. Därför ska rektorn, tillsammans med elever och personal, ha ett långsiktigt arbete för att nå detta syfte. Vidare ska rektorn fördela resurser till verksamheten utifrån elevernas förutsättningar och behov, och personalen ska få den kompetensutveckling som krävs för att genomföra uppdraget.

Utvärdering av insatser för att bidra till skolans förbättringsarbete

Skolinspektionen genomför och följer upp tillsynen utifrån modellens indelning i områden samt planerar kvalitetsgranskningar så att alla dessa områden över tid täcks in.

Genomslaget i form av förbättringsarbete i skolan utvärderas på flera sätt. En del är att vi följer upp att skolan genomför de förbättringar vi identifierat. Därtill genomför

vi följande insatser för att samlat följa upp effekten vår verksamhet ger. Dessa beskrivs nedan.

Uppföljningsenkäter

Skolinspektionen följer kontinuerligt upp hur granskade skolor upplever myndighetens tillsyn och granskningar, samt hur granskningen bidrar till att förbättra verksamheten.

Bland de tillfrågade rektorerna i de skolor som fått regelbunden tillsyn under 2016 ansåg 55 procent att inspektionen i hög grad bidragit till att utveckla den pedagogiska verksamheten till det bättre. 73 procent ansåg att tillsynen i hög grad *kommer att* bidra till förbättringsarbetet på skolan. I 62 procent där Skolinspektionen konstaterat brister uppger ansvarig rektor att kritiken stämmer överens med den egna bilden av verksamheten. 24 procent av rektorerna uppger att inspektionen i hög grad bidragit till att belysa bristområden som inte var kända sedan tidigare.

Tolv kvalitetsgranskningar som slutfördes under 2016 har hittills följts upp. I medeltal ansåg 87 procent av de tillfrågade rektorerna att kvalitetsgranskningen i hög grad bidragit till förbättringsarbetet för verksamheten. Andelen instämmande svar varierade mellan 67 procent och 100 procent mellan de 12 granskningarna. 78 procent ansåg att granskningen i hög grad kommer att bidra till att utveckla de granskade områdena till det bättre, med en variation mellan granskningar på mellan 50 procent och 100 procent instämmande.

Utvärdering av processen för regelbunden tillsyn

Under hösten 2015 och våren 2016 genomfördes en utvärdering av styrkor och svagheter i den nya modell för regelbunden tillsyn som Skolinspektionen införde under 2015. Utvärderingen bygger på tillsynsmodellen och hur den förväntas leda fram till effekter i de verksamheter som granskas. Fokus i utvärderingen var intern process-efterlevnad och förbättringsmöjligheter i detta avseende, men 11 rektorer och 12 representanter för huvudmän hördes också avseende upplevda externa effekter av tillsynen.

Bland de intervjuade rektorerna upplever vissa att tillsynen lett till att de har fått stöd och mer kunskap om vad som krävs av dem som chefer, medan andra upplever att tillsynen endast lett till att de uppdaterat handlingsplaner. De flesta rektorer upplever att den kritik som Skolinspektionen lyfter till största delen berör sådant som redan är känt. Rektorer som är nyare i rollen uppger dock ofta att tillsynen bidragit till deras kunskap om utvecklingsområden på skolan och rektorns ansvar. Flera rektorer nämner att tillsynen ger dem starkare argument gentemot huvudman när det gäller resursplanering samt att tillsynen gett upphov till att huvudmannen infört tydligare principer och gemensamma riktlinjer bland skolenheter i kommunen.

I likhet med rektorerna upplever huvudmän att tillsynen i stor utsträckning bekräftat reda kända bristområden men att det hjälpt dem att sätta fingret på vad som behöver åtgärdas. En intervjuad företrädare för en huvudman lyfter också fram att tillsynen bidrar till mer tyngd i argumenten gentemot politikerna.

Intervjustudie och uppföljningsenkäter i processen för anmälningssärenden

Under hösten 2016 har ett utvärderingsprojekt påbörjats inom processen för anmälningssärenden. Under vintern kommer skolledare och företrädare för huvudmän att intervjuas om sin syn på handläggning och beslut av processen för anmälningssärenden och Barn- och elevombudet, och dess effekter i verksamheterna. Under vintern 2016 kommer också uppföljningsenkäter av det slag som redan används inom processerna för regelbunden tillsyn och kvalitetsgranskning att implementeras även för processen för anmälningssärenden. Det kommer att ge ytterligare en kompletterande bild av de upplevda effekterna hos målgrupperna av Skolinspektionens verksamhet.

Förtroendemätning bland allmänheten

Ett bredare mått på om Skolinspektionens insatser får önskad effekt i skolan är förtroendet för verksamheten hos allmänheten. En förtroendemätning genomfördes under 2016.

Förtroendemätningen, kallad Public Image, genomförs av ett externt företag och är en webbpanelundersökning som riktar sig till allmänheten. Panelen består av ett riksrepresentativt urval av den svenska befolkningen 16–75 år. Totalt besvarades mätningen av 1 069 personer och svaren har vägts mot faktisk fördelning baserat på kommuntyp, ålder och kön. Svarsfrekvensen uppgår till 32 procent.

Mätningen visar att både attityden till Skolinspektionen och förtroendet för myndigheten har stärks sedan 2014, då mätningen senast genomfördes. Drygt var tredje person (35 procent) är idag positiv till Skolinspektionen, medan en av tio är negativ. Övriga är varken positiva eller negativa, eller har ingen åsikt. 2014 var 27 procent positivt inställda. Andelen som säger sig ha förtroende för Skolinspektionen är ungefär lika hög, 32 procent, vilket är en ökning sedan 2014, då 26 procent hade förtroende för myndigheten. 13 procent har inte förtroende för myndigheten, medan övriga svarar varken stort eller litet förtroende eller att de inte har en uppfattning.

I stort sett samtliga svenskar i åldern 16–75 år (95 procent) är medvetna om, det vill säga har hört talas om eller känner till, Skolinspektionen. Drygt 7 av 10 känner till myndigheten lite, ganska väl eller mycket väl.

Vidare visar mätningen att de som har en positiv uppfattning menar att det hänger ihop med att det är bra med kontroll och att Skolinspektionen fyller en viktig funktion. De som är negativt inställda nämner att deras uppfattning hänger samman med att skolan fungerar dåligt i allmänhet samt att de är skeptiska till tillsyn som metod för att utveckla skolan.

1.2.4.4 Redovisning av hur ett ökat flyktingmottagande i kommunerna påverkar myndighetens verksamhet på kort och lång sikt och myndighetens samverkan med andra aktörer

Åtterrapportering

Skolinspektionen ska redogöra för hur ett ökat flyktingmottagande i kommunerna påverkar myndighetens verksamhet på kort och lång sikt och myndighetens samverkan med andra aktörer.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2016)

Under 2015 och 2016 kom det på kort tid många nyanlända elever till skolor i Sverige, framför allt till gymnasieskolan. Den 1 januari 2016 trädde även ny lagreglering i kraft angående nyanlända elever. Skolinspektionen har granskat skolors processer att exempelvis uppmärksamma elevers behov av stöd och säkerställa att elever får detta. Dessa utredningar har omfattat skolsituationen för alla elever, även nyanlända. I tillsynen av huvudmän har även tillgången till modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmålet bedömts. Inom grundskolan och gymnasieskolan har brister gällande tillgången till modersmålsundervisning respektive tillgången till studiehandledning på modersmålet konstaterats i 11 procent av huvudmannatillsynerna inom grundskolan respektive 19 procent inom gymnasieskolan. Det är sannolikt att detta speglar svårigheter för huvudmännen att få tag i personal för detta ändamål inom gymnasieskolan till följd av ett ökat mottagande av nyanlända elever där.

Planeringen av tillsynen samt på vilket sätt Skolinspektionen har ingripit mot eventuella brister har bedömts i varje enskilt fall, med hänsyn till den situation som råder i kommunen.

För att granska de nyanlända elevernas skolsituation har Skolinspektionen fokuserat på att göra flera kvalitetsgranskningar på detta tema. Tre pågående kvalitetsgranskningar startades upp under 2016. En granskning fokuserar på hur skolhuvudmän arbetar med att ta emot nyanlända elever i skolan. En annan är inriktad på om eleverna får studiehandledning på modersmålet på ett sätt som ger dem stöd i att utveckla ämneskunskaper så att de kan uppnå kunskapskraven. Den tredje granskar om elevernas utbildningsbehov på språkintrödn i gymnasieskolan tillgodoses och om eleverna får stöd och vägledning under sin utbildning. I de fall det framkommit allvarliga brister i kvalitetsgranskningar används möjligheten att fatta ett tillsynsbeslut.

En dialog förs löpande med huvudmännen kring hur tillsynen kan genomföras på bästa sätt för att spegla situationen för nyanlända. Skolinspektionen har under året haft samverkan med Skolverket på så vis att inspektörer har kunnat hänvisa frågor om utbildningen för nyanlända till Skolverkets stödlinje samt ge vägledning till relevant stödmaterial.

Skolverket och olika forskare har även deltagit som representanter i kvalitetsgranskningar inom området. Skolinspektionen har även deltagit i flera externa sammanhang där situationen för nyanlända diskuterats.

1.3 Tillståndsprovning

Återrapportering

Skolinspektionen ska särskilt redovisa:

- En analys av utvecklingen av antalet ansökningar om godkännande som huvudman för en fristående skola, handläggningstider när det gäller ansökningar om så kallad betygsrätt, myndighetens beslut i nämnda ärenden om godkännande och betygsrätt samt resultat av eventuella överklaganden av besluten (se följande sidor).
- Insatser för att öka effektiviteten, rättssäkerheten och kvaliteten i provningen av ansökningar om godkännande som enskild huvudman (se sid 69).
- Insatser för att förbättra tillgängligheten till och sökbarheten i den information om fristående skolor som Skolinspektionen har tillgång till (se sid 71).
- Hur myndigheten bidrar med uppgifter för att skolenhetsregistret ska innehålla aktuell och uppdaterad information om antalet fristående skolor samt antalet huvudmän för fristående skolor (se sid 71).

(Skolinspektionens regleringsbrev 2016)

Tabell 16: Antal ansökningar respektive beslutade ärenden 2016, 2015 och 2014, efter typ av ärende.

	2016	2015	2014
Ansökningar			
Ansökningar om fristående skola per ansökningsomgång ⁶¹	296	278	377
Beslut			
Beslut om fristående skola (oavsett ansökningsomgång) ⁶²	296	279	376
Omprovning av beslut om fristående skola	38	72	53
Beslut om betygsrätt för vuxenutbildning	72	66	62
Beslut om undervisning på engelska	7	11	4
Beslut om utbildning utan att tillämpa timplanen	3	2	1
Beslut om färdighetsprov	10	2	10
Beslut om särskilda skäl för provning utanför ordinarie ansökningstid ⁶³	12	29	27
Beslut om internationella skolor	5	3	3

⁶¹ Från och med 2015 redovisas internationella skolor separat, internationella skolor har även tagits bort ur statistiken för 2014 och redovisas separat.

⁶² Se föregående fotnot.

⁶³ Tidigare Beslut om ändring i befintligt tillstånd. Avser beslut om fristående skola efter ansökningar som prövats skyndsamt utanför ordinarie ansökningsomgång av särskilda skäl med hänsyn till elevers möjlighet att fullfölja sin utbildning (SFS 2014:1028 respektive 2014:1029).

Sammanlagt har 443 ärenden beslutats under 2016. Av dessa beslut är 67 procent gällande ansökningar om start av fristående skola eller utökat godkännande inom innevarande eller föregående ansökningsomgång.

2016 års ansökningsomgång

Tabell 17: Antal ansökningar om nyetablering eller utökning av fristående skola, ansökningsomgång 2016, 2015 och 2014.

	Ansökan om nyetablering av fristående skola ⁶⁴			Ansökan om utökning vid en befintlig fristående skola ⁶⁵		
	2016	2015	2014	2016	2015	2014
Grundskola, förskoleklass	110	80	106	19	27	33
Grundsärskola	15	9	5	0	1	1
Gymnasieskola	45	38	50	99	109	180
Gymnasiesärskola	5	10	3	3	4	2
Totalt	175	137	164	121	141	216

Under 2016 inkom 296 ansökningar om nyetablering av fristående skola eller utökning vid en befintlig fristående skola, vilket är en ökning med 18 ansökningar jämfört med år 2015 (att jämföra med en minskning mellan åren 2014 och 2015 med 99 ansökningar). Av de inkomna ansökningarna rör 175 nyetablering och drygt 120 utökning av befintliga skolor med nya program och årskurser

Antalet ansökningar om att starta ny skola har ökat efter att ha minskat de föregående åren. Den största ökningen 2016 avser ansökningar om nyetablering av grundskola, en ökning med 38 procent. Även antalet ansökningar om nyetablering av grundsärskola respektive gymnasieskola har ökat 2016 jämfört med 2015. Antalet ansökningar om utökning vid en befintlig skola har däremot fortsatt minska jämfört med de två föregående åren. Främst syns en viss minskning av antalet ansökningar om utökning av grundskola respektive gymnasieskola.

Efter att möjligheten för kommuner att ansöka om medgivande som huvudman för internationell skola har införts på grundskolenivå har Skolinspektionen under 2016

⁶⁴ Tidigare Godkännande som huvudman.

⁶⁵ Tidigare Utökat godkännande som huvudman.

fattat fyra sådana beslut. I tre ärenden har medgivande getts och ett ärende har avskrivits efter att ansökan återkallats.

Vad gäller ansökan om godkännande av enskild som huvudman för internationell skola på grundskolenivå har ett avskrivningsbeslut fattats, även det efter att ansökan återkallats.

Andelen ansökningar som godkänns gällande grundskolor har minskat något, 43 procent 2016 jämfört med 48 procent 2015, men är något högre än 2014, då 39 procent godkändes. Andelen godkännanden av ansökningar gällande gymnasieskola⁶⁶ har också minskat, 38 procent 2016 jämfört med 45 procent 2015. Nivån är även något lägre än år 2014. Av de sökande får en högre andel av befintliga skolhuvudmän beslut om godkännande än de sökande som inte bedriver skolverksamhet sedan tidigare. Ungefär hälften, 46 procent, av de befintliga huvudmännen som ansökte om godkännande får starta utbildning. Detta att jämföra med att en knapp tredjedel, 29 procent, av de sökande som inte bedriver utbildning sedan tidigare får starta.

Totalt 39 sökande har inom ansökningsomgången fått godkänt för att starta en eller flera nya skolor. Av dessa bedriver 18 stycken redan skolverksamhet medan 21 sökande inte bedriver verksamhet sedan tidigare.

Den enskilt vanligaste orsaken till att en ansökan om att starta ny skola avslås är att den sökande inte kunnat visa att skolan kommer att få tillräckligt många elever för att verksamheten ska kunna starta upp och bedrivas med varaktighet och stabilitet. De näst vanligaste avslagsgrunderna är ekonomi och elevhälsa. Cirka 60 procent av alla beslut om avslag baseras på enbart en avslagsgrund. Bland övriga beslut är det genomsnittliga antalet avslagsgrunder fyra.

Samtliga beslut om fristående skola inom en ansökningsomgång ska om möjligt vara fattade den 1 oktober samma kalenderår. Under 2016 har 285 beslut (96 procent av 296 ansökningar) fattats före detta datum. Majoriteten av de 11 ansökningar som inte beslutats före den 1 oktober avsåg huvudmän där det pågick regelbunden tillsyn. Skolinspektionen avvaktade beslut i fråga om tillsynen innan beslut om tillstånd fattades. Övriga sena beslut berodde på att sökanden begärt anstånd med att inkomma med kompletterande uppgifter eller inväntade permutation av stadgar från Länsstyrelsen. Måluppfyllelsen, 96 procent klara beslut före den 1 oktober, är högre än 2015 då 90 procent av besluten var fattade den 1 oktober.

⁶⁶ Inklusive avvikelser inom de nationella programmen.

Överklaganden av beslut om fristående skola

Skolinspektionens beslut om godkännande av huvudman kan överklagas i domstol.

Antal domar under 2016 redovisas i nedanstående tabell.

Tabell 18: Domar under 2016 i överklagade beslut om fristående skola. Ansökningsomgång 2016, 2015, 2014. (Inom parentes anges antalet där Skolinspektionen tillstyrkt bifall till överklagandet.)

	Samtliga inkomna domar under 2016	därav från ansökningsomgång		
		2016	2015	2014
Undanröjning			-	-
Bifall			-	-
Bifall (SSI överklagar)			-	-
Delvis bifall			-	-
Avslag	22	4	17	1
Avskrivning	1		1	-
Återförvisning för ny handläggning	3	3	-	-
Totalt antal domar	26	7	18	1

Flertalet överklaganden från 2016 års ansökningsomgång har ännu inte beslutats i domstol. Det sammanlagda antalet domar i överklagade ärenden var 26 stycken under år 2016. Dessa domar avser ärenden från de tre senaste ansökningsomgångarna. Skolinspektionens beslut har ändrats i 3 av 26 mål. I samtliga tre har Skolinspektionen tillstyrkt att ärendet återförvisas till myndigheten för ny handläggning då förutsättningarna för det ursprungliga avslagsbeslutet ej kvarstår. Vid årsskiftet har 26 procent av besluten överklagats avseende 2016 års ansökningsomgång. Andelen överklagade ärenden kan jämföras med 14 procent 2015 och 22 procent 2014.

Ansökningar om betygsrätt

Tabell 19: Betygsrätt, genomsnittlig handläggningstid i kalenderdagar, 2016, 2015 och 2014.

	2016	2015	2014
Genomsnittliga handläggningstiden för ansökningar om betygsrätt	65	78	91
Antalet ansökningar	72	66	62

Under 2016 har beslut fattats i 72 ärenden om betygsrätt för vuxenutbildning. Det är en liten ökning jämfört med 2015, vilket i sin tur var en ökning i förhållande till 2014.

Av dessa 72 beslut har 54 godkänts helt eller delvis och 18 avslagits. Sju av besluten är omprövningar av tidigare beslut. Inga beslut har under året överklagats till domstol. Under 2016 har domstolen meddelat avslag i ett överklagande.

Den genomsnittliga handläggningstiden för ansökningar om betygsrätt har minskat med 13 dagar i jämförelse med 2015 och med 26 dagar i jämförelse med 2014. Skolinspektionen kommer att fortsätta arbetet med att hålla nere handläggningstiden i varje enskilt ärende.

Ekonomisk granskning

En del av prövningen av en ansökan om godkännande som huvudman för fristående skola utgörs av en prövning av de ekonomiska förutsättningarna.

Myndighetens enhet för ekonomisk granskning ger löpande stöd i dessa frågor till övriga handläggare. En samlad bedömning görs då av sökandens och den planerade skolans ekonomiska förutsättningar.

Myndighetens enhet för ekonomisk granskning utgör en stödfunktion som också innebär att utbilda de medarbetare som hanterar ansökningar om godkännande som huvudman. Såväl utbildning som uppföljning av arbetet har genomförts under 2016 för att öka kompetensen och utveckla arbetssätt och metoder.

Läs mer om Skolinspektionens ekonomiska granskning under avsnitt *1.2.1 Regelbunden tillsyn*.

Insatser för att öka effektiviteten, rättssäkerheten och kvaliteten i prövningen av ansökningar om godkännande som enskild huvudman

Skolinspektionen genomför årligen enkätundersökningar för att följa upp hur de sökande upplevt kontakten med och informationen från Skolinspektionen i samband med tillståndsprövning av fristående skola. Uppföljningsenkäten som genomfördes 2016 visar att de som ansöker om godkännande upplever sig ha blivit bemötta på ett respektfullt och professionellt sätt under handläggningen. De upplever också att orsaken till Skolinspektionens beslut är tydligt i sin helhet och även att det i de fall ansökan avslagits framgick tydligt av beslutet vilka orsakerna till detta var. Avseende professionellt bemötande visar enkäten att förbättringar skett inom detta område jämfört med 2015.

För att förtydliga vad som efterfrågas i en ansökan och därmed stärka både effektiviteten och rättssäkerheten, arbetar Skolinspektionen ständigt med att uppdatera och förtydliga myndighetens ansökningshandlingar, instruktioner till ansökan och informationen på webbplatsen. För att förbättra och göra informationen om samtliga olika ansökningsformer mer överskådlig och lättillgänglig har Skolinspektionen arbetat med att förtydliga informationen och förenkla för besökare att navigera på webbplatsen.

Skolinspektionen har också arbetat med att förtydliga de kompletteringsfrågor som skickas till sökande under handläggningen, om det finns oklarheter i en ansökan.

Uppföljningsenkäten som genomfördes 2016 visar att de som ansöker om godkännande upplever att det var tydligare formulerat vilka kompletteringar som Skolinspektionen begär in under 2016 än under både 2015 och 2014. Skolinspektionen arbetar även ständigt med att vidareutveckla det interna bedömningsstödet för handläggarna för att ytterligare öka rättssäkerheten och likvärdigheten i bedömningar.

Avseende övriga ansökningstyper, utöver fristående skola, har Skolinspektionen under året anpassat utredningen avseende betygsrätt för vuxenutbildning i samband med ny lagstiftning från 1 juli 2016. Skolinspektionen har även genomfört en enkätundersökning för att följa upp hur de sökande upplevt kontakten med och informationen från Skolinspektionen i samband med tillståndsprövning av betygsrätt för vuxenutbildning. Undersökningen visar att Skolinspektionens beslut upplevs som tydliga samt att Skolinspektionens bemötande upplevs som i hög grad respektfullt och professionellt.

Skolinspektionen har även under året reviderat de uppgifter som efterfrågas i samband med ansökan om godkännande att anordna delar av undervisningen på engelska inom grundskola, ansökan om godkännande att använda färdighetsprov från årskurs 4 samt ansökan om att bedriva utbildning i grundskolan utan att tillämpa timplanen.

Under 2016 har Skolinspektionen genomfört ett projekt med syfte att besvara frågan om rätt skolor godkänns för skolstart och om processen tillståndsprövning är effektiv ur ett kvalitetsperspektiv i förhållande till i första hand Skolinspektionens etableringskontroll och förstagångstillsyn. I projektet har det sammanfattningsvis framkommit att de enskilda som godkänns som huvudman för fristående skola också har förutsättningar att driva verksamheten. Cirka hälften av skolorna uppvisar dock minst en brist vid förstagångstillsyn. I majoriteten av ärendena var detta brister i elevhälsan arbete, något som inte framkom i samband med tillståndsprövning av de aktuella skolorna. Skolinspektionen har med anledning av detta resultat påbörjat en översyn och revidering av Skolinspektionens bedömningsstöd beträffande hur tillgång till elevhälsan och genomförandet av det förebyggande och hälsofrämjande arbetet bedöms vid ansökan om godkännande som huvudman.

Sammanställda uppgifter i projektet visar också att endast strax under hälften av godkända skolor startar inom två läsår efter godkännandet, vilket innebär att antalet befintliga, ej utnyttjade, tillstånd ökar. Skolinspektionen avser att återupprepa studien under 2017 för att få ytterligare underlag och större möjligheter till analys.

Skolinspektionen har i ett internt projekt informerat om tillståndsprövningsprocessen. Syftet med detta har varit att stärka informationsutbytet mellan tillståndsprövning och främst Skolinspektionens tillsynsenheter, men också enheter för anmälningsärenden. Syftet är också att samordna hanteringen av ärenden som berör flera av Skolinspektionens processer.

Insatser för att förbättra tillgängligheten till och sökbarheten i den information om fristående skolor som Skolinspektionen har tillgång till

Under 2016 har Skolinspektionen genomfört ytterligare insatser för att utveckla och förenkla möjligheter att ansöka via webben. Ansökningsförfarande har vidare anpassats till att möta verksamhetens behov och därmed effektivisera prövningsprocessen, som i sin tur resulterat i kortare handläggningstider.

Skolinspektionen har vidare arbetat med att fånga upp kraven och behoven när det gäller tillgängligheten till och sökbarheten i informationen om samtliga huvudmän och skolenheten (både de kommunala som fristående). De samlade kraven kommer att utgöra en grund för ett system som säkerställer ett snabb och enkel tillgång till relevant information vid handläggningen. Arbetet med det kommer att fortsätta även nästa år. Det beror på att Skolinspektionen under 2017 har för avsikt att införa ett nytt ärendehanteringssystem där spårbarheten och sökbarheten kommer utgöra en central del i systemet.

Hur myndigheten bidrar med uppgifter för att skolenhetsregistret ska innehålla aktuell och uppdaterad information om antalet fristående skolor samt antalet huvudmän för fristående skolor

Skolinspektionen bidrar löpande med information till Skolverkets skolenhetsregister för att hålla detta uppdaterat gällande fristående skolenheter. I samband med att beslut fattas levererar Skolinspektionen information till Skolverket om nya godkännanden att starta eller utöka fristående skola, återkallanden av tillstånd, nya huvudmän för befintliga skolor samt övriga tillståndsbeslut som avser fristående skola. Skolverket och Skolinspektionen träffas regelbundet för att närmare utveckla formerna för denna samverkan.

Skolinspektionen kontrollerar även varje vår vilka fristående skolor som har möjlighet att starta eller utöka verksamhet kommande läsår samt vilka av dem som har för avsikt att starta. På så sätt kontrolleras antal nya fristående skolor och informationen delges även Skolverket.

Vid tillsynen av skolenheter och huvudmän uppdagas ibland vissa organisatoriska avvikelser jämfört med den information som finns om skolenheterna i Skolverkets skolenhetsregister. I dessa fall uppmanas ansvariga huvudmän att uppdatera informationen som finns om dem i registret och därmed säkerställa att uppgifter i registret är korrekta.

Verksamhetens kostnad och kostnad per prestation:

Den totala kostnaden för verksamheten tillståndsprövning var 8 381 tkr år 2016 (motsvarande kostnad var 7 545 tkr år 2015 och 10 172 tkr år 2014).

Kostnaden per beslutat ärende var 18 900 kr år 2016 (motsvarande kostnad var 16 300 kr år 2015 och 19 000 kr år 2014).

Såväl den totala kostnaden som kostnaden per beslutat ärende ökade under året. Detta kan huvudsakligen förklaras med att ansökningar om nyetablering av fristående skola ökade jämfört med föregående år, både i antal och i förhållande till antalet ansökningar om utökning. Då en ansökan om godkännande som huvudman för en ny skolenhet är mer omfattande än en ansökan om utökning av en skolenhet är också utredningen mer omfattande och förväntas ta längre tid per ärende. Ökningen av verksamhetens kostnad samt kostnad per beslutat ärende speglar därmed ansökningsmönstret under 2016. Skolinspektionen ser dock ett behov av att fortsätta det ständigt pågående arbetet med att effektivisera handläggningen och förbättra myndighetens handläggarsstöd.

1.4 Hur Skolinspektionen kommunicerar sina resultat

Åtterrapportering

Myndigheten ska sammanfatta och publicera resultaten av sitt arbete med tillsyn och kvalitetsgranskning. Myndigheten ska lämna en redovisning av resultaten till de granskade verksamheterna.

(4 § i Skolinspektionens instruktion)

Att fatta beslut, utforma rapporter och förmedla dessa till berörda skolor och huvudmän är den mest centrala kommunikationen för myndigheten.

Inom regelbunden tillsyn och kvalitetsgranskning får varje granskad skola och huvudman utöver ett skriftligt beslut även muntlig återkoppling, som är utformat för att rymma råd och vägledning utifrån vad Skolinspektionen sett i tillsynen.

Inom kvalitetsgranskningen får de granskade verksamheterna ett granskningsbeslut. Därutöver görs en sammanfattning av gjorda iakttagelser i en tematisk kvalitetsgranskningsrapport. Denna kommuniceras till granskningsobjekten, men även till övriga skolor och huvudmän. Detta sker bland annat med hjälp av webinarier – seminarier via webben – med utgångspunkt i kvalitetsgranskningsrapporterna. På Skolinspektionens webbplats finns möjlighet att prenumerera på inbjudan till dessa webinarier. Antalet prenumeranter är knappt 3 500 (drygt 2 700 år 2015 och drygt 2 000 år 2014). Under året har myndigheten anordnat 12 webinarier (6 år 2015 och 7 år 2014).

På myndighetens webbplats finns även möjlighet att prenumerera på Skolinspektionens samtliga publikationer. Denna tjänst har utnyttjats av knappt 2 600 prenumeranter (drygt 2 100 år 2015 och drygt 1 600 år 2014).

Myndighetens webbplats är en av de främsta kanalerna för att informera om Skolinspektionens uppdrag och arbete, samt om resultaten. Antal visade sidor per månad är 266 645 (281 215 år 2015 och 245 257 år 2014).

Skolinspektionen använder sig även av sociala medier för att kommunicera sina resultat. Myndigheten finns på Facebook och har där 5 491 "följare" (6 360 år 2015 och 5 200 år 2014) och använder sig av Twitter, där myndigheten har 15 200 "följare" (13 500 år 2015 och 11 200 år 2014).

Skolinspektionens nyhetsbrev kommer till prenumeranter cirka en gång i månaden med uppehåll under sommaren. Antalet prenumeranter är cirka 6 600 (drygt 6 100 år 2015 och 5 400 år 2014).

Medierna är en annan viktig kanal för att nå ut med information. Under 2016 omnämndes Skolinspektionen i 8 837 webbpublicerade artiklar (8 552 år 2015 och 9 676 år 2014). 233 pressmeddelanden skickades ut under året (188 år 2015 och 145 år 2014).

Under hösten arrangerade Skolinspektionen konferensen Skolinspektionens dag med temat "En skola för alla" på tre orter i Sverige. Närmare 2 200 externa deltagarplatser tillhandahölls. Bland deltagarna var flertalet skolledare och skolhuvudmän från såväl

kommunala som fristående skolverksamheter. Skolinspektionen har sedan 2009 årligen arrangerat Skolinspektionens dag, med undantag för 2015 då en gemensam konferens istället hölls med Skolverket. Den gemensamma konferensen med Skolverket tillhandahöll omkring 2 500 deltagarplatser. Skolinspektionens dag 2014 och 2013 tillhandahöll 2 000 externa deltagarplatser vardera.

Skolinspektionen har under hösten 2016 även medverkat vid Skolforum, en nordisk utbildningsmessa och mötesplats för lärare, skolledare och övriga verksamma inom skolan. Skolinspektionen deltog med monter och tre öppna föreläsningar. Den ena föreläsningen handlade om utbildningen för nyanlända och asylsökande elever, den andra om stöd och anpassning av undervisningen. Barn- och elevombudet medverkade i montern. Antal besökare på Skolforum uppgick till 7 415.

Under december har Skolinspektionen även deltagit under EuroSkills/Yrkes-EM och det sammankopplade konferensarrangemanget Sverigedagen, med temat "Yrkesutbildning – ett framtidssmart val". Skolinspektionen deltog med en föreläsning om Skolinspektionens iakttagelser och erfarenheter kring gymnasial yrkesutbildning. Antal deltagare under Sverigedagen uppgick till 260 stycken. Majoriteten av deltagarna hade kopplingar till yrkesutbildningsområdet.

Utöver dessa tillfällen deltog också Skolinspektionen samt Barn- och elevombudet i Almedalen inom ramen för Barnrättstorget, ett samarbete med olika myndigheter inom barnrättsområdet, där Skolinspektionen och Barn- och elevombudet arrangerade två seminarier på temat "När elever tappas bort – om unga helt eller delvis utanför skolan" respektive "Tio år – tio miljoner. Om kränkningar i skolan".

Företrädare för myndigheten har också föreläst vid olika tillfällen på seminarier och konferenser.

1.5 Kostnader per verksamhet

Åtterrapportering:

Kostnader som avser Skolväsendets överklagandenämnds verksamhet ska särredovisas, liksom kostnader för genomförandet av uppdrag om viss central rättning av nationella prov samt förstärkt tillsyn över huvudmännens och skolornas arbete med nationella prov. Även kostnader som avser Barn- och elevombudets verksamhet ska särredovisas och redovisningen ska vara uppdelad på anmälningar, informationsinsatser och overheadkostnader.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2016)

Tabell 20: Intäkter och kostnader per verksamhet, tusentals kronor och procent

(Särredovisning av kostnader avseende Skolväsendets överklagandenämnd återfinns i tabell 27, sid 94. Särredovisning av Barn- och elevombudets kostnader återfinns i tabell 13, sid 42. Särredovisning av kostnader avseende viss central rättning av nationella prov återfinns i not 25, avsnitt 2.4.2 Noter, sid 114.)

Regelbunden tillsyn⁶⁷	2016	%	2015	%	2014	%
Intäkt av anslag	219 530		242 061		234 102	
Övriga intäkter	2 904		3 213		4 018	
Summa intäkter	222 434		245 274		238 120	
Summa kostnader	222 434	55	245 274	60	238 120	64
Resultat	0		0		0	
Kvalitetsgranskning⁶⁸	2016	%	2015	%	2014	%
Intäkt av anslag	94 379		64 319		45 987	
Övriga intäkter	1 249		854		789	
Summa intäkter	95 628		65 173		46 777	
Kostnader	92 628	24	65 173	16	46 777	13
Resultat	0		0		0	
Anmälningssärenden⁶⁹	2016	%	2015	%	2014	%
Intäkt av anslag	76 768		91 516		77 778	
Övriga intäkter	1 016		1 215		1 335	
Summa intäkter	77 784		92 731		79 113	
Kostnader	77 784	19	92 731	23	79 113	21
Resultat	0		0		0	

⁶⁷ År 2016 exkluderas oanmälda granskningar i verksamheten regelbunden tillsyn till skillnad från tidigare år, då dessa istället inkluderades i verksamheten kvalitetsgranskning. Kostnad år 2016 är 225 618 tkr tkr inklusive oanmälda granskningar och är den kostnad som kan jämföras med tidigare år. Kostnader avseende central rättning av nationella prov redovisas inom verksamheten regelbunden tillsyn.

⁶⁸ År 2016 inkluderades oanmälda granskningar i verksamheten kvalitetsgranskning till skillnad från tidigare år, då dessa istället inkluderades i verksamheten regelbunden tillsyn. Kostnad år 2016 är 92 444 tkr exklusive oanmälda granskningar och är den kostnad som kan jämföras med tidigare år.

⁶⁹ Kostnader för Barn- och elevombudet och Skolväsendets överklagandenämnd redovisas inom verksamheten anmälningssärenden.

Tillståndsprövning	2016	%	2015	%	2014	%
Intäkt av anslag	8 271		7 446		10 000	
Övriga intäkter	109		99		172	
Summa intäkter	8 381		7 545		10 172	
Kostnader	8 381	2	7 545	2	10 172	3
Resultat	0		0		0	
Summa Totalt	2016	%	2015	%	2014	%
Intäkt av anslag	398 949		405 343		367 867	
Övriga intäkter	5 278		5 381		6 315	
Summa intäkter	404 226		410 723		374 181	
Kostnader	404 226	100	410 723	100	374 181	100
Resultat	0		0		0	

Tabell 21: Verksamhetskostnader 2016 per skol- och verksamhetsform, tusentals kronor och procent

Skol- resp. verksamhetsform	Regelbunden tillsyn⁷⁰		Kvalitetsgranskning⁷¹		Anmälningssärenden⁷²		Tillståndsprövning		Totalt	
	Tkr	%	Tkr	%	Tkr	%	Tkr	%	Tkr	%
Förskoleverksamhet	9 689	4,4	57 091	59,7	7 389	9,5			74 170	11,0
Skolbarnomsorg	25 698	11,6							25 698	2,5
Förskoleklass										
Grundskola	69 230	31,1	25 487	26,7	60 157	77,3	3 519	42,0	158 393	62,1
Gymnasieskola	28 787	12,9	13 049	13,6	7 009	9,0	3 046	36,3	51 892	11,8
Särskola	32 860	14,8			2 009	2,6	454	5,4	35 323	5,2
Vuxenutbildning	9 970	4,5			870	1,1	813	9,7	11 654	2,3
SFI					142	0,2	549	6,5	691	0,5
Övrigt	46 200	20,8			206	0,3			46 406	4,6
Totalt	222 434	100	95 628	100	77 784	100	8 381	100	404 226	100

⁷⁰ Se fotnot 67.

⁷¹ Se fotnot 68.

⁷² Inom anmälningssärendens kategori för grundskola ligger även med ärenden gällande skolbarnomsorg och förskoleklass.

Tabell 22: Verksamhetskostnader per verksamhet, fördelade efter om uppgiften avsett fristående eller kommunal huvudman, tusentals kronor och procent

	Kommunal huvudman		Fristående huvudman		Totalt	
	Tkr	%	Tkr	%	Tkr	%
Regelbunden tillsyn ⁷³	147 306	66,2	75 128	33,8	222 434	100
Kvalitetsgranskning ⁷⁴	78 908	82,5	16 720	17,5	95 628	100
Anmälningssärenden ⁷⁵	64 335	82,7	13 449	17,3	77 784	100
Tillståndsprovning	322	3,8	8 059	96,2	8 381	100
Totalt	290 871	72,0	113 356	28,2	404 226	100

⁷³ Se fotnot 67.

⁷⁴ Se fotnot 68.

⁷⁵ För anmälningssärenden: I kategorin kommunal huvudman ingår även landsting, stat och eventuell sameskola.

1.6 Organisationsstyrning

1.6.1 Kvalitetssäkring av arbetsmetoder och internt kvalitetssäkringsarbete

Åtterrapportering

Skolinspektionen ska redovisa hur myndighetens interna kvalitetssäkringsarbete har bedrivits och resultatet av detta arbete.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2016)

Skolinspektionen har ett omfattande kvalitetssäkringsarbete, där några viktiga delar är:

- En synlig styrning och ett tydligt stöd till verksamheten genom exempelvis processororienterat arbetssätt, rutiner för kvalitetssäkring samt stödmaterial i form av riktlinjer och utredningsstöd.
- Säkerställandet av hög kompetens inom utbildningsområdet, skolförfattningarna samt utrednings- och granskningsmetodik genom exempelvis rekrytering, kompetensutveckling och ett vetenskapligt råd.
- En stark uppföljning av arbetet genom exempelvis mätetal, kartläggningar av processefterlevnad, postenkäter och förtroendemätningar i syfte att ständigt kunna förbättra vår verksamhet. Myndigheten eftersträvar ett arbetssätt som innebär att avvikelser aktivt eftersöks och omhändertas i det löpande arbetet.

Skolinspektionens uppfattning är att detta arbete sammantaget ger effekter på likvärdigheten i myndighetens bedömningar och beslut, ser till att de är väl grundade och vilar på kunskap om regelverk samt faktiska förhållanden och forskning. Detta medför att myndigheten kan ge en effektiv service och ha en verksamhet av hög kvalitet.

Det är svårt att mäta effekterna av de enskilda kvalitetssäkringsaktiviteterna, men en indikation av de sammantagna effekterna ger årets postenkäter för regelbunden tillsyn, kvalitetsgranskningar och tillståndsprövningar samt förtroendemätning. Kortfattat visar resultatet att Skolinspektionens tillsyn och kvalitetsgranskningar bidrar till förbättringsarbetet i de granskade verksamheterna. Vidare visar förtroendemätningen att både allmänhetens attityd till Skolinspektionen och deras förtroende för myndigheten har stärkts sedan år 2014. Var tredje person är positiv till Skolinspektionen och ungefär lika många har förtroende för myndigheten (se även avsnitt 1.2.4.3 *Insatser för att utvärdera myndighetens arbete med tillsyn och kvalitetsgranskning* för mer information.)

Internt kvalitetssäkringsarbete

Kvalitetssäkringen består av två delar.

- En del är att handläggning och tillsyn följer gemensamma rutiner och riktlinjer, inom ramen för Skolinspektionens processororienterade arbetssätt.

- Den andra delen är att fakta och beslutsunderlag som ligger till grund för beslut och rapporter är kvalitetssäkrade. Den här kvalitetssäkringen kan avse både fakta-granskning och tillämpning av lagar och regler.

Det processororienterade arbetssättet styrs och följs upp i syfte att höja effektivitet och öka likvärdighet i arbetet och besluten. Ett viktigt moment är att processefterlevnaden kontinuerligt följs upp i processerna. Skolinspektionens kärnverksamhet bedrivs inom fyra processer; processen för regelbunden tillsyn, processen för anmälningsärenden, processen för kvalitetsgranskning och processen för tillståndsprövning.

Revision görs av processerna både löpande och vid givna tillfällen två gånger per år. Vid enhetsmöten uppmärksammas avsteg, avvikelser och förbättringsförslag inom processerna. Avdelningen, enheten och medarbetare har också möjlighet att skicka ärenden direkt till respektive process för att uppmärksamma förbättringsmöjligheter i processen eller signalera om behov av beslut på processnivå. För varje process finns processägare och processutvecklare vars uppdrag är att följa, föreslå och genomföra processförbättringar.

Kvalitetssäkring av de fakta som ligger till grund för ställningstaganden är ett viktigt inslag vid exempelvis tillsyn av skolor, framtagande av granskningsrapporter och i anmälnings- och tillståndsärenden. Alla rapporter och beslut kvalitetssäkras på flera nivåer både avseende fakta och juridik. Kvalitetssäkring sker såväl förebyggande och löpande, som genom efterhandskontroller.⁷⁶ Det finns även rutiner och checklistor för kvalitetssäkring i de olika skedena.

Varje avdelning ansvarar för att kvalitetssäkringsrutiner organiseras så att en hög likvärdighet och god kvalitet i alla beslut kan säkerställas. Ett exempel på avdelningsvisa aktiviteter för kvalitetssäkring är bedömningsseminarier. Syftet är bland annat att gemensamt och på processnivå förankra myndighetens inställning i olika bedömnings-situationer.

Myndighetens jurister har en viktig roll vid den juridiska kvalitetssäkringen. Under året har den juridiska kompetensen förstärkts inom myndigheten genom rekrytering av flera handläggare med juridisk bakgrund. Samtliga avdelningar har även minst en heltidsanställd avdelningsjurist.

Avdelningsjuristerna har en viktig funktion inom myndigheten och ska på sina respektive avdelningar bland annat ge juridiskt stöd till avdelningschefen, enhetschefer och enheternas jurister. Avdelningsjuristerna ska även verka för och kontrollera att juridiska bedömningar i avdelningens beslut är likvärdiga och korrekta. Det är främst avdelningsjuristerna som har kontakt med och deltar vid olika möten som leds av rättschefen eller rättsenheten. Avdelningsjuristerna deltar även regelbundet vid vissa övergripande processmöten.

⁷⁶ Tidpunkter för kvalitetssäkring framgår bl.a. av "Processbeskrivning för regelbunden tillsyn" och "Processbeskrivning för kvalitetsgranskningar".

I tillsynsprocessen ligger fokus på att fakta om skolan och huvudmannen är korrekta och kan ligga till grund för beslut om vad som behöver åtgärdas. För att säkerställa kvaliteten planeras på ett strukturerat sätt faktainsamling före och stäms av efter verksamhetsbesök. I avstämningen av att rätt underlag ligger till grund för beslut samverkar föredragande utredare, medbedömmande utredare och vid behov en särskild kvalitetssäkrare som kvalitetssäkrar beslutsutkastet. Ett annat exempel på kvalitetssäkring är stöddokument som exempelvis "Checklista för juridisk kvalitetssäkring av vitesförelägganden".

Vad gäller kvalitetsgranskningsprocessen behöver fakta som tas fram både ge riktig återkoppling till den berörda huvudmannen och utgöra hållbara underlag för generaliserade slutsatser i respektive rapport. Analys- och statistikavdelningen ansvarar för framtagande av direktiv och kvalitetssäkring i processens första steg. Här säkerställs att det finns en undersökningsmetodik som ger resultat som går att analysera. Ett viktigt underlag är även den kunskapsöversikt som tas fram i detta steg. Därutöver görs en genomgång av hur granskningen ska genomföras. Denna kommuniceras till berörda inför start av verksamhetsbesöken. Därefter är det projektledaren som tar initiativ till löpande kvalitetssäkring och projektägaren som säkerställer genomförandet av kvalitetssäkringen i samtliga led. Som stöd i vilka steg kvalitetssäkring ska göras samt vilket fokus kvalitetssäkraren ska ha i de olika stegen används olika riktlinjer för kvalitetssäkring. Dessutom hålls interna möten, såsom analysseminarier med olika stödfunktioner och avstämningsföredragningar med generaldirektören. Vid dessa möten diskuteras kvalitetsgranskningens iakttagelser, resultat och slutsatser.

Externa referenspersoner kvalitetssäkrar bland annat kunskapsöversikter, direktiv och övergripande rapporter i kvalitetsgranskningar och andra projekt. Deras kvalitetssäkring bidrar till att förstärka den vetenskapliga förankringen i projekten, så att inriktning, metod och slutsatser håller god kvalitet. Ett vetenskapligt expertråd finns knutet till Skolinspektionen. Detta består av ett antal vetenskapliga experter inom olika kompetensområden.

I processen för tillståndsprövning är den viktigaste kvalitetssäkringen att sökanden har lämnat fullständiga och korrekta ansökningshandlingar. I processen läggs därför särskild vikt vid att göra det lätt för sökanden att se vad som är en komplett ansökan och att snabbt återkoppla om något saknas. Inför varje ansökningsomgång görs en årlig revidering av det bedömningsstöd som används vid handläggningen. I år omfattar bedömningsstöden även delprocessen betygsrätt. Inför att beslut ska fattas sker en löpande kvalitetssäkring, bland annat genom regelbundna bedömningsmöten, beslutsfattarmöten och forum för tillståndsprövning. En form av kvalitetssäkring av att rätt sökande ges godkännande att driva skola är myndighetens etableringskontroll och förstagångstillsyn, vid båda dessa uppföljningar kontrolleras att huvudmannen levt upp till lämnade underlag i ansökan. Myndigheten har under år 2016 ett särskilt projekt "Godkänns rätt skola" där en analys görs av hur väl de huvudmän som får godkännande att starta lever upp till författningarnas krav vid etableringskontrollen och förstagångstillsynen.

Processen för anmälningssärenden ska generera underlag för beslut som berör enskilda och som i vissa fall även kan komma att utgöra underlag för en skadeståndstalan som ska prövas i domstol. En annan aspekt är att säkerställa att myndigheten gör likvärdiga bedömningar i prioriteringar om vilka beslut som ska utredas på vilket sätt. Processen för anmälningssärenden genomför därför verksamhetsuppföljningar och regelbundna så kallade beslutsfattarmöten med enhetschefer och andra beslutsfattare i anmälningssärenden några gånger per år.

Under året har processen för anmälningssärenden fortsatt att utveckla arbetet med en så kallad huvudsaklighetsprincip som går ut på att fokusera på huvudfrågan i ett ärende. Målet har varit att korta handläggningstider för anmälningssärenden, så att åtgärder snabbt kan vidtas hos huvudmän och skolor eller verksamheter. Förändringarna har också syftat till att göra resursanvändningen effektivare och att förbättra likvärdighet i arbetssätt och bedömningar genom att förbättra det metodstöd som tidigare arbetats fram för processen.

Ett förbättringsarbete för att komma till rätta med myndighetens ärendebalanser har pågått under flera år. Under hösten 2015 genomfördes en extern genomlysning som syftade till att identifiera var i processen onödiga stopp uppstår och lyfta fram framgångsrika arbetssätt från de fem regionala enheterna för anmälningssärenden och från Barn- och elevombudet (BEO). Arbetet fullföljdes under våren 2016 och vid ingången av höstterminen 2016 var balansläget trots ett fortsatt ökat inflöde av ärenden gott. Under senare delen av hösten 2016 har myndigheten dessutom sjösatt ett nytt arbetssätt som syftar till att omfördela gamla ärenden så att eventuella väntetider inte varierar för mycket över landet.

Arbetet för att säkerställa likvärdigheten i utredningar och bedömningar i anmälningssärenden som handläggs på de regionala enheterna för anmälningssärenden respektive BEO har även fortsatt under året. Detta har bland annat gällt justeringar i processens handbok, utbildning och diskussioner vid processens beslutsfattarmöten. Under året har Skolinspektionen samlat tittat på två särskilda ärendekategorier. Det har gällt dels hur myndigheten hanterar anmälningar om betygsättningsfrågor, dels ärenden där det finns uppgifter om att elever har blivit utsatta för fysiskt tvång av lärare och övrig personal vid skolan. Syftet har bland annat varit att uppmärksamma utredningsmetoderna samt att handläggningen ska bli mer likvärdig inom myndigheten.

Utbildningar och seminarier

Det kvalitetssäkrande arbetet har också bestått av fortbildning av myndighetens personal. Myndigheten har under året bland annat genomfört chefs- och ledarutvecklingsprogram, chefsdagar, projektledarutbildning inom kvalitetsgranskning, intervju-metodik för processutvecklare, projektledare och teamledare, medieträning, klarspråksutbildning samt introduktionsutbildning för nya medarbetare. Härvid vill myndigheten särskilt lyfta fram den omfattande introduktion som samtliga nya medarbetare får inom myndigheten, både centralt och regionalt.

Skolinspektionen har under våren 2016 genomfört en projektledarutbildning för medarbetare som arbetar med kvalitetsgranskningar. Syftet med utbildningen är att ge nyutnämnda projektledare de förutsättningar de behöver för att genomföra sina uppdrag. Utbildningen syftar exempelvis till att ge samtliga projektledare en helhetsbild av projektledarrollen inom kvalitetsgranskning på Skolinspektionen. Utbildningen omfattar tre dagar, där halva tiden genomförs i samarbete med ett externt företag och den andra halvan av interna utbildare. Under utbildningen arbetar deltagarna med fallmetodik och övningar som bygger på relevanta utmaningar inom Skolinspektionen.

Processen för kvalitetsgranskning har under året genomfört regelbundna möten med enhetschefer och projektledare för att samla kunskaper och erfarenheter från pågående kvalitetsgranskningsprojekt vid samtliga avdelningar. Tillsammans med processen för regelbunden tillsyn genomfördes en processdag för utredare från de fem regionerna och från analys- och statistikavdelningen. Syftet var erfarenhetsutbyte och metodutbildning. Som beskrivits i föregående avsnitt så hålls även interna analysseminarier

Processen för anmälningsärenden har under året anordnat ett möte för beslutsfattare och enhetschefer vid de regionala enheterna för anmälningsärenden. Vid detta möte har främst förändringar inom processen diskuterats, bland annat att styrningen av processen ska gå från en detaljstyrning till en mer tillitsorienterad styrning och att alla avdelningar ska ta ett större gemensamt ansvar för ärendebalanserna inom myndigheten, vilket redogjorts för ovan. Processen för anmälningsärenden har även arrangerat en processdag för samtliga medarbetare vid de regionala enheterna för anmälningsärenden. Vid denna processdag har medarbetarna fått information från både interna och externa aktörer, till exempel Diskrimineringsombudsmannen och kansliet för Skolväsendets överklagandenämnd.

Processen för regelbunden tillsyn har under året fortsatt att genomföra regelbundna möten med enhetschefer och avdelningsjurister för att följa upp processefterlevnad samt på ett strukturerat sätt utbyta erfarenheter, bland annat kring kvalitetssäkringsmomenten i processen. Fokus har under det gångna året varit på att genomlysna hela processen och genomföra förbättringar som gör arbetsflödet effektivare, mer ändamålsenligt och mer likvärdigt. Genomlysningen har både skett utifrån en extern utvärdering av processen och utifrån interna utvärderingsseminarier, och har bland annat lett till att kvalitetssäkringsmomenten i processen förstärkts och tydliggjorts.

Enheten för ekonomisk granskning håller årligen ekonomiutbildning för enheten för tillståndsprövning. Utbildningen är dels generell, dels mer specifik gällande särskilda frågeställningar som uppkommit under ansökningsomgången. Efter avslutad ansökningsomgång genomförs också en uppföljning av det stöd i ekonomiska bedömningar som enheten för tillståndsprövning erhållit av enheten för ekonomisk granskning. Syftet med utbildningen och uppföljningen är att höja kompetensen hos enheten för tillståndsprövning samt att utveckla det stöd som ges av enheten för ekonomisk granskning.

Enheten för ekonomisk granskning gör en ekonomisk analys av samtliga enskilda huvudmän som är föremål för regelbunden tillsyn. Analysen används av inspektörerna vid tillsynen av huvudmannen och skolorna. I vissa fall medverkar även enheten för ekonomisk granskning vid huvudmannaintervju och skolbesök. Analyser lämnas också då en enskild huvudman uppmärksammas i den ekonomiska bevakning som enheten för ekonomisk granskning har av samtliga enskilda huvudmän. Detta arbete har följts upp avdelningsvis och även samlat för att utveckla det.

Under året har rättsenheten hållit ett antal utbildningar, bland annat om olika skoljuridiska frågor, anmälningar som rör lärare eller förskollärare som agerat oskickligt eller olämpligt, lagstiftningen kring nyanlända samt den ändrade lagstiftningen om kommunal vuxenutbildning. Rättsenheten har även informerat om viktiga remisser och ny lagstiftning inom utbildningsområdet som har trätt i kraft under året. Rättsenheten håller även återkommande utbildning i olika förvaltningsrättsliga ämnen, bland annat om offentlighet och sekretess, viteslagstiftningen och olika kvalitetssäkringsrutiner. Rättsenheten har även ansvarat för olika moment i introduktionsutbildningen.

Riktlinjer, promemorior och analyser

Skolinspektionen arbetar kontinuerligt med att ta fram och revidera interna riktlinjer, promemorior och analyser angående olika frågeställningar som myndigheten har att hantera i sin verksamhet. Myndighetens ställningstaganden blir härigenom lättillgängliga för alla medarbetare, vilket leder till att myndigheten kan fatta likvärdiga beslut. Myndigheten har under året tagit fram eller reviderat ett flertal olika promemorior och riktlinjer, bland annat om myndighetens hantering av anmärkning och avstående från att ingripa, avgifter i skolan samt rätten till förskola inom fyra månader.

Under året har myndigheten även fortsatt det arbete som påbörjades år 2015 med att ta fram utredningsstöd för genomförandet av regelbunden tillsyn.

Forum för kvalitetssäkring

Skolinspektionen har olika forum för den löpande kvalitetssäkringen. Regelbundet genomförs exempelvis tillståndsforum som gör juridiska tolkningar och skapar praxis gällande tillståndsprövning. Inom myndigheten finns även en kvalitetssäkrande aktivitet som benämns avstämning med rättsenheten. Avstämningar äger rum varje vecka och syftet är att de regionala avdelningarna snabbt ska kunna stämma av olika juridiska frågor med myndighetens juridiska stödfunktion. Vid dessa avstämningar deltar representanter från rättsenheten och den berörda avdelningen. Vid avstämningar av mer principiella juridiska frågor deltar även rättschefen.

Information till avdelningsjurister

Rättschefen håller en gång i månaden möte med myndighetens avdelningsjurister. Vid mötet deltar även representanter från bland annat rättsenheten, Barn- och elevombudet (BEO), enhetschefer för anmälningsärenden, processutvecklare och kansliet för Skolväsendets överklagandenämnd. Syftet med dessa möten är att rättschefen ska informera om nya principiella ställningstaganden, ny lagstiftning, nya avgöranden från domstolar med mera. Vidare ger mötet utrymme för avdelningsjuristerna att beskriva

och diskutera särskilda juridiska problem eller svårigheter som de har stött på i sitt kvalitetssäkrande arbete. Antingen kan frågorna lösas vid mötet eller också tas de om hand av rättschefen eller rättsenheten för vidare utredning.

Rättsenheten informerar varje vecka om juridiska nyheter i ett e-postutskick kallat juridisk omvärldsbevakning. Detta e-postutskick sänds ut till samtliga avdelningsjurister och andra intressenter.

1.6.2 Samverkan med Skolverket och andra myndigheter

Åtterrapportering

Skolinspektionen ska redovisa hur myndigheten har samverkat med Statens skolverk, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Sameskolstyrelsen samt andra myndigheter och organisationer.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2016)

Samverkan med Skolverket

Skolinspektionen har sedan 2009 en överenskommelse kring samverkan med Skolverket där de generella utgångspunkterna för samverkan presenteras liksom de specifika områden som identifierats som särskilt viktiga för samverkan. Inom ramen för detta har de båda myndigheternas ledningsgrupper träffats.

Skolverkets och Skolinspektionens rättsfunktioner har haft regelbundna möten för att diskutera juridiska frågeställningar i syfte att säkerställa likvärdigheten i myndigheternas bedömningar och ställningstaganden i olika frågor. Exempelvis har samverkan skett systematiskt med Skolverket genom remissförfarande inför viktigare beslut om föreskrifter, allmänna råd, tillståndsprövning, med mera.

Samverkan har också skett kring direktiv till Skolinspektionens nya kvalitetsgranskningar. Medarbetare från Skolverket ingår i allmänhet i Skolinspektionens referensgrupper för kvalitetsgranskningar. Vidare har samverkan skett i olika statistikfrågor så som skolenhetsregistret och Skolverkets uppdrag om ett nytt informationssystem för skolor. Skolinspektionen ingår i Skolverkets samrådsgrupp för Skolverkets officiella statistik.

Skolinspektionen har vidare samverkat med Skolverket inom ramen för regeringsuppdraget "Samverkan för bästa skola". Skolinspektionen har vid två tillfällen under 2016 levererat en lista över skolenheter med allvarliga och omfattande brister. Skolinspektionens tillsyn och beslut ska ligga till grund för Skolverkets urval och insatser inom området. Skolinspektionen har även samverkat med Skolverket kring verkets regeringsuppdrag om nationella utvecklingsprogram.

På kommunikationsområdet har samverkan skett avseende exempelvis struktur och registrering av Skolinspektionens beslut i databasen Siris och hur länkning med mera ska ske från Skolinspektionens webbplats. Skolinspektionen lämnar också löpande information till Skolverket inför mer omfattande insatser som kan tänkas påverka den

andra myndigheten. I samband med att Skolinspektionen släpper nya kvalitetsgranskningsrapporter genomförs oftast webinarier, vid vilka medarbetare vid Skolverket oftast deltar. Medarbetare från Skolinspektionen har i sin tur deltagit i olika konferenser hos Skolverket samt nätverk och referensgrupper vars syfte är informations- och kunskapsutbyte.

Samverkan med Specialpedagogiska skolmyndigheten

Skolinspektion har en överenskommelse om samverkan med Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). Samverkan med SPSM har under året skett på central myndighetsnivå, bland annat har myndigheternas ledningsgrupper träffats. Samverkan har även skett mellan myndigheternas olika regionala avdelningar.

I arbetet med Skolinspektionens kvalitetsgranskningar har medarbetare från SPSM ingått i referensgruppen i flera fall. Under år 2016 genomfördes kvalitetsgranskningen "Skolornas arbete med extra anpassningar och särskilt stöd", där medarbetare från SPSM medverkade i inspektionerna och bedömningarna. Myndigheterna samverkar dessutom ofta i diverse frågor där det behövs utbyte av information i olika sakfrågor. Skolinspektionen ger också, i samband med beslut inom tillsyn och anmälningsärenden och där behovet finns, muntliga upplysningar till huvudmannen om att SPSM kan ge råd och stöd till dem i specialpedagogiska frågor som rör elever med funktionsnedsättning.

Samverkan med Arbetsmiljöverket

Skolinspektionen har en överenskommelse om samverkan med Arbetsmiljöverket. I enlighet med överenskommelsen har samverkan skett både på central myndighetsnivå och på regional nivå. Syftet är bland annat att verka för att arbetsmiljöarbetet inom skolområdet beaktas på alla relevanta områden samt att diskutera om utveckling, forskning och trender inom skolans arbetsmiljö.

Omfattningen av och innehållet i Skolinspektionens regionala samverkan med Arbetsmiljöverket har varierat mellan de olika avdelningarna. I huvudsak har samverkan gällt informationsutbyte och samråd kring risksignaler inom de områden där myndigheternas ansvarsområden tangerar varandra. Syftet med detta har varit att myndigheterna ska dela erfarenheter för att kunna lära av varandra.

Samverkan med Socialstyrelsen och Inspektionen för vård och omsorg

En överenskommelse om samverkan finns även med Socialstyrelsen. Samverkan sker framför allt när Skolinspektionen behöver ta del av Socialstyrelsens expertis i bedömning av medicinska och psykologiska utredningar inför beslut om elevers mottagande i särskolan. Samverkan har också skett inför vissa principiella beslut och i vissa principiella frågor, exempelvis rörande så kallade "fasthållningar" av utåtagerande elever. I det nämnda fallet deltog även Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) i samverkan.

Under 2016 har samtal förts med Inspektionen för vård och omsorg. Ett avtal om samverkan planeras undertecknas under år 2017.

Samverkan med Diskrimineringsombudsmannen, DO

Skolinspektionen och BEO har en skriftlig överenskommelse med DO angående hanteringen av ärenden som innefattar både uppgifter om trakasserier och kränkande behandling, vilket finns att läsa om i avsnitt 1.2.2.1 *Barn- och elevombudet*.

Kontaktpersoner på myndigheterna är utsedda och en grupp för samverkan finns.

Samverkan med Sameskolstyrelsen

Under året har ingen särskild samverkan med Sameskolstyrelsen genomförts.

Övrig samverkan

Utöver den samverkan som skett med Skolverket, SPSM, Arbetsmiljöverket, Socialstyrelsen och DO har Skolinspektionen bland annat haft nära kontakt med Barnombudsmannen.

Inom ramen för GD-nätverket inom utbildningsområdet har myndighetens generaldirektör träffat andra generaldirektörer inom Utbildningsdepartementets område.

Skolinspektionen har också samarbetat med andra myndigheter och organisationer. Denna samverkan har i vissa fall skett på Skolinspektionens initiativ, under myndighetens ledning. I andra fall har Skolinspektionen ingått i grupperingar som letts av andra, antingen för att delta i ett konkret arbete och bidra med kunskap och erfarenhet eller för att ta del av andras kunskap och erfarenheter inom det egna eller närliggande områden.

Skolinspektionen har under 2016 samverkat eller utbytt information med följande myndigheter och organisationer:

- Centrala studiestödsnämnden
- Elevorganisationerna
- Folkhälsoinstitutet
- Handikappförbundens samarbetsorgan (HSO)
- Institutet för kvalitetssäkring (SIQ)
- Lärarorganisationerna
- Myndigheten för delaktighet
- Referensgrupp med företrädare för fristående huvudmän och Friskolornas riksförbund
- Regionala utvecklingscentra (RUC)
- Rektorsutbildningarna
- Skolledarförbundet
- Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS)
- Sveriges Kommuner och Landsting
- Tillsynsforum – nätverk för statliga tillsynsmyndigheter
- Universitets- och högskolerådet
- Universitetskanslersämbetet
- Yrkeshögskolan
- Göteborgs universitet

Internationell samverkan

Skolinspektionen har regelbundna erfarenhetsutbyten med inspektionsmyndigheter, till exempel genom medlemskapet i SICI (the Standing International Conference of Inspectorates⁷⁷). Sedan år 2016 är Sverige del av den exekutiva kommittén i SICI och representeras där av biträdande generaldirektören. Skolinspektionen deltar också aktivt och frekvent genom medarbetare som håller i- eller medverkar vid seminarier som anordnats av de olika medlemsländerna i SICI.

Härutöver har generaldirektören deltagit vid den årliga sammankomsten för det nordiska GD-nätverket som hölls i Köpenhamn i maj 2016. Skolinspektionen ingår även i ECEC (Early Childhood, Education and Care), ett nätverk för förskolefrågor inom OECD.

Studiebesök har företagits vid den engelska motsvarigheten till Skolinspektionen, Ofsted, inom ramen för utveckling av inspektionsverksamheten. På myndigheten har vi tagit emot flera internationella studiebesök.

Skolutveckling i Kambodja

Under år 2016 avslutade Skolinspektionen den aktiva delen av det mångåriga, SIDA-finansierade bilaterala biståndsprojekt där Skolinspektionen stöttat ett uppbyggande av systematiskt kvalitetsarbete för skolsystemet i Kambodja. Det program som Skolinspektionen har tagit fram utgörs av fyra delprojekt som gemensamt bildar en bas för policyutveckling, metoder och verktyg för bedömning, ett system för datainsamling och en databas samt innehåll och processer för utbildning av både befintliga och framtida nyrekryterade inspektörer. Från Skolinspektionens sida har ett antal experter inom de olika delområdena samt resurser för projektledning och verksamhetsutveckling deltagit. Under innevarande år kommer projektet att följas upp och avrapporteras senast den 31 december 2017.

1.6.3 Myndighetens tillhandahållande av kansliresurser för Skolväsendets överklagandenämnd

Åtterrapporering

Skolinspektionen ska redovisa hur myndigheten tillhandahåller kansliresurser för Skolväsendets överklagandenämnd på ett sätt som bidrar till att nämndens arbete kan bedrivas effektivt och rättssäkert.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2016)

Under 2016 har kansliet för Skolväsendets överklagandenämnd, till skillnad från tidigare år, uteslutande haft tillsvidareanställd personal. Vidare har antalet medarbetare

⁷⁷ <http://www.sici-inspectorates.eu/>

på kansliet varit fler än tidigare år. Syftet med dessa förändringar har varit att säkerställa en större kontinuitet och därmed en högre kompetens bland den personal som arbetar vid kansliet.

1.6.4 Kompetensförsörjning och andra personalrelaterade uppgifter

Åtterrapporering

- Myndigheten ska redovisa de åtgärder som har vidtagits i syfte att säkerställa att kompetens finns för att fullgöra de uppgifter som avses i 1§ första stycket. I redovisningen ska det ingå en bedömning av hur de vidtagna åtgärderna sammantaget har bidragit till fullgörandet av dessa uppgifter (F. 2008:747).

(3 kap 3§ i Förordning om årsredovisning och budgetunderlag 2000:605)

- Uppgift ska lämnas om de anställdas frånvaro på grund av sjukdom under räkenskapsåret.

(7 kap 3§ i Förordning om årsredovisning och budgetunderlag 2000:605)

Skolinspektionens medarbetare

Antalet anställda har gått ner med 30 personer jämfört med år 2015 och antalet personer i arbete har gått ner med 32 personer. Däremot har antalet årsarbetskrafter ökat med motsvarande 11 heltidsanställda. Konkurrensen om Skolinspektionen kompetens har ökat markant under året. Personalomsättningen har ökat med knappt 5 procentenheter.

Tabell 23: Antal anställda; totalt, per anställningsform, i arbete, årsarbetskraft samt personalomsättning.

	2016	2015	2014
Totalt antal anställda	458	488	407
varav tillsvidare	410	431	370
varav tidsbegränsade	48	57	37
varav tjänstlediga	46	44	34
Antal i arbete	412	444	373
Omräknat årsarbetskraft	397	385	354
Slutat	81	46	49
varav pension	16	11	11
Personalomsättning	15,6	10,7	13,2

Könsfördelningen bland Skolinspektionens tillsvidareanställda har varit relativt konstant under de senaste tre åren, medan andelen manliga chefer ökar marginellt. Könsfördelningen bland Skolinspektionens tillsvidareanställda är 76 procent kvinnor och 24 procent män. Fördelningen mellan kvinnor och män bland myndighetens tidsbegränsade anställda är 83 respektive 17 procent. Fördelningen mellan kvinnor och män bland chefer är 23 (62 %) respektive 14 (38 %). Medelåldern för tillsvidareanställda medarbetare är 44 år (kvinnor 44 år och män 45 år). Jämfört med år 2015 har medelåldern för män sjunkit med ett år och för kvinnor med två år.

Myndighetens sjukfrånvaro, i procent av tillgänglig arbetstid, har under 2016 uppgått till 3,8 procent. Det är en mindre ökning jämfört med föregående år.

Tabell 24: Sjukfrånvaro i procent av tillgänglig arbetstid åren 2016, 2015 respektive 2014

Ålder och kön m m	2016	2015	2014
Totalt	3,8 %	3,5 %	3,1 %
Åldersgruppen 29 eller yngre	5,5 %	1,9 %	2,1 %
Åldersgruppen 30–49	3,4 %	3,3 %	3,3 %
Åldersgruppen 50 år eller äldre	4,2 %	4,2 %	2,8 %
Kvinnors sjukfrånvaro	4,4 %	4,1 %	3,9 %
Mäns sjukfrånvaro	2,1 %	1,7 %	1,0 %
Andel av sjukfrånvaron som avser frånvaro under en sammanhängande tid av 60 dagar eller mer	61,1 %	49,3 %	49,5 %

Vid analys av långtidssjukfrånvaron har det inte gått att hitta några särskilda mönster eller trender som kan förklara ökningen år 2016. Det finns inget stöd för att andelen arbetsrelaterad frånvaro har ökat. I måttet ingår dessutom deltidssjukskrivningar under rehabilitering.

Genomförda åtgärder för kompetensförsörjning

Skolinspektionen fortsätter att arbeta efter den kompetensförsörjningsstrategi som togs fram år 2015. Syftet är att säkerställa att myndigheten har rätt kompetens både på kort och lång sikt för att kunna möta verksamhetens behov och mål. Strategin bidrar till att skapa framförhållning i arbetet med att identifiera, planera och vidta åtgärder för att garantera rätt kompetens inom myndigheten. Under året har vi arbetat med den handlingsplan som är kopplad till strategin. Den ska främja våra möjligheter att:

- ha en adekvat **kompetensstruktur**
- **attrahera** medarbetare med rätt kompetens
- **rekrytera** kompetenta medarbetare
- **introducera** nya medarbetare
- **behålla** befintliga medarbetare med rätt kompetens och vara en motiverande och utvecklande arbetsplats
- arbeta med att **avsluta** anställningen på ett professionellt sätt

Under året fördes kompetensförsörjningsfrågorna in i myndighetens verksamhetsplaneringsprocess på ett tydligt sätt och blev därmed en viktig punkt på de chefsdagar som genomfördes i samband med planeringsarbetet inför 2017.

I linje med Skolinspektionens strategi för kompetensförsörjning har en rad olika utbildningar genomförts på central nivå inom olika områden såsom arbetsmiljö, ledarskap, kommunikation, introduktion, med flera. Därtill har det genomförts utbildningsinsatser kopplade till olika avdelningars och enheters verksamheter och krav samt enskilda individers roller och behov.

Medarbetarsamtal, lönesättande samtal samt individuella kompetensprofiler ligger till grund för den enskilde medarbetarens utveckling i sitt arbete.

Mer omfattande beskrivning av genomförda interna och externa kompetensutvecklingsinsatser återfinns i avsnitt 1.6.1 *Kvalitetssäkring av arbetsmetoder och internt kvalitetssäkringsarbete* under rubriken *Utbildningar och seminarier*.

Insatser för myndighetens chefer har skett genom ett chefs- och ledarutvecklingsprogram samt vid Skolinspektionens chefsdagar. Chefs- och ledarutvecklingsprogrammet har pågått under hela året och har bidragit till att utveckla den gemensamma bilden av uppdraget och de strategiska utvecklingsfrågorna. Avsikten har även varit att stärka chefsgruppen och skapa en tydlig och gemensam plattform för chefs- och ledarskapet samt former för erfarenhetsutbyte, lärande och stöd i dessa frågor. Vidare har även individuella insatser genomförts genom till exempel mentorskap och handledning.

Ett projekt för att identifiera och fastställa myndighetens strategiskt viktiga kompetensområden har startats. Projektet ska ge en tydligare bild av vad och hur ett upplägg för kompetensutveckling för inspektörer och handläggare ska se ut så att det blir flexibelt och hållbart över tid.

1.7 Övrig verksamhet och återrapportering

1.7.1 Skolväsendets överklagandenämnd

Återrapportering:

- Skolinspektionen ska i årsredovisningen redogöra för verksamheten vid Skolväsendets överklagandenämnd. Av redovisningen ska framgå ärendenas antal och innehåll, vilken skol- eller verksamhetsform de hänför sig till, de beslut som nämnden har fattat samt handläggningstider

(Skolinspektionens regleringsbrev 2016).

- Myndigheten ska i årsredovisningen lämna verksamhetsberättelse och en ekonomisk redovisning när det gäller verksamheten vid nämnden.

(11 § i Skolinspektionens instruktion)

Verksamhetsberättelse

Överklagandenämnden har fått in 637 överklaganden under år 2016 och har under samma period avgjort 643 ärenden. Ärendemängden är avsevärt mycket större än 2015 då 548 ärenden kom in till myndigheten. Ökningen av antalet ärenden under år 2016 kan främst härledas till det stora antalet ärenden som avser överklaganden av placering vid en annan skolenhet än den vårdnadshavarna önskat (skolplaceringar). Skolplaceringsärenden står alljämt för Överklagandenämndens största ärendekategori. Av årets ärenden har Överklagandenämnden i sin helhet fattat beslut i 121 ärenden under 17 sammanträden. Ordföranden, eller i vissa fall vice ordföranden i nämnden, har på nämndens vägnar fattat beslut i 522 ärenden.

Tabell 25: Antal inkomna överklaganden, inkl. procentuell fördelning på vissa skol- och verksamhetsformer respektive antal beslut med redovisning av beslutstyp.

	Skolväsendets överklagandenämnd		
	2016	2015	2014
Inkomna överklaganden	637	548	537
<i>Därav Grundskoleärenden</i>	27%	38%	36%
<i>Gymnasieärenden</i>	11%	5%	10%
<i>Ärenden om kommunal vuxenutbildning</i>	19%	30%	25%
<i>Grundsärskoleärenden</i>	2%	1%	1%
<i>Förskoleklassärenden</i>	35%	18%	21%
<i>Specialskoleärenden</i>	2%	3%	2%
<i>Övriga ärenden⁷⁸</i>	4%	6%	5%
Antal beslut totalt	643	565	492
<i>Därav antal beslut fattade av ordföranden</i>	522	471	397
<i>Därav antal beslut fattade av nämnden</i>	121	94	95
<i>Avvisade</i>	118	38%	27%
<i>Avskrivna</i>	130	6%	12%
<i>Beslut efter prövning⁷⁹</i>	372 (58%)	302 (53%)	293
<i>Därav avslag eller delvis avslag</i>	71%	80%	57%
<i>Därav bifall eller delvis bifall</i>	29%	20%	43%
<i>Övrigt⁸⁰</i>	4%	3%	1%

Ny ordförande har förordnats från och med maj 2016. Nya rutiner för arbetet mellan kansliet och ordföranden har utarbetats. Överklagandenämnden har under året fattat

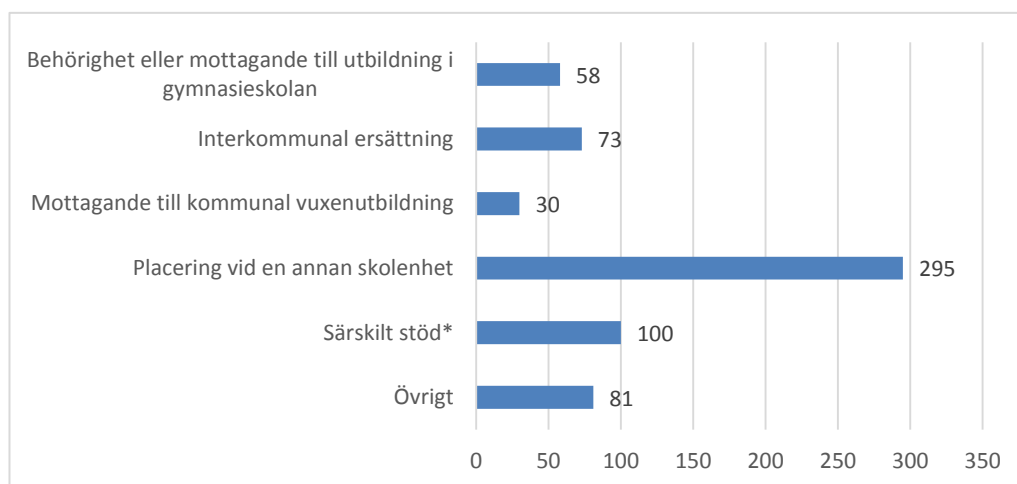
⁷⁸ Ärenden som avser bland annat sameskolan, gymnasiesärskolan och utbildning i svenska för invandrare. Även inkomna ärenden som ska behandlas inom en annan myndighet än Överklagandenämnden och endast överlämnas dit.

⁷⁹ Avser även ärenden där Överklagandenämnden beslutat att delvis bifalla och delvis avvisa/avskrivna respektive delvis avslå och delvis avvisa/avskrivna.

⁸⁰ Avser bland annat beslut om att lämna över ett ärende till en annan myndighet.

vägledande beslut gällande prövningen av skolplaceringsärenden. Ett vägledande beslut har inneburit att ärendekategorin numera till stor del sakprövas, till skillnad från tidigare. Av den totala ärendemängden som Överklagandenämnden avgjort har 58 procent prövats i sak. Av den totala mängden ärenden som sakprövats har 29 procent av dessa bifallits eller delvis bifallits. Ändringsfrekvensen av sakprövade överklaganden är, såsom tidigare år, betydligt högre för vissa typer av ärendekategorier som till exempel beslut om åtgärdsprogram. När det gäller andra kategorier av ärenden, till exempel beslut om interkommunal ersättning, är ändringsfrekvensen fortfarande låg.

Diagram 3: Antal inkomna överklaganden år 2016 per ärendekategori.

* Varav 83 avser åtgärdsprogram, 4 anpassad studiegång samt 13 särskild undervisningsgrupp eller enskild undervisning.

Av antalet inkomna ärenden har beslut om placering vid en annan skolenhet (skolplacering) utgjort den största ärendegruppen och svarat för nästan hälften av Överklagandenämndens samtliga inkomna överklagandeärenden (46 procent). De därefter vanligaste ärendegrupperna har inte förändrats nämnvärt i förhållande till tidigare år och har avsett beslut om särskilt stöd (16 procent), beslut om interkommunal ersättning (11 procent) och beslut om behörighet eller mottagande till utbildning i gymnasieskolan (9 procent). I ärendegruppen "Övrigt" avses bland annat beslut som inte Överklagandenämnden kan pröva, samt mottagande till grundsärskola, RH-anpassad utbildning och specialskola.

Tabell 26: Beslut och handläggningstider åren 2016, 2015 och 2014, dagar.

Genomsnittlig handläggningstid för beslutade ärenden (dagar)	2016	2015	2014
Överklagandenämnden totalt	83	54	71
Ordföranden	85	49	71
Nämnden	75	81	73

Den genomsnittliga handläggningstiden för Överklagandenämndens ärenden under år 2016 är 83 dagar. Handläggningstiderna har totalt sett, jämfört med föregående år, ökat. När det gäller beslut som ordföranden fattat på nämndens vägnar har handläggningstiden ökat jämfört med år 2015 från 49 dagar till 85 dagar. Omfattningen av skolplaceringsärenden, att denna ärendegrupp efter Överklagandenämndens vägledande beslut till stor del sakprövas, samt att ny ordföranden tillträtt under högsäsong har troligtvis bidragit till en ökning av handläggningstiderna. Vad avser beslut som fattats av nämnden i sin helhet, har handläggningstiderna i viss mån minskat. I 65 procent av ärendena har handläggningstiden inte varit mer än tre månader och i 80 procent av ärendena har beslut fattats inom fyra månader. I 93 procent av ärendena har beslut fattats inom fem månader. De principiellt viktiga besluten fattas av nämnden i sin helhet för att säkerställa en bred belysning av det överklagade ärendet genom nämndledamöternas olika sakkunskaper.

Ekonomisk redovisning

Tabell 27: Ekonomisk redovisning för Skolväsendets överklagandenämnd åren 2016, 2015 respektive 2014.

Verksamhetens kostnader, tkr	2016	2015	2014
Kostnader för personal	3 149	3 120	3 069
Övriga driftkostnader	54	60	49
Summa	3 203	3 180	3 118

Ny ordförande för nämnden har som nämnts ovan förordnats under året och innehar ordförandeuppdraget som ett sidouppdrag utöver ordinarie tjänst på domstol. Tidigare ordförande (t.o.m. den 14 april 2016) hade under året en anställning med en tjänstgöring som omfattade 40 procent av en heltidstjänst. Från och med den 1 maj 2016 erhåller ny ordförande samt vice ordföranden för nämnden, utöver årsarvode, en ersättning per sammanträde. Verksamhetens totala kostnader har inte förändrats nämnvärt under 2016 jämfört med föregående år.

Överklagandenämndens ledamöter

Tabell 28: Överklagandenämndens ledamöter, ersättning från Skolinspektionen och övriga styrelseuppdrag år 2016.

Överklagandenämndens ledamöter	Ersättning (tkr)	Övriga styrelseuppdrag
Barbro Molander (ordförande t.o.m. den 14 april 2016)	120	---
Niklas Schüllerqvist (ordförande fr.o.m. den 1 maj 2016)	34	---
Magnus Åhammar (vice ordförande)	30	Vice ordförande, Överklagandenämnden för högskolan
Birgit Blomqvist (ordinarie)	21	---
Einar Jakobsson (ordinarie)	24	---
Gunilla Thole (ordinarie)	21	---
Görel Bråkenhielm (ordinarie)	18	---
Lars Werner (ersättare)	14	---
Annica Runsten (ersättare)	6	---
Summa	288	-----

1.7.2 Redovisning av vidtagna åtgärder när det gäller jämställdhetsintegrering och resultat av arbetet
Åtterrapporering:

Skolinspektionen har i enlighet med tidigare uppdrag om jämställdhetsintegrering redovisat en plan för hur myndigheten avser att bedriva arbetet med jämställdhetsintegrering under 2016–2018 i syfte att myndighetens verksamhet ska bidra till att de jämställdhetspolitiska målen nås. Myndigheten ska enligt uppdraget redovisa vidtagna åtgärder när det gäller jämställdhetsintegrering och resultat av arbetet i årsredovisningarna för 2016–2018. Myndigheten ska även lämna en delredovisning, där resultatet av genomfört arbete 2016 och 2017 beskrivs och analyseras, i särskild ordning till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 22 februari 2018.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2016)

År 2016 var Skolinspektionens första år som JiM-myndighet och det inledande året för myndighetens handlingsplan för jämställdhetsintegrering 2016–2018⁸¹ som beslutades i november 2015. Ett år senare, i november 2016, antog regeringen två nya jämställdhetspolitiska mål: *jämställd hälsa* och *jämställd utbildning*. Skolinspektionens verksamhet ska bidra till måluppfyllelsen av dessa mål, vilket tydligast framgår för målet om jämställd utbildning. När det gäller målet om jämställd hälsa kan myndigheten bidra genom vår granskning av elevhälsan. Bland annat med anledning av att det tillkommit nya jämställdhetspolitiska mål har vi för avsikt att göra en översyn av myndighetens handlingsplan.

Jämställdhetsperspektivet är integrerat i myndighetens planering och uppföljning, arbetet har dock kommit olika långt i olika delar av processerna. Inom anmälningsärenden finns det en struktur med kartläggning, planering och genomförande av utvecklingsaktiviteter kopplade till jämställdhet. Processansvariga arbetar med att lyfta jämställdhetsperspektiv i processernas olika delar, men tillämpningen i den löpande verksamheten behöver öka.

Skolinspektionens ledningsgrupp, JiM-samordnare och nyckelpersoner i myndighetens processer har deltagit i såväl externa som interna utbildningar kopplade till uppdraget. Sammanställningar visar dock att samordningen av utbildning bör förstärkas och att kännedomen om tillgången till riktade kompetensinsatser behöver öka.

Skolinspektionen har tagit fram ett internt mål för att säkra arbetet med jämställdhetsintegrering.

Skolinspektionens arbetssätt, styrning och stöd ger goda förutsättningar att bedriva ett effektivt jämställdhetsarbete med utgångspunkt i uppställda effektmål.

I myndighetens handlingsplan för jämställdhetsintegrering redogörs för insatser för att bidra till en förbättrad jämställdhet inom skolan. Dessa insatser är kopplade till följande områden.

- Tillsyn
- Kunskapsspridning,
- Lika rättigheter
- Stimulera till utveckling

Tillsyn

Det är tydligt vad som ska finnas i skolor och verksamheter för att flickor och pojkar ska få en likvärdig utbildning. Skolinspektionen ställer krav på nödvändiga förbättringar när så inte är fallet.

⁸¹ Dnr. 09-2015:7476

Skolinspektionens utredningsstöd för tillsyn har förstärkts under 2016 när det gäller flickors och pojkars och unga kvinnors och mäns skolsituation. Utbildning för enhetschefer och utredare i tillsynen, samt kartläggning av tillsynsprocessen ur genusperspektiv har också förberetts.

Myndighetens erfarenheter utifrån intervjuer inom den regelbundna tillsynen pekar på att flickor och pojkar samt unga kvinnor och män ges olika förutsättningar när det gäller vissa av skolans områden, till exempel studie- och yrkesval. Under året har myndigheten arbetat för att förtydliga det stödmaterial som inspektörerna använder sig av vid tillsynen, för att öka möjligheten att kunna följa och sammanställa de bedömningar som görs som rör jämställdhet.

När det gäller studie- och yrkesval visar sig de olika förutsättningarna för flickor och pojkar och unga kvinnor och män till exempel genom vilken slöjdiriktning eller vilket modernt språk man väljer i grundskolans senare årskurser samt vilket nationellt program man väljer för sina gymnasiala studier. Inom gymnasieskolan är fördelningen mellan flickor och pojkar ojämn inom vissa program och det förekommer att mindre gymnasieskolor har en tydlig könsuppdelning.

Skolinspektionen uppmärksammar återkommande att skolorna inte bedriver ett tillräckligt målinriktat och aktivt värdegrundsarbete. Inom grundskolan kan det exempelvis ta sig uttryck genom indelning utifrån könstillhörighet vid genomförande av olika aktiviteter snarare än utifrån intresse.

Vidare pekar Skolinspektionens erfarenheter vid tillsyn av elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande arbete även på att både flickor och unga kvinnor samt pojkar och unga män upplever stress kopplat till prestationskrav, men att det skiljer mellan könen hur detta tar sig uttryck. Flickor och unga kvinnor tenderar exempelvis att uppleva en högre grad av stress som leder till fysisk ohälsa än pojkar och unga män, där reaktionerna snarare är uppgivenhet.

En av skolans stora utmaningar är pojkars sämre kunskapsresultat i förhållande till flickor, som bland annat synliggjorts i PISA-mätningar.

Kunskapspridning

Kunskap och överblick om flickors och pojkars förutsättningar i skolan sprids till berörda och bidrar till utveckling och ökad kvalitet i svensk skola.

Skolinspektionen samlar in kunskap om läget för jämställdheten i skolan och förskolan och om vilka angreppssätt som fungerar för öka jämställdheten, bland annat genom myndighetens kvalitetsgranskningar.

I år har bland annat en granskning om *Förskolans arbete med jämställdhet* genomförts. Syftet med kvalitetsgranskningen var att belysa om barnen erbjuds en jämställd förskola, där flickor och pojkar får möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsmonster. Skolinspektionen besökte totalt 36 förskolor, både fristående och kommunala. Den sammantagna bilden av resultatet är att jämställdhetsuppdraget inte genomsyrar de granskade förskolornas verksamhet, att förskolepersonalen själv inte anser sig ha tillräcklig kunskap, vare sig

teoretiskt eller för det praktiska genomförandet av jämställdhetsuppdraget och att jämställdhetsarbetet inom förskolan behöver utvecklas. Granskningen förväntas leda till att de förskolechefer och huvudmän som ansvarar för besökta förskolor inleder ett arbete med att synliggöra jämställdhetsuppdraget och inventera vilken typ av kompetensutveckling som behövs för att uppdraget ska kunna utföras.

I andra projekt har jämställdhetsfrågorna haft en central roll. Projektet *Omsorg på oönskad arbetstid*, som pågått under året, visar att de flesta kommuner (70 procent) erbjuder omsorg på kvällar, nätter och helger, men att omsorgen inte alltid anpassas efter föräldrarnas behov. En aspekt av detta är att avsaknaden av omsorg ofta påverkar ensamstående kvinnor mer än andra grupper. I projektet *Särskilt stöd i förskolan*, som påbörjades under 2016, ingår att granska hur verksamheten anpassas så att flickor och pojkar i behov av särskilt stöd får möjlighet att utveckla sin sociala delaktighet och sitt lärande.

Till kvalitetsgranskningar som har avrapporterats under året hör *Kränkningar på nätet* och *Omfattande ogiltig frånvaro*. I granskningen av kränkningar på nätet intervjuades flickor och pojkar var för sig, bland annat därför att vi i anmälningar till Barn- och elevombudet, BEO, har sett att flickor är extra utsatta. Granskningen av ogiltig frånvaro har visat på skillnader mellan könen. Bland annat är upprepad ströfrånvaro vanligare hos pojkar än hos flickor.

Lika rättigheter.

Flickor och pojkar får sina rättigheter tillvaratagna i enskilda ärenden, vilket leder till förbättringar för varje barn eller elev som inte fått den skolgång de har rätt till.

Skolinspektionen har analyserat könsskillnader i anmälningar som berör kränkande behandling och om handläggning av anmälningsärenden och insatser påverkar pojkar och flickor olika. Tidigare uppföljningar av anmälningsärenden har visat att färre ärenden som inkommer avser flickor än pojkar, särskilt när det gäller kränkande behandling och att det är en högre andel av pojkarnas ärenden, relativt sett, som leder till kritik och skadeståndsbeslut i kränkningsärenden. Under hösten har myndigheten, med hjälp av extern kompetens, tittat närmare på dessa iakttagelser. Dels genom en analys av skillnader mellan flickor och pojkar i anmälningar av kränkande behandling, dels genom en analys av om och i så fall hur handläggningen av och insatserna gällande kränkande behandling påverkar pojkar och flickor olika.

Analyserna bekräftar tidigare kända mönster, att färre anmälningar som inkommer gäller flickor än pojkar. I gymnasiet är det dock fler anmälningar som gäller flickor än pojkar. Anmälningarna som rör pojkar gäller i större utsträckning fysiska kränkningar, medan anmälningar som gäller flickor i större utsträckning handlar om verbala kränkningar och utfrysning. Studier kring kränkningar visar inga tydliga mönster om något kön generellt är mer utsatt för kränkningar. Däremot pekar flera studier på att subtila kränkningar, såsom social uteslutning, oftare drabbar flickor.

Analysen tyder på att det ofta läggs mer resurser på sådana kränkningar som vanligtvis är skadeståndsgrundande, vilket är kränkningar som oftare drabbar pojkar. Det

finns potential att utveckla utredningsmetodikerna i ärenden som rör subtila kränkningar och kompetensen i att genomföra svåra samtal med barn. Detta för att komma längre i svårutredda kränkningar som drabbar flickor och pojkar i olika grad.

Resultatet ligger till grund för framtida kompetensutveckling och internt kunskapsutbyte för att säkra jämställd handläggning av anmälningsärenden. Analysen kommer också att ligga till grund för utveckling av vårt informationsuppdrag att belysa skolans och huvudmäns arbete mot kränkande behandling utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Stimulera till utveckling

Områden i skolan där brister i jämställdheten är särskilt stora är synliggjorda och skolan har stimulerats till utveckling inom dessa. Skolinspektionen fortsätter bidra till utvecklingen till dess förbättringar genomförs.

Arbetet med att integrera jämställdhetsperspektivet i styrdokumenterna för kvalitetsgranskningar har påbörjats men behöver prioriteras tydligare framöver. Därigenom ska myndigheten på sikt säkra både att områden som behöver belysas särskilt ur jämställdhetsperspektiv får utrymme när myndigheten prioriterar vilka granskningar som görs och att frågor kring jämställdhet väcks i alla granskningar där det är relevant. Detta förväntas leda till att jämställdhetsfrågor löpande ryms i de granskningar myndigheten gör och att de alltid berörs när det inte finns skäl som talar emot.

2. Finansiell redovisning

Alla belopp redovisas i tkr om ej annat anges

2.1 Resultaträkning

Belopp i tkr	Not	2016	2015
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag	1	398 949	405 343
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2	1 409	1 592
Intäkter av bidrag	3	3 818	3 773
Finansiella intäkter	4	51	16
Summa		404 226	410 723
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	5	-309 047	-298 168
Kostnader för lokaler		-21 057	-20 865
Övriga driftkostnader	6	-70 624	-89 750
Finansiella kostnader	7	-211	-161
Avskrivningar och nedskrivningar		-3 287	-1 779
Summa		-404 226	-410 723
Verksamhetsutfall		0	0
Årets kapitalförändring		0	0

2.2 Balansräkning

Belopp i tkr	Not	2016-12-31	2015-12-31
TILLGÅNGAR			
Immateriella anläggningstillgångar			
Balanserade utgifter för utveckling	8	2 605	3 964
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	9	1 159	129
Summa		3 764	4 093
Materiella anläggningstillgångar			
Förbättringsutgifter på annans fastighet	10	696	560
Maskiner, inventarier, installationer m.m.	11	7 912	7 344
Summa		8 608	7 904
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar	12	1 616	37
Fordringar hos andra myndigheter	13	5 226	8 746
Övriga kortfristiga fordringar		1	30
Summa		6 843	8 813
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	14	6 571	7 250
Upplupna bidragsintäkter	15	304	500
Övriga upplupna intäkter		0	66
Summa		6 875	7 815
Avräkning med statsverket			
Avräkning med statsverket	16	-8 108	-2 874
Summa		-8 108	-2 874
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret		50 579	51 026
Summa		50 579	51 026
SUMMA TILLGÅNGAR		68 562	76 777
KAPITAL OCH SKULDER			
Myndighetskapital			
Statskapital	17	151	105
Summa		151	105

Belopp i tkr		2016-12-31	2015-12-31
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	18	288	690
Övriga avsättningar	19	4 017	3 416
Summa		4 304	4 107
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	20	11 352	7 524
Kortfristiga skulder till andra myndigheter	21	9 245	9 300
Leverantörsskulder	22	13 553	22 031
Övriga kortfristiga skulder	23	4 966	5 574
Summa		39 116	44 428
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	24	24 990	28 137
Summa		24 990	28 137
SUMMA KAPITAL OCH SKULDER		68 562	76 777

2.3 Anslagsredovisning

Redovisning mot anslag 2016

Belopp i tkr

Uo 16 1:2 Ramanslag						
Statens skolinspektion	Not	Ingående överförings- belopp	Årets tilldel- ning enl. regl. brev	Totalt dis- ponibelt belopp	Utgifter	Utgående överförings- belopp
ap.1 Statens						
skolinspektion	25	3 910	404 182	408 092	399 387	8 705
Summa		3 910	404 182	408 092	399 387	8 705

2.4 Tilläggsupplysningar och noter

Alla belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) om inget annat anges. Till följd av avrundningar kan summeringsdifferenser förekomma.

2.4.1 Tilläggsupplysningar

Redovisningsprinciper

Tillämpade redovisningsprinciper

Skolinspektionens bokföring följer god redovisningssed och förordningen (2000:606) om myndigheters bokföring samt Ekonomistyrningsverket (ESV):s föreskrifter och allmänna råd till denna. Årsredovisningen är upprättad i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag samt ESV:s föreskrifter och allmänna råd till denna.

I enlighet med ESV:s föreskrifter till 10 § FBF (Förordning om myndigheters bokföring) tillämpar myndigheten brytdagen den 5 januari. Efter brytdagen har fakturor överstigande 50 tkr bokförts som periodavgränsningsposter. Sedan föregående år har periodiseringsgränsen ändrats genom beslut. Föregående år var gränsen 20 tkr.

Kostnadmässig anslagsavräkning

Semesterdagar som intjänats före år 2009 avräknas anslaget först vid uttaget enligt undantagsbestämmelsen.

Undantag från generella ekonomiadministrativa regler

I enlighet med 21§ i Skolinspektionens instruktion får myndigheten ta ut avgifter för sådana varor och tjänster som avses i 4§ första stycket 1-3 avgiftsförordningen (1992:191) utan den begränsning som föreskrivs i andra stycket samma paragraf.

Värderingsprinciper

Anläggningstillgångar

Som anläggningstillgångar redovisas tillgångar avsedda för stadigvarande bruk med ett anskaffningsvärde på minst ett halvt prisbasbelopp (pbb 44.3 tkr år 2016) och med en beräknad ekonomisk livslängd på minst tre år. För egenutvecklade immateriella anläggningstillgångar tillämpas en beloppsgräns på 500 tkr. Avskrivning sker månadsvis enligt linjär avskrivningsmetod. Avskrivning under anskaffningsåret sker från den månad tillgången tas i bruk.

Tillämpade avskrivningstider	
Utveckling	3–5 år
Licenser	3 år
Datautrustning	3 år
IT-infrastruktur	5 år
Kontorsmaskiner	3–5 år
Inredningsinventarier	10 år
Förbättringsutgifter på annans fastighet	Anpassas till hyreskontraktets längd eller till förväntad nyttjandeperiod

Skolinspektionen har, vid bildandet av myndigheten, övertagit anläggningstillgångar från Statens skolverk och Myndigheten för skolutveckling. På dessa tillgångar kan i vissa fall avskrivningstiden avvika från ovan angivna och i samtliga fall är då avskrivningstiden kortare.

Bärbara datorer kostnadsförs vid anskaffningstillfället.

Omsättningstillgångar

Fordringar har tagits upp till det belopp som de efter individuell prövning beräknas bli betalda.

Skulder

Skulder har tagits upp till nominellt belopp om inte annat anges i not.

Ersättningar och andra förmåner 2016

Ledamöter i insynsrådet / andra styrelseuppdrag	Ersättning, tkr
<i>Eva Nilsson (fr.o.m. 2016-01-25)</i>	3
<i>Christer Bergqvist (fr.o.m. 2016-01-25)</i>	3
<i>Överklagandenämnden för studiestöd (ersättare)</i>	
<i>Helene Odenjung (fr.o.m. 2016-01-25)</i>	2
<i>ISGR International School of Gothenburg Region (ledamot)</i>	
<i>Göteborgs stadshus AB (ledamot)</i>	
<i>KPA Pensionsförsäkring AB (ledamot)</i>	
<i>Stiftelsen Chalmers tekniska högskola (ledamot)</i>	
<i>Nina Rehnqvist (fr.o.m. 2016-01-25)</i>	3
<i>Statens beredning för medicinsk utvärderings nämnd (ordförande)</i>	
<i>Ardanza II kapitalförvaltning AB (ordförande)</i>	
<i>Mats Pertoft (fr.o.m. 2016-01-25 t.o.m. 2016-08-31)</i>	3
<i>Telge Inköp AB (ordförande)</i>	

Ledande befattningshavare / styrelseuppdrag	Ersättning, tkr
<i>Helén Ängmo</i> Generaldirektör Universitets- och högskolerådets styrelse (ledamot)	1 238
<i>Caroline Dyrefors Grufman</i> Barn- och elevombudet	1 039

Helén Ängmo har enligt förordnande rätt till förmånsbil. Förmånen har dock inte utnyttjats under 2016. Inga avtalade framtida åtaganden finns för någon av ovanstående.

Anställdas sjukfrånvaro

Uppgifter om sjukfrånvaro, se avsnitt 1.6.4 Kompetensförsörjning och andra personalrelaterade uppgifter i resultatredovisningen.

2.4.2 Noter

Resultaträkning

Belopp i tkr		2016	2015
Not 1	Intäkter av anslag		
	Intäkter av anslag	398 949	405 343
	Summa	398 949	405 343
	Summa "Intäkter av anslag" (398 949 tkr) skiljer sig från summa "Utgifter" (399 387 tkr) på anslaget Uo 16 1.2 ap 1. Skillnaden (438 tkr) beror på minskning av semesterlöneskuld intjänad före år 2009, som har belastat anslaget, men inte redovisats som kostnad i resultaträkningen.		
Not 2	Intäkter av avgifter och andra ersättningar		
	Intäkter enligt 4 § avgiftsförordningen	1 258	1 468
	Intäkter enligt 15 § avgiftsförordningen	107	114
	Övriga intäkter av avgifter och andra ersättningar	44	10
	Summa	1 409	1 592
	Intäkterna enligt 4§ avgiftsförordningen avser konferensserien Skolinspektionens dag.		
Not 3	Intäkter av bidrag		
	Bidrag från Arbetsförmedlingen	108	108
	Bidrag från Försäkringskassan	0	18
	Bidrag från SIDA	3 710	3 647
	Summa	3 818	3 773
Not 4	Finansiella intäkter		
	Ränteintäkter avseende lån till anläggningstillgångar i Riksgäldskontoret	48	14
	Övriga finansiella intäkter	3	2
	Summa	51	16

Belopp i tkr		2016	2015
Not 5	Kostnader för personal		
	Lönekostnader (exkl arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal)	201 638	193 039
	Arvoden till ledamöter samt till övrig icke-anställd personal (exkl arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal)	1 592	1 632
	Övriga kostnader för personal	105 817	103 497
	Summa	309 047	298 168
	Ökade personalkostnader beror främst på avtalsenliga löneökningar.		
Not 6	Övriga driftkostnader		
	Reaförlust, maskiner och inventarier	394	308
	Resor, information, m.m.	12 330	12 271
	Köp av varor	2 494	6 910
	Köp av IT-tjänster	22 817	23 535
	Köp av konsulttjänster	25 329	37 959
	Övrigt	7 261	8 767
	Summa	70 624	89 750
	Reaförlust avser inventarier som utrangerats framförallt vid kontoret i Stockholm. Köp av varor är lägre än föregående år vilket till stor del beror på lägre anskaffning av bärbara datorer. Lägre kostnader för konsulttjänster beror bland annat på uppdraget avseende omrättning av nationella prov där konsultkostnaderna blivit 7,9 mkr lägre. 2015 belastades även av kostnader för konsultstöd i förhandling och genomförandeprojekt avseende myndighetens lokaler samt köpta tjänster rörande verksamhets- och organisationsutveckling. I posten övrigt ingår en värdereglering av en fordran på 40 tkr.		
Not 7	Finansiella kostnader		
	Räntekostnader avseende räntekonto i Riksgäldskontoret	204	152
	Övriga finansiella kostnader	7	9
	Summa	211	161

Balansräkning

Belopp i tkr		2016-12-31	2015-12-31
Not 8	Balanserade utgifter för utveckling		
	Ingående anskaffningsvärde	5 675	1 598
	Årets balanserade utgifter	0	4 077
	Årets utrangeringar, anskaffningsvärde	-1 598	0
	Summa anskaffningsvärde	4 077	5 675
	Ingående ackumulerade avskrivningar	-1 711	-1 598
	Årets avskrivningar	-1 359	-113
	Årets försäljningar/utrangeringar, avskrivningar	1 598	0
	Summa ackumulerade avskrivningar	-1 472	-1 711
	Utgående bokfört värde	2 605	3 964
	Utrangerad tillgång avser sökverktyg från 2011		
Not 9	Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar		
	Ingående anskaffningsvärde	688	688
	Årets anskaffningar	1 264	0
	Årets försäljningar/utrangeringar, anskaffningsvärde	-412	0
	Summa anskaffningsvärde	1 540	688
	Ingående ackumulerade avskrivningar	-559	-500
	Årets avskrivningar	-234	-59
	Årets försäljningar/utrangeringar, avskrivningar	412	0
	Summa ackumulerade avskrivningar	-381	-559
	Utgående bokfört värde	1 159	129
Not 10	Förbättringsutgifter på annans fastighet		
	Ingående anskaffningsvärde	634	93
	Årets anskaffningar	333	541
	Summa anskaffningsvärde	967	634
	Ingående ackumulerade avskrivningar	-74	-8
	Årets avskrivningar	-197	-66
	Summa ackumulerade avskrivningar	-271	-74
	Utgående bokfört värde	696	560

Belopp i tkr		2016-12-31	2015-12-31
Not 11	Maskiner, inventarier, installationer m.m.		
	Ingående anskaffningsvärde	17 609	16 121
	Årets anskaffningar	2 489	3 841
	Årets försäljningar/utrangeringar, anskaffningsvärde	-1 859	-2 353
	Summa anskaffningsvärde	18 239	17 609
	Ingående ackumulerade avskrivningar	-10 265	-10 571
	Årets avskrivningar	-1 497	-1 541
	Årets försäljningar/utrangeringar, avskrivningar	1 435	1 847
	Summa ackumulerade avskrivningar	-10 327	-10 265
	Utgående bokfört värde	7 912	7 344
Not 12	Kundfordringar		
	Av posten avser 1 584 tkr fordran på extern leverantör avseende deltagaravgifter för Skolinspektionens dag.		
Not 13	Fordringar hos andra myndigheter		
	Fordran avseende ingående mervärdesskatt	5 226	7 373
	Fordran på Statens skolverk	0	1 362
	Fordringar hos övriga statliga myndigheter	0	11
	Summa	5 226	8 746
Not 14	Förutbetalda kostnader		
	Förutbetalda hyreskostnader	4 865	4 674
	Övriga förutbetalda kostnader, inomstatliga	18	0
	Övriga förutbetalda kostnader	1 688	2 576
	Summa	6 571	7 250
Not 15	Upplupna bidragsintäkter		
	Inomstatliga, bidrag från SIDA	304	500
	Summa	304	500

Belopp i tkr		2016-12-31	2015-12-31
Not 16	Avräkning med statsverket		
	Anslag i räntebärande flöde		
	Ingående balans	-3 910	-12 854
	Redovisat mot anslag	399 387	405 915
	Anslagsmedel som tillförts räntekonto	-404 182	-399 733
	Återbetalning av anslagsmedel	0	2 762
	Skulder avseende anslag i räntebärande flöde	-8 705	-3 910
	Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag		
	Ingående balans	1 035	1 608
	Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	-438	-573
	Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag	597	1 035
	Övriga fordringar/skulder på statens centralkonto i Riksbanken		
	Utbetalningar i icke-räntebärande flöde	0	-1 068
	Betalningar hänförliga till anslag och inkomsttitlar	0	1 068
	Övriga fordringar/skulder på statens centralkonto i Riksbanken	0	0
	Summa Avräkning med statsverket	-8 108	-2 874
Not 17	Statskapital		
	Statskapital utan avkastningskrav, ingående balans	105	0
	Årets förändring	46	105
	Summa Statskapital	151	105
	Avser konst från Statens konstråd		
Not 18	Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser		
	Ingående avsättning	690	1 809
	Årets pensionskostnad	-127	-188
	Årets pensionsutbetalningar	-275	-931
	Utgående avsättning	288	690

Belopp i tkr		2016-12-31	2015-12-31
Not 19	Övriga avsättningar		
	Avsättning för lokalt aktivt omställningsarbete		
	Ingående balans	3 416	2 844
	Årets förändring	600	573
	Utgående balans	4 017	3 416
Not 20	Lån i Riksgäldskontoret		
	Avser lån för investeringar i anläggningstillgångar		
	Ingående balans	7 524	5 583
	Under året nyupptagna lån	7 554	4 114
	Årets amorteringar	-3 726	-2 173
	Utgående balans	11 352	7 524
	Beviljad låneram 2016 var ursprungligen 14 mkr (regeringsbeslut 2015-12-18). Under året ändrades detta till 17 mkr (regeringsbeslut 2016-11-17). Beviljad låneram 2015 var 15 mkr.		
Not 21	Kortfristiga skulder till andra myndigheter		
	Utgående mervärdesskatt	420	105
	Arbetsgivaravgifter	5 213	5 755
	Leverantörsskulder, andra myndigheter	3 612	3 400
	Övriga kortfristiga skulder till andra myndigheter	0	40
	Summa	9 245	9 300
Not 22	Leverantörsskulder		
	Posten har minskat med 8,5 mkr sedan föregående år. Av förändringen beror drygt 5 mkr på att utgående saldo 2015 påverkades av att leverantörsfakturer med förfallodatum 2015-12-31 betalades efter årsskiftet 2015/2016. Resterande del av förändringen är hänförligt till lägre varu- och tjänsteinköp i slutet av 2016 jämfört med motsvarande period 2015.		
Not 23	Övriga kortfristiga skulder		
	Personalens källskatt	4 844	5 467
	Övriga kortfristiga skulder	122	106
	Summa	4 966	5 574

Belopp i tkr		2016-12-31	2015-12-31
Not	24	Upplupna kostnader	
		17 952	19 120
		2 531	1 048
		206	691
		4 301	7 278
	Summa	24 990	28 137

Anslagsredovisning

Not 25 Uo 16 1:2 ap.1**Statens skolinspektion (ramanslag)**

Anslaget är räntebärande.

Enligt regleringsbrevet disponerar Skolinspektionen en anslagskredit på 12 125 tkr. Krediten har inte utnyttjats under 2016.

Skolinspektionen får enligt regleringsbrevet disponera 3% av det ingående överföringsbeloppet.

Tilldelat anslag enligt regleringsbrev för budgetåret 2016 är 404 182 tkr (regeringsbeslut 2015-12-18).

Från anslaget får 20 000 tkr användas till genomförandet av regeringsuppdrag om viss central rättning av nationella prov. Kostnaderna 2016 har uppgått till 11 383 tkr.

Från anslaget får högst 20 000 tkr användas för kostnader för Barn- och elevombudets verksamhet. Kostnaderna 2016 har uppgått till 18 451 tkr.

2.5 Sammanställning över väsentliga uppgifter

Belopp i tkr	2016	2015	2014	2013	2012
Låneram Riksgäldskontoret					
Beviljad	17 000	15 000	15 000	20 000	20 000
Utnyttjad	11 352	7 524	5 583	6 738	8 915
Kontokrediter Riksgäldskontoret					
Beviljad	32 000	32 000	32 000	32 000	32 000
Maximalt utnyttjad	0	0	0	0	0
Räntekonto Riksgäldskontoret					
Ränteintäkter	0	0	186	347	398
Räntekostnader	204	152	0	0	0
Avgiftsintäkter					
<i>Avgiftsintäkter som disponeras</i>					
Beräknat belopp enligt regleringsbrev	0	0	0	0	0
Avgiftsintäkter	1 409	1 592	1 018	1 847	1 155
Anslagskredit					
Beviljad, anslagspost 1	12 125	11 960	11 133	10 612	10 529
Utnyttjad	0	0	0	0	0
Anslag					
<i>Ramanslag</i>					
Anslagssparande	8 705	3 910	13 922	10 890	4 517
varav intecknat	0	0	0	0	0
Bemyndiganden - ej tillämpligt					
Personal					
Antalet årsarbetskrafter (st)	397	385	354	338	335
Medelantalet anställda (st)	411	410	369	355	351
Driftkostnad per årsarbetskraft	1 009	1 062	1 050	1 038	1 029
Kapitalförändring					
Årets	0	0	0	0	0
Balanserad	0	0	0	0	0

3. Undertecknande av årsredovisningen 2016

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Stockholm den 22 februari 2017

Helén Ängmo
Generaldirektör